szolgálat

A LELKIGYAKORLATOK

A tartalomból:

Időszerűek-e a lelkigyakorlatok?
Új ösvények régi utakon
Világ felé fordulás és világkerülés
A népmissziók
A „zen" és a keresztény imádság
Lelkigyakorlatok és család

non ministrari, sed ministrare

szolgálat

18. szám 1973 Péter-Pál ünnepén

TARTALOM

A lelkigyakorlatok 3

TANULMÁNYOK

Alszeghy Zoltán: Időszerűek-e a lelkigyakorlatok? 5
M.I.: Világ felé fordulás és világkerülés 11
Békési István: A népmissziók 23
† Kerkai Jenő: Az apostolok meghívása 31
Jálics Ferenc: Új ösvények régi utakon 35
Béky Gellért: A „zen" és a keresztény imádság 40
-r -a: A vallásos nevelés problémái Nyugatnémetországban 45
Török Jenő: Házastársi lelkigyakorlatok 54

AZ EGYHÁZ SZAVA

A Szentatya bejelenti a szentévet 64
A holland püspöki kar pásztorlevele Szűz Máriáról 66
Szent Ignác leveleiből 70

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

Krisztus követése (Karl Rahner) 73
A melbournei Eucharisztikus Kongresszus 74
Visinszkij bíboros nyilatkozata a lengyel egyházról 77
Betegek testvérisége (Magyar Erzsébet) 79
Gondok, örömök, igények a külföldi magyar lelkipásztorkodásban (Dr. Gróh Béla) 81

Orosz László levele Paraguayból 84
Ökumenikus találkozás (Lépes Marietta) 85
Magyar nővérek a nagyvilágban 86

KÖNYVSZEMLE

Újabb lelkigyakorlatos irodalom (Ö.M. — Sz.F.) 90
J. Loew: Christusmeditationen (S.M.) 91
Dörnyei-Gergye-Csőgl: Szentmiseáldozat és Oltáriszentség (N.F.) 92
Gál Ferenc: Jézus Krisztus, a Megváltó (Szabó F.) 93
Steinmetz-Sudbrack-Wulf: Verantworteter Glaube (Békési I.) 95
P.-A. Liégé: Krisztusi élet (S.M.) 95
H. Schwendenwein: Priesterbildung im Umbruch des Kirchenrechtes (B.I.) 96
P. Adenauer: Ehe und Familie (Török J.) 97
Dr. Eugen Kovács: Gedanken zum Markus-Evangelium (B.I.) 97

HALOTTAINK 98

Hász István surai tit.püspök (M.L.) 99
Egy magyar pap halála (Egy nyaralója) 100
Dr. Pammer Odiló OSB (Dr. Bánhegyi J. — Borbély I.) 101
Lőrincz Zoltán SJ (R.) 102
Miklósi László és Troll József (Dr. Elzer F.) 104
Dr. Kerkai József piarista (Kincs L.) 105
Dr. Szabó János 105
Gyenge Gergely (Megyés paptestvér) 106
Veress Ernő pápai prelátus (M.L.) 106
Dr. Oszvald Arisztid Ferenc O.Praem. (M.L.) 106
Szelecz Arnold OSB (Kerényi Olaf OSB) 107
Markó Gyula (M.F.) 108

Szolgálat (Dienst), spirituelle Quartalschrift, Klerusblatt. — Mit Druckerlaubnis des Bischöflichen Ordinariats, Eisenstadt. — Eigentümer, Herausgeber, Verleger und für den Inhalt verantwortlich: Ladislaus Marosi, A-9800 Spittal/Drau, Kapellengasse 15. — Druck: Prugg Verlag - Eisenstädter Graphische GesmbH, Eisenstadt, Österreich.

A LELKIGYAKORLATOK

„Úgy gondolom, a lelkipásztoroknak mind bátrabban kell tanácskozniok a laikusokkal és megosztani velük lelkipásztori felelősségüket minden szinten. A II. Vatikáni Zsinat egyik mélyreható gondolata volt az összes hivő egyetemes papsága, és ennek, azt hiszem, igen messzenyúló következményei vannak. Minden keresztény, és nemcsak a papság ‚választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet, Isten népe'. Minden kereszténynek, és nemcsak a papoknak a kiváltsága, hogy ‚hirdessék annak csodálatos tetteit, aki kihivott benneteket a sötétségből az ő csodálatos világosságára'. Hány hivő tudja ezt? Hány lelkipásztor hirdeti?" Pedro Arrupe *jezsuita generális írja ezeket a szavakat 1973. febr.17-i levelében.*

Ilyen öntudatos laikusok nevelésének századok óta alapvető, páratlanul hatásos eszköze: a lelkigyakorlatok. Mások viszont papi, szerzetesi hivatásuk csíráit, életpályájuk végleges eldöntését, családi életük rendeződését köszönhetik egy jól végzett lelkigyakorlatnak.

Az imádsággal foglalkozó számunkhoz természetesen csatlakozik ez a téma. Hiszen a lelkigyakorlat „az igazi személyes imádság magasiskolája" — mint P. Alszeghy írja cikkében. Benne az ember imádsággal, elmélkedéssel és ezt segítő, kiegészítő minden egyéb eszközzel dolgozik Isten akaratának fölismerésén, hogy ezt elvállalja és életét szerinte alakítsa; mostanában, korunk jellemző irányának megfelelően, egyre inkább igénybevéve a közösség segítségét is.

Amikor lelkigyakorlatról beszélünk, mindenekelőtt a szentignáci lelkigyakorlatok jólismert rendszere jut eszünkbe, amely 400 év óta annyi szentet és kiváló egyéniséget nevelt az Egyháznak. „A (szentignáci) lelkigyakorlatokban az Ige olyan gondolatmenet szerint hatol az ember tudatába, amit a keresztény tapasztalat és az Egyház ítélete különösen hatásosnak ismert el" (P. Alszeghy). (A pápák egész sora részesítette különleges dicséretben.) De a téma gazdag és széles körébe éppenúgy beletartoznak a népmissziós előadások, mint a cursillo-mozgalom „intenzív-kurzusai", sőt az újabban egyre nagyobb érdeklődést kiváltó zen- és jóga-tréning, mint előkészítő és segítő koncentrációs módszer.

Szándékunkban volt egy cikk keretében beszámolni olvasóinknak az újfajta lelkigyakorlatos törekvésekről (közösségi lelkigyakorlatok, cursillo, képmeditáció és hasonlók). Sajnos nem találtunk olyan külföldi cikket, amely összefoglalóan tárgyalná ezeket, munkatársaink között sem akadt erre vállalkozó. Ezt a hiányosságot néhány bibliográfiai utalással igyekszünk pótolni.

Tanulmányainknak hármas súlypontja van. Az egyik: a szentignáci lelkigyakorlatok *a mai kor szemszögéből nézve.* Alszeghy Zoltán *a kérdés elvi és lélektani oldalához szolgáltat mélyreható szempontokat.* Jálics Ferenc *(Buenos Aires) a tapasztalat kiformálta gyakorlatából ad izelítőt.* M.I.*-nek „a világ felé fordulás és világkerülés" szentignáci dialektikájáról szóló cikke kiegyensúlyozott taglalása ennek a ma sokat vitatott kérdésnek.*

Másik tárgyunk: a népmisszió. Békési István *három világrészt átfogó évtizedes gyakorlatából szűrte le számunkra ennek elveit, értékelését, kérdéseit. A nemrég meghalt* Kerkai *páter egyik lelkigyakorlatos elmélkedése témában és hangban ehhez csatlakozik.*

Végül a harmadik tárgykör: a családi lelkigyakorlatok. Török Jenő *szakavatott kézzel vázolja föl egy háromnapos kurzus menetét. A szülők és hitoktatók mindennapos gyakorlatába vezet át* -r -a *cikke a vallásos nevelés problémáiról.*

A ma népszerű keleti vallások birodalmába invitál egy kis kirándulásra Béky Gellért *cikke a* zenről.

Mire ez a számunk olvasóink kezébe kerül, pünkösdkor a Szentatya óhaja szerint megkezdődtek a helyi egyházak előkészületei az 1974-es szentévre, amelyet 1975-ben a római szentév követ. A lelki megújulásnak ebben az idejében különösen is aktuális témánk. Reméljük, hasznukra tudják majd fordítani a lelkigyakorlatokat adó paptestvérek, de azok is, akik szívük magányában, vagy egy közösségi találkozás nyomán indulnak neki az új kezdésnek.

TANULMÁNYOK

Alszeghy Zoltán

IDŐSZERŰEK-E A LELKIGYAKORLATOK?

A kérdés egy harmincöt esztendővel ezelőtt tartott megbeszélést juttat az eszembe. A Horánszky-utcai Kongregációs Otthonban tapasztalt ifjúsági vezetők vitatkoztak, hogy korszerű szervezet-e a Mária-kongregáció. Több alapos és okos előadást hallottunk, de valahogy nem éreztük kielégítőnek a válaszokat. Végre a székesfehérvári cisztercita Marschall Ráfael tett egy megjegyzést, ami a maga gyakorlati józanságával elvágta a gordiusi csomót. A kongregáció, mondotta, olyan, amilyen a prézes: ha a prézes korszerű, akkor a kongregáció is az . . .

Azt hiszem, ez az észrevétel bennünket is segíthet, hogy ne helyezzük az elvonatkoztatások légvárába a lelkigyakorlatok korszerűségének a kérdését.

A lelki irodalom klasszikusainak (ezek közé tartozik kétségtelenül Szent Ignác Lelkigyakorlatos könyve is) mindig van mondanivalójuk minden kor embere számára, mert valamelyik keresztény alapélményt fejezik ki találó módon. Nem lehet azonban előre kiszámítani, hogy a keresztény ideálnak egy bizonyos megfogalmazása egy meghatározott korban hatásos lesz-e, vagy sem. A válasz attól is függ, hogy vonzó, erős egyéniségek hogyan jelenítik meg élő tanúságtételükkel az illető megfogalmazást. Legyen szabad egy példát idéznem. Szent Benedek Regulája a századok folyamán többször vált világszerte történelmet alakító tényezővé, pl. a karoling birodalom fénykorában, a clunyi reform idejében, a Szent Bernát életét követő évtizedekben, a XV.sz.-ban a páduai Szent Jusztina monostor hatása alatt, a XX.sz. elején a beuroni iskola fényében, stb. Érdekes volna feltenni a kérdést, miért n e m volt ugyanilyen mértékben történetet formáló erő a Regula fél évszázaddal e nagy reformok kezdete előtt. Véleményem szerint azért, mert nem akadt nagy egyéniség, aki a bencés ideál vonzó szépségét és örök aktualitását saját személyében láthatóvá tette volna. Azt mondhatnánk, hogy a korszerűség dialógikus jelenség: feltételez egy értéket, amely „kihívja" a választ, de megköveteli azt is, hogy egy személyiség vagy embercsoport „megpendítse" a kor válaszát; a nagy közösségek azután „rezonálnak", és felerősített feleletükben a kérdéses érték aktualitása megfoghatóvá, felmérhetővé válik.

Azért a lelkigyakorlatok korszerűsége nem utolsó sorban attól is függ, akadnak-e egy bizonyos korban a természet és a kegyelem adományai által vezetésre termett egyéniségek, akik a lelkigyakorlatok útján mernek és tudnak haladni életükben és igehirdetésükben.

Természetes azonban, hogy a reakció „megpendítése" föltételezi az akció erejét; és a keresztény élet különböző megnyilatkozásainak az átütő ereje nem minden időben egyenlő. Az első keresztény századokra jellemző vigiliás virrasztások nem illeszthetők be a mai kor életkörülményei közé, és a század elején annyira elterjedt májusi ájtatosságok, vagy ünnepélyes szentségimádások nyilvánvalóan igen elképesztették volna a vértanúk egyházát. Maga az objektív korszerűség azonban szintén nem egységes jelenség, hanem különböző rétegeket lehet benne felfedezni. Véleményem szerint meg kell különböztetnünk a különböző vallásos jelenségek „vonzóerejét" és „hatékonyságát". Vannak a vallásos életnek formái, amelyek azonnal, önkéntelenül tetszenek, mert a hivők minden további megfontolás nélkül is felismerik bennük élénken érzett szükségletek és igények kielégítését. Assisi mindig elbűvöli a turistát, hacsak vallási érzéke nem tompult még el egészen. Viszont más jelenségek jellemzője, hogy hatásuk mély és tartós: Nagy Szent Albertet a regensburgi nép kevésre becsülte, de tanítványaira és műveinek figyelmes olvasóira eltörülhetetlenül rányomta egyéniségének és gondolatvilágának a bélyegét. Mikor a keresztény élet valamelyik formájának korszerűségéről van szó, mind a két szempontot, mind a vonzóerő, mind a hatóerő szempontját figyelembe kell vennünk.

+

Vonzzák-e a lelkigyakorlatok a mai kor emberét?

Ha a kérdést Szent Ignác módszerére vonatkoztatom, nézetem szerint a válasz nem lehet fenntartás nélkül igenlő.

A lelkigyakorlatokban lényegesnek tartom, hogy a hivő ember „magányban" „elhatározásokat" érlel. A magány megvalósulási módja többféle lehet, de nem beszélhetünk igazi lelkigyakorlatokról, amíg a hivő ember nem igyekszik összpontosítani a figyelmét arra, hogy a hit nagy motívumai a lehető legmélyebb hatást gyakorolják személyiségére, és a lehető legnagyobb kiterjedésben befolyásolják magatartását. Az elhatározások nem szükségképpen világosan megfogalmazott „jófeltételek", de nem lelkigyakorlat az, ahol az imádkozó nem keresi a kegyelmet, hogy létének egész dinamizmusa hűen visszhangozza a befogadott igét.

Világszerte megfigyelhető azonban, hogy kortársaink nagy többsége elvesztette a szerves kapcsolatot környezetével, és öntudatlanul is érezve nyomasztó magányát, menekül a tömeg, a kötetlen csoportok rejtő rengetegébe. Csak egészen kevés erős egyéniség érzi a „beata solitudo, sola beatitudo" remete-élményének vonzóerejét; a legtöbben nyomasztónak találják a magányt és a csendet. Az is tapasztalati tény, mennyire húzódoznak kortársaink attól, hogy véglegesen lekössék magukat személyek, ügyek, tanok vagy programok mellett. Ez a jelenség mutatkozott meg (groteszkül szélsőséges módon), mikor nemrégen a házassági szertartás alatt a vőlegény nem merte kimondani az „igent", mert — mint magyarázta — bármennyire szereti a menyasszonyát, rettentő dolognak érzi, hogy visszavonhatatlan lépést te-

gyen. Ez a félelem akadályoz meg számos szeminaristát abban, hogy tanulmányai végeztével pappá szenteltesse magát. A protestáns vallásszociológia kis remeke az a kötet, amely elemzi az „elhatározást kerülő vallásosságot", nem egy mai fiatal ideálját. Az ilyen embereket megijeszti, elidegeníti a lelkigyakorlatos eszmény: hogy a lelkigyakorlatozó teljes lényével és véglegesen vállalja az élő Krisztust követő tanítvány szerepét.

Ebből nem következik az, hogy a lelkigyakorlatoknak nincsen jövője, hanem csak az, hogy a lelkigyakorlatozókat nem lehet úgy „toborozni", mint a közelmúltban. A század huszas és harmincas éveiben világszerte (Magyarországon is) gyakori jelenség volt, hogy az egy helyen lakó, vagy hasonló hivatásban élő hívek népes csoportot formáltak és együtt vonultak az e célra épített lelkigyakorlatos házakba, három napos „lelkigyakorlat" végzésére. Ezeknek a csoportos, csaknem azt mondhatnám, „tömeg"-lelkigyakorlatoknak a következő egy-két évtizedben valószínűleg sehol sem lesz jövője. A lelkigyakorlatokra ismét egyes emberek fognak vállalkozni, mikor belső fejlődésük folyamán oda jutnak, hogy szükségét érzik annak, hogy hitüket a magányban kiérlelt, egész személyiségüket véglegesen latba vető állásfoglalással fejezzék ki. Amellett a lelkigyakorlatozónak világosan kell látnia: a vívódó, fontolgató magány számára nem végleges életforma, de nem is a teljes élet folyamától nosztalgikus módon elkülönülő „zárójel", hanem átmeneti dialektikus stádium: azt segíti elő, hogy a lelkigyakorlatok hatása alatt annál krisztusibb magatartással simulhasson bele abba a közösségbe, amelybe a kegyelem és a gondviselés hívta.

Az Egyház életében ma több kezdeményezés figyelhető meg, amely tekintettel van a mai ember attól való idegenkedésére, hogy egymagában döntsön a maga sorsáról. Szervesen összeillő csoportok, hangulatos környezetben, gondosan válogatott képek és zene segítségével, baráti beszélgetések, vonzó közösségi ünnepek segítségével, a Krisztus nevében egybegyűlt közösség csaknem szentségi erejével igyekeznek elmélyíteni magukban az élő hitet. Nagy tévedés volna, ha a lelkigyakorlatos mozgalom hívei az ilyen lelki napok előmozdítóit „konkurrens vállalkozóknak" tekintenék. Fontos dolog, hogy az Egyházban mindenki megtalálhassa az utat, amely belső fejlődésének, pillanatnyi igényeinek megfelel. De az is hiba volna, ha a lelkigyakorlatok vezetője a lelkigyakorlatos módszert a ma divatban lévő és kétségtelenül meglepően eredményes módszerekkel akarná keverni. Az ilyen kísérletezésből csak korcs képződmények születnek, és ezek senkit sem elégítenek ki. E sorok írója több mint húsz esztendeje minden évben legalább egy hónapot egészen papi lelkigyakorlatok vezetésére szentel. Sok kísérletezés után arra a megállapításra jutott, hogy szám szerint kevesebben vannak, akik az igazi Szent Ignácféle lelkigyakorlatok végzésére szánják el magukat, de azok éppen az igazi lelkigyakorlatok kemény kenyerét kívánják meg, és csalódnak, mikor képelmélkedések, vagy beszélgető közösségi elmélkedések csemegéjével igyekeznek őket megvendégelni.

+

Ha a kereszténység megelégedhetne azzal, hogy az embereket vonzza Krisztus egyénisége, és az Egyház kultúrformáiban vallásos élményekkel gazdagodjanak, akkor azt mondhatnánk, hogy a lelkigyakorlatok korszerűsége leáldozott. Ha azt remélhetnők, hogy a keresztények ösztönszerűen, spontán lendülettel fogják szeretni Istent mindenek felett, és a felebarátot mint önmagukat, akkor okosabb volna más, kevésbé igényes módszereket választani a kegyelmi élet elmélyítésére. De a két feltétel egyike sem áll.

Az Úr Jézus igehirdetését az evangélium ebben a formában foglalja össze: „Térjetek meg, és higgyetek az evangéliumban" (Mk 1,15). Az alapvető magatartás, amely nélkül nem vagyunk érett keresztények, olyan döntés, amelylyel az üdvözítő Istent életünk középpontjába állítjuk és mint létünk legfőbb értékét ismerjük el. De ez az „új szövetség", amelynek révén a Szentlélekben Krisztus által az Atyának szenteljük magunkat, „megtérést", tehát változást, törést jelent az életünkben. Tudjuk jól, hogy ez a megtérés rendesen nem egyetlen pillanat műve, hanem a kegyelem vonzó hatása alatt lassanként valósul meg: a tridenti zsinat VI. ülése külön fejezetben írja le, hogyan szokta a Szentlélek az emberi szabadságban e megtérést fokozatosan kialakítani (DB 798). Azt is tudjuk, hogy ez a megtérés a földön szinte sohasem teljesedik ki egészen, mert sohasem fordulunk az Isten felé olyan „teljes" lélekkel, amint kellene, és azért a mindennapi élet síkján, az embertársakkal való viszonyban is állandóan „gyarapodnunk" kellene a megtérésben (vö. DB 803). Mivel pedig mindig megmarad bennünk az, amit a Szentírás „a test kívánságának" nevez, azaz a magunk önző, testi vagy szellemi, de mindenesetre földi és időbeli javát feltétel nélkül kereső önszeretet (Gal 5,17-21; Róm 7), a keresztény élet szüntelen küzdelem marad (vö. Ef 6,10-20), Krisztus halálában való részvétel (Róm 6,1-14). Minden keresztény eljut előbbutóbb az Olajfák hegyének az élményéhez, ahol vérrel verejtékezve fogadja el, a Szentlélek erejével, Krisztus magatartását magára öltve, az Atya üdvözítő irgalmas akaratát.

Van, aki úgy él az Atya házában, mint a gyermek. De Krisztus érett teljességére (Ef 4,13) aligha ér el valaki anélkül, hogy időnként át ne menjen az ilyen döntő éjszakán. Ott éri el igazán az embert a Krisztus kérdése: „hát te kinek tartasz engem?" (vö. Mt 16,15). Abban az éjszakában pedig nem segít bennünket a baráti kör, az orgonazúgás, a gitár-pengetés és a tömjénillat, vagy a természet szépsége. Hiszen éppen az a kérdés, hogy elfogadjuk-e, önzésünk kétségbeesett tiltakozását felülmúlva, azt a szerepet, amelyet a baráti körrel, a világgal, az Istennel szemben be kell töltenünk, hogy Krisztus legyen bennünk minden (vö. Kol 3,11).

Ez a „krízis" azonban csak rávilágít arra, hogy a keresztény életnek — tudva vagy öntudatlanul — mindig megmaradó dimenziója annak a sohasem eléggé tökéletes elhatározásnak a kiérlelése, amellyel Krisztust, az ő szavának engedelmeskedve, a Szentlélek erejéből, Urunknak fogadjuk. A keresztény nem tud mindig elrejtőzni a tömegben vagy a baráti csoportban, nem

tudja magát mindig vitetni a hangulatokkal, hanem előbb-utóbb (akár tetszik neki, akár nem) szemben találja magát az Isten igéjével, és az megítéli őt, kétélű kard gyanánt hatolva léte mélységébe, gondolataiban és szíve indulataiban elválasztva a helyeset a helytelentől (vö. Zsid 4,12). Ez a második megtérés (ami többször is ismétlődhet az életben) rendesen csak akkor sikeres, ha az ember már előbb „megtartotta a parancsolatokat" és belső fejlődésében elő van készítve arra, hogy illesse Krisztus szeretettel teljes tekintete és hívja: valósítsa meg a maga sajátos hivatása terén egész komolyságában az ő követését (vö. Mk 10,21; 1Kor 7,20).

Lehetséges, hogy ez a teljesebb megtérés, a teljes férfikorra jutás a mai kultúrhelyzetben sok ember számára különös nehézséget jelent. A mai élet idegőrlő irama, az a rengeteg benyomás, amely minden oldalról rázúdul az emberre és alig lehet már személyesen feldolgozni, megnehezíti, hogy kiki felelős módon értelmet adjon, irányt szabjon az életének. De aki a csoportban vagy a tömegben szinte elvész, aki hozzászokott ahhoz, hogy rendszeresen kitér a véglegesen elkötelező egyénileg vállalt döntések elől, az még nehezebben tudja kialakítani a teljes keresztény egyéniséget.

+

Éppen ezen a ponton fedezzük fel a szentignáci lelkigyakorlatok korszerűségét: szükség van rájuk, mert hatékonyan segítenek abban, ami nehezünkre esik, de egyedül szükséges: a Krisztus követésére való teljes, érett és személyes elhatározásra.

A keresztény élet mindig az Isten szavának a hatása alatt sarjad és növekedik; de amint a megvetőről szóló példázat mutatja (vö. Mt 13,3-23), nem könnyű dolog az Isten igéjét felelős, tevékeny és kitartó módon befogadni. A Lelkigyakorlatokban az Ige olyan gondolatmenet szerint hatol az ember tudatába, amit a keresztény tapasztalat és az Egyház ítélete különösen hatásosnak ismert el, és a maradandó és mély hatást több, jól bevált eszköz biztosítja. Ilyen pl. a zavaró és gátló tényezők tudatos és rendszeres kikapcsolása: ez a jelentősége a csendnek, a magánynak, amelyet minden vallás, és az üdvtörténet is az Istennel való találkozásra különösképpen alkalmas környezetnek tekint (gondoljunk a magányos hegycsúcsoknak, a Hórebnek, a Sinainak, a boldogságok hegyének és a Tábornak a szerepére). Ilyen a lelkigyakorlatok vezetőjével való megbeszélés, amely lehetővé teszi, hogy az Isten szava necsak előregyártott szkémák szerint, hanem a lelkigyakorlatozó egyéni adottságaihoz és igényeihez alkalmazkodva hangozhasson fel.

Az Isten igéjének az elfogadása az imádság. Ebben segít az is, hogy a lelkigyakorlatok alatt bizonyos meghatározott idő áll rendelkezésünkre az imára, és azt igyekszünk kitölteni. Az ember lelki életében nincs olyan mozzanat, amely pusztán csak szellemi történés volna: minden gondolatnak, minden érzés-rebbenésnek megfelel a szervezetben egy fiziológiai változás is. A fizikai és kémiai folyamatok viszont csak az anyagi valóság közegében, az

időben gondolhatók el. Azért az embernek, mint testbe-valósult szellemnek a teológiája megköveteli, hogy még az Istennel kötött szövetség is a történetiségben folyjék le, azaz az idő vonalán mérhető legyen. A kegyelemben való növekedésünk történeti voltát, testi valóságunkat vesszük komolyan, amikor meghatározott időt szabunk ki imádságunknak is.

Az ima, mint az Isten igéjének szerető elfogadása, nagyon különbözik az indus vagy a neoplatonikus elmélkedéstől, mert a jelenlevő, élő, személyes Isten felé van sarkítva, aki (a Szentírásnak a kegyelem fényében olvasott betűje által) beszél hozzánk, mi pedig „megszólítjuk" a feleletünkkel. Mi persze hozzászoktunk ahhoz, hogy csak olyan emberrel beszélgetünk, akinek a jelenlétét megtapasztaljuk. Ezért abban a veszélyben forgunk, hogy imánk elvont tűnődéssé, vagy akarat-tornává válik, amelyben esetleg Istenről van szó (harmadik személyben), de nem Istenhez irányul (második személyben). A Lelkigyakorlatok arra emlékeztetnek, hogy Krisztus ma is és mindörökre ugyanaz, aki „tegnap", földi életében volt (vö. Zsid 13,8) és szemlélődésünket az Atyával való beszélgetés felé irányítják: ezzel az igazi személyes imádság magasiskolái.

A keresztény imádság értelme nem az, hogy elmondjunk valamit az Istennek („tudja a ti Atyátok, mire van szükségtek, mielőtt kérnétek" Mt 6,8), hanem hogy a beszéd által magunkat alakítjuk, magunk válunk hálaadóvá, bűnvallóvá, szükséglet-elismerővé, bizakodóvá, azaz beleéljük magunkat abba a szerepbe, amit Isten nekünk szán, és amiben önmagát is üdvözítő Istennek mutatja. Éppen azért a mi imádságunk nem leíró, hanem teremtő szó, amit csak a Szentlélek tud bennünk kimondani. Hiszen mikor egész szívvel kiáltjuk: „Atya!", akkor fiúvá tesszük magunkat, és mikor őszintén Úrnak szólítjuk Krisztust, csodálatos módon mi magunk változunk az Isten szolgájává (vö. Róm 8,15; Gal 4,6; 1Kor 12,3). De milyen könnyen válik az „Atya!" és az „Uram-Uram!" szívig nem érő, csupán csak ajkon-hangzó szóbeszéddé! (Mal 1,6; Mt 7,21) A lelkigyakorlatok, a maguk lelkiismeretvizsgálatra és kézzelfogható gyakorlati jófeltételekre irányuló céltudatos törekvésével, segítenek, hogy mikor imádkozunk, egész élő és fájó valóságunkat vessük a szavunkba.

Az istenszolgálat és az istenfiúság magatartása a Krisztus Urunk királyi szolgaságában és fiúságában való részvétel által válik lehetővé. A keresztény élet megújhodása éppen ezért mindig az evangéliumhoz való visszatérést tételezi fel: a világegyház, a részleges egyházi közösségek, az egyes személyek annyiban találnak kapcsolatot az Atyával, amennyiben „felfedezik" az evangéliumi Jézust, mint élő megváltót (vö. Ef 2,18; Jn 14,9). Korunkban — sajátos módon éppen a szentírástudomány felbecsülhetetlen fejlődése idején — sok hívő nehezebben éli meg a történelmi Krisztussal való találkozást, mint valaha, talán mert nem egy idealizált Krisztus-kép eltérőnek bizonyult a valóság Názáreti Jézusától. Nagyon sok intenzív lelki életet élő keresztény éppen a lelkigyakorlatokban tanulta meg, hogy élheti meg a feltámadás fényében mint élő valóságot az 1973 évvel ezelőtt vándorló, tanító és szen-

vedő Mestert. Azt lehet mondani, hogy napjainkban Remete Szent Antal, Szent Bernát, a ferences lelkiség és Charles de Foucauld evangéliumi lelkülete a lelkigyakorlatok által lesz mindennapi kenyere az Istenre éhes embereknek.

+

Azok, akik a lelkigyakorlatokat csak mint három napos, kevés imát és sok megfontolást nyújtó előadássorozatot ismerik, mindezt szükségképpen a valóságtól távolálló tűnődésnek kell hogy tartsák. A jó szentgyónásra és szentáldozásra a keresztény hit alapmisztériumait meghirdető prédikációkkal előkészítő háromnapos lelki magány korszerűsége érdekes probléma, helyes volna alaposan megvitatni. De az ilyen konferenciasorozatot nem szabad összetéveszteni a lelkigyakorlatokkal, még akkor sem (sőt talán akkor legkevésbé), ha azokon a szentignáci gyakorlatok első hetének néhány elmélkedését adják elő. Az egy- vagy kéthetes lelkigyakorlatok, amelyekben a rövid bevezető előadásokat naponta többször hosszabb magányos ima követi, már némi tapasztalatot nyújtanak arról, ami a lelkigyakorlatok lényege. De dinamikájuk nézetem szerint megkívánja az eredeti egyhónapos tartamot, feltéve természetesen, hogy a lelkigyakorlatozó ezt belső szükségletből, szabad elhatározással vállalja.

Talán hihetetlennek tűnik, de világszerte megfigyelhető tény: számos hivő (elsősorban természetesen papok, valamint férfi és női szerzetesrendek tagjai, de laikusok is) vállalkozik ezekre az igazi, teljes lelkigyakorlatokra, nem csekély áldozatok árán; és hatásuk évtizedeken át, nem egyszer életfogytiglan érezhető. Akik éhezik és szomjúhozzák az igazságot, és talán saját életükben, vagy legalább kísértés formájában tapasztalják, milyen könnyű megtérés nélkül imádkozni, vagy akár csuda-dolgokat is művelni (Mt 6,7; 7,22-23), azokat vonzza a belső hitelességnek ez a hatalmas iskolája.

Ezért, és ebben az értelemben, a Lelkigyakorlatok ma is korszerűek: sőt korszerűbbek, mint valaha.

M.I.

VILÁG FELÉ FORDULÁS ÉS VILÁGKERÜLÉS

Az Egyháznak a II. Vatikáni Zsinaton, főleg a „Gaudium et spes" konstitúcióban kifejezett világhoz való fordulását nem egyszer úgy állítják be, hogy végleg elfordul a „sötét középkor" világkerülésétől. Egyesek üdvözlik, mások aggódva nézik ezt a „száznyolcvanfokos" fordulatát. Pedig az Egyháznak ez a világ felé fordulása nem tagadja meg, inkább magában foglalja azt a gondolatot, amit „világkerülésnek" nevezünk. Sőt újabb szempontokat nyit erre. Ezt szeretném Sz. Pálnak egy klasszikus szövege alapján kimutatni.

Mit jelent a „világ"?

Előbb azonban a „világ" szóhoz kapcsolódó fogalmakat kell tisztáznunk. A világ ugyanis a Szentírásban, az egyházi iratokban és a közhasználatban annyi mindent jelenthet, hogy az egy fogalomba nem is foglalható:

1) A világ a teremtett dolgok összessége, pl.: Isten teremtette a világot.

2) Jelentheti a teremtményeket az emberen kívül. Ez a szentignáci „reliqua", „a többi mind", ami az emberért van teremtve.

3) Máskor a világ az ember lakóhelye, vagy a színtér, ahol az emberiség története és a megváltás drámája lefolyik. (A világban zarándokló Egyház, az Ige a világra jött, stb.)

4) Átvitt értelemben (metonymice) jelenti az emberek összességét, akik a világban vannak. („Az egész világ utána megy." „Isten Báránya elveszi a világ bűneit.")

5) A világnak egy másik jelentés-csoportja nem annyira a világmindenséggel (kozmosz, mundus) függ össze, hanem egy világkorszakot jelent. A görögnek és a latinnak külön szava is van erre (eón, saeculum). Ebben a világban, ebben az eónban még a Gonosz uralkodik (saeculum hoc nequam), szemben az új, a közeledő messiási korszakkal (saeculum venturum), amelyben Isten az Úr. Azt a világot jelenti ez, amelyből Isten kiragadott minket és behelyezett az ő Fiának országába.

6) Átvitt értelemben ez a világ jelenti azokat az embereket is, akik hozzá tartoznak, akik nem fogadták be a világosságot, nem fogadták el Isten hívását, és így nem léptek be az Isten országába, hanem a világ fiai maradtak.

Az Újszövetség világfogalmában a térbeli és időbeli (kozmosz, eón) szempont elhomályosul, és az erkölcsi szempont lép előtérbe. Így a világ sokszor azokat jelenti, akik nem fogadták be a világosságot, mert cselekedeteik gonoszak voltak. Ezért a világ (a kozmosz és a mundus is) sokszor már a gonosz világkorszak (saeculum hoc nequam) fiait, azok szellemét, gondolkodásmódját és magatartását jelenti, amelytől a kereszténynek óvakodnia kell.

7) A modern világfelfogás a mindent egységbe foglaló görög kozmoszt veszi alapul, de nem statikusan, hanem dinamikusan szemléli, amennyiben kiegészíti a fejlődés és történetiség jellegével. A történetiség bevezetése miatt az újkori világfelfogásban az ember a központ, hiszen csak neki van igazi történetisége. A modern világ annyi, mint az ember és az általa alakított mindenség. A világot tehát úgy tekinti, mint az ember cselekedetei által folytonosan változó valóságot. A világ nemcsak az értelmes és szabad személy lakóhelye, működési területe, munkájának anyaga és eszköze, hanem (legalább részben) munkájának gyümölcse is. Ez a világ az ember munkája folytán fejlődik, tökéletesedik, az emberiség történetének változásaival együtt változik, és mindinkább az ember hatalma alá kerül és kezenyomát viseli magán. Ez a világ az emberiség múltját tükrözi, és jövőjére is befolyással van. Másrészt az ember is alakítja az ő világának jövőjét. Ez a bonyolult világfogalom több ellentmondást is tartalmaz, pl. egyszer az ember is a világ része, sőt meghatározó része, máskor meg szemben áll a világgal, amelyben él, és alakítja azt.

Ezt a modern világfogalmat vette át a „Gaudium et spes" konstitúció is, bár sokszor használja a szót a régi biblikus jelentések egyike-másika szerint is; vagy egy tucat teljesen különböző értelemben vett „világ"-gal találkozunk. Mindig csak az összefüggésből tudjuk megállapítani, hogy milyen értelemben veszi a Zsinat a „világ"-ot.

A világhoz való viszonyunk kettőssége

Mi a következőkben a „világ"-ot főleg két értelemben használjuk: „A világnak két arca van: egyik jelenti mindazoknak összeesküvését, akik a fényt és a kegyelmet elutasítják, másik az óriási emberi családot, amelyért az

Atya elküldte Fiát és a Fiú feláldozta magát. Ez a mai világ, amely oly hatalmas és oly gyenge, oly ellenséges és oly nyitott, vár benneteket és várja munkátokat." (VI. Pál pápa 1966.nov.16-i allokúciója.)

A Szentatya szavai nem oldják fel a világ-fogalom kettősségét, de jó eligazítást adnak a megoldásra.

Azt a világot, amelyet a pápa összeesküvésnek nevez, Krisztus elítélte és fejedelmét kivetette (Jn 16,8). Ez a világ gyűlöl minket, de Krisztust már előbb gyűlölte (Jn 15,18). Mi nem ebből a világból valók vagyunk, hiszen Krisztus kiválasztott minket e világból, és ezért ez a világ gyűlöl minket is (Jn 15,19). De nem kell félnünk tőle, mert Krisztus legyőzte ezt a világot (Jn 16,33). Ez a világ örül, mikor mi sírunk (Jn 16,20). Ez az a világ, amelyért Jézus nem imádkozik (Jn 17,9). Ezt a világot nem szabad szeretnünk, sem azt, ami ebben van (1Jn 2,13). Aki tehát ennek a világnak akar barátja lenni, az ellensége lesz Istennek (Jak 4,4).

Erről a világról csupa negatívumot olvasunk a Szentírásban.

A másik világ pedig Isten szeretetének tárgya, az, amelyért Isten elküldte egyszülött Fiát, hogy megváltsa és üdvözítse. Ez a világ az egész emberi család, amelynek bűneit az Isten Báránya elveszi, amelyért Krisztus meghalt a kereszten.

I. A világ felé fordulás: emberszeretet

A világnak ez a „két arca", amelyről a Szentatya beszél, annyira ellentétes, hogy a világgal szemben való magatartásunknak is „két arca" van.

Mit tanulunk erre vonatkozóan Sz. Páltól? Legtömörebben a rómaiakhoz írt levél erkölcsi részének bevezetésében fejezi ki: „Testvérek, Isten irgalmára kérlek titeket: adjátok testeteket élő, szent, Istennek tetsző áldozatul. Ez legyen ésszerű hódolatotok. Ne szabjátok magatokat e világhoz, hanem alakuljatok át gondolkodástok megújulásával, hogy felismerjétek, mi az Isten akarata, mi helyes, mi kedves neki és mi a tökéletes" (12,1-2).

Az első versben látszólag semmi utalás nincs a világhoz való viszonyunkra. Az apostol Isten irgalmára hivatkozva sürgeti az önátadást. De ha jól megfigyeljük Sz. Pál egész gondolkodásmódját, akkor látjuk, hogy épp ebben a versben van a világhoz való viszonyunk hittani és erkölcsi alapvetése.

„Isten irgalma" Sz. Pálnál nem elvont fogalom, hanem konkrét valóság, amelyet Jézus Krisztusban nemcsak kinyilatkoztatott, hanem történeti ténnyé is lett. Erre a Jézus Krisztusban történeti valósággá lett isteni irgalomra hivatkozik Sz. Pál.

Istennek ez a Jézus Krisztusban művelt irgalmas tette nemcsak Istennek a világhoz való viszonyában nyilvánít ki új és soha egészen át nem tekinthető perspektívát, hanem a mi világhoz való viszonyunkban is egészen új horizontot tár fel.

Isten irgalmának első lépése a megtestesülés. Az Ige a világba jött, része lett a világnak. Az emberi család tagja lett, az emberi történelem részese.

Azoknak, akik őt befogadták, hatalmat adott, hogy Isten fiai legyenek, kihívta, kiragadta őket (Gal 1,4) „e világ"-ból, „a sötétség hatalmából", és behelyezte az ő Fia országába (Kol 1,13).

A világ felé fordulás normája: Jézus Krisztus

A megváltásban az Isten Báránya elveszi a világ bűneit. Itt kézzelfoghatóan tapasztaljuk: úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte. A Fiú pedig úgy szerette a világot, hogy önmagát adta érte Istennek tetsző áldozatul.

Erre az irgalmas szeretetre hivatkozik Sz. Pál, amikor sürgeti híveit, hogy Krisztus példáját követve adják át magukat Istennek tetsző áldozatul. Itt nem egyszerű felajánlásról, vagy felajánló imáról van szó, hanem teljes és egzisztenciális önátadásról, amely az egész ember bevetését, sőt „testi" áldozatát is követeli. Erre utal a felszólítás: „Adjátok át testeteket élő, szent, Istennek tetsző áldozatul".

Sz. Pál nem elemzi, milyen címen kötelességünk ez az önátadás, de az Isten irgalmára való hivatkozással jelzi, hogy önmagunknak teljes átadása hálaáldozat, amelyben egész életünkkel köszönjük meg azt, amit Krisztus értünk tett. Hálánk abban nyilvánul meg, hogy úgy és azért élünk, ahogy és amiért Krisztus élt és meghalt. Így egész életünk ésszerű hódolat (logiké latreia), azaz igazi istentisztelet és istenszolgálat lesz.

A mi istentiszteletünk nem egy elvont „Abszolútum" tisztelete, hanem a világot szeretetből teremtő, majd megváltó és üdvözítő Istennek a tisztelete.

Istennek való egzisztenciális önátadásunk nem más, mint Krisztus tettének utánzása. A megtestesülésben Isten örök Igéje elkötelezte magát a világ mellett, mikor a világ része lett és közösséget vállalt az emberi sorssal és történelemmel. Az Isten Igéjével lényegileg egyesített embertestvérünk: Jézus Krisztus elkötelezte magát Isten mellett a világ nevében és a világért, amikor Istennek adta magát áldozatul a világért.

Krisztusnak ezt az önfeláldozó szeretetét utánozzuk önátadásunkkal. Enélkül nincs Istennek tetsző áldozat, mert Sz. Pál mondja: „Adjam bár át testemet úgy, hogy elégjek: ha szeretetem nincs, semmit sem használ nekem" (1Kor 13,3). És mikor a következő versekben leírja, milyen legyen ez a szeretet, világosan kimutatja, hogy a felebaráti szeretetről, tehát az egész embercsalád, az egész világ szeretetéről beszél. Különben az egész Evangélium tanításából tudjuk, hogy Istennek való önátadásunk és áldozatunk a felebaráti szeretetben nyilvánul meg. Abban a szeretetben, amely minden emberre, jókra és gonoszokra, tehát az egész világra kiterjed.

Ez az egész emberi család iránti szeretet az Egyház örök tanítása. Ebben nem történt száznyolcvanfokos fordulat. Az Egyház a szeretetet mindig mint főparancsot hirdette. Az irgalmasság testi és lelki cselekedeteinek gyakorlata mindig a kereszténység legjellegzetesebb magatartása volt. Sohasem merült

feledésbe, hogy Krisztus az utolsó ítéleten a szeretet gyakorlati megvalósítása szerint fogja megítélni a világot.

Igaz, hogy ez az evangéliumi üzenet és parancs az Egyház kétezeréves történetében igen gyakran süket fülekre talált. De ebből a szempontból a mi „világhoz forduló" keresztényeink manapság nem különböznek a régi korok átlagkeresztényeitől. Mert könnyebb a világhoz forduló szeretetről írni és beszélni, mint az egész életet az önfeláldozó és testvéreinket szolgáló szeretet gyakorlására szentelni. Viszont vannak ma is igazi keresztények, akik a régi korok szentjeinek nyomdokain járva, a világhoz való fordulás nagy tamtamja nélkül, a hétköznapi élet áldozatainak lassú tüzén elégve adják át testüket élő, szent és Istennek tetsző áldozatul.

A „felebaráti szeretet" modern formái

A II. Vatikáni Zsinat világhoz való fordulása nem azt jelenti, hogy az Egyház megváltoztatta a világhoz való viszonyát, hanem azt, hogy a világ megváltozott, és ehhez a világhoz kell alkalmaznia az evangéliumi üzenetet és a szeretet gyakorlását.

Felhívja a figyelmet arra, hogy a szeretetet ma már nem elég a közvetlen, személyek közti érintkezésben alamizsnával, vagy általában az irgalmasság testi-lelki cselekedeteivel gyakorolni, hanem meg kell látni a gyökeresen megváltozott világban (iparosodás, urbanizáció, egyetemes törekvések, „társadalmiasulás", stb., vö. GS 6), hogy egy nagyobb területre, az egész emberiségre, a jövő messze távlataira is kitárul. Most is, az emberek érdekében, a modern értelemben vett világ felé kell fordulni, amely, mint mondtuk, nemcsak az emberi családot, hanem az általa alakított és őt átalakító egész anyagi-szellemi, gazdasági-társadalmi környezetet is felöleli. Ezt a kitágult világot kell szebbé, jobbá tenni a szeretetnek általánosabb és hatékonyabb gyakorlásával.

Ez a kitárult, mindent átölelő szeretet több erőt és nagyobb áldozatot követel (de a gyümölcse is éltetőbb), mint a hagyományos, a személynek az egyes személlyel végzett szeretetgyakorlata.

Ilyen szeretetgyakorlat: a harc a békéért, a társadalmi igazságosságért, a fejlődő országok megsegítéséért, az analfabetizmus leküzdéséért, az emberi jogok védelméért, az emberek jólétéért. Idetartoznak a közegészségügyi és köztisztasági intézkedések, a levegő szennyezettségének és a munkaártalmaknak megszüntetése, a közlekedés biztonságosabbá tétele, pl. az úthálózatok helyes kiépítése, a közlekedés szabályainak megalkotása és megtartása, a KRESZ, a vasútnál a biztosító és jelző berendezések tökéletesítése, a légi közlekedés szabályainak megszerkesztése, stb.

Ide tartozik még az urbanizáció ártalmainak kiküszöbölése, az egészséges munkaviszonyok és munkakörülmények megteremtése, a baleset elhárítása és megelőzése, a munkahely tisztaságáért, jó levegőjéért, a zajártalmaktól

való mentességéért vállalt munka, a munkaidő helyes beosztása tekintettel korra, nemre, állapotra (terhes nők, gyermekes anyák, stb.).

Aztán milyen nagy szeretetgyakorlat a szabadidő helyes felhasználásának szervezése, a tisztességes szórakozási alkalmak megteremtése, a turizmus, hangverseny, egészséges színház, mozi, televízió, rádió, sportversenyek! Sokszáz olyan terület van, amelyek az emberek életét szebbé, jobbá, tartalmasabbá, boldogabbá tudják tenni, tehát ahol a szeretetet konkrétan megvalósíthatjuk.

A szeretetet ne szűkítsük le pl. az alamizsnaadásra, vagy a betegek közvetlen ápolására és hasonló személyes szolgálatokra, hanem egy általánosabb, mondhatnám „transzcendens" szeretet éljen bennünk. A transzcendensen itt nem az Istenre-irányozottságot értem, hanem az erényeknek összes kategóriáit átfogó és átható szeretetre gondolok. A szeretet ne legyen egy erény a többi között, ne legyen valami egészen más szerep az állapotbeli kötelességek mellett, hanem legyen minden erénynek és az összes állapotbeli kötelességnek a lelke.

Példával mutatom meg: A munkahelyen egyesek teljesítik összes kötelességüket, szorgalmasan dolgoznak, és a mellett, vagy azután még szeretetet is akarnak gyakorolni apró szívességekkel és szolgálatokkal. Pedig maga a munka is lehet szeretetgyakorlat, ha azt azzal a lelkülettel végzem, hogy felajánlom felebarátomnak munkám gyümölcsét, vagy munkámmal valamiképp szebbé, jobbá, gazdagabbá, tartalmasabbá, boldogabbá teszem az emberek életét.

Természetesen a modern világban is szükség van a személyes, közvetlen szeretetgyakorlatokra, pl. az alamizsnára, vigasztalásra, beteglátogatásra, simogató kézre és derűs arcra, sőt talán épp ez lesz az igazi szeretet próbája. De a keresztény szeretetnek fel kell emelkednie egy általánosabb szeretetre is, és annak minden emberi tevékenységet át kell hatnia.

Megint egy példával világítom meg ezt gondolatot. Ha az Úr egy pohár vízért mennyországot ígér, miért ne kapná meg az is, aki az ivóvíz tisztaságáért dolgozik, akár tudományos kutatással, akár adminisztrációval, akár fizikai munkájával? Ha pl. a vízművek dolgozója keresztény szeretettel dolgozik azon, hogy millió ember hozzájusson az egészséges ivóvízhez, bizonyára hallani fogja az Úr szavát: „Jöjjetek Atyám áldottai, mert szomjas voltam és innom adtatok." Ugyanez áll az élelmezési- és ruhaiparban, vagy kereskedelemben dolgozókra is.

A keresztény és az ateista humanista különbsége

De miben különbözik akkor egy ateista humanista a keresztény humanistától? Külső tevékenységben talán semmit. A keresztény azonban az emberiség szebb és jobb jelenéért és jövőjéért való munkában, az emberi család szol-

gálatának vállalásában Istennek tetsző áldozatot lát, az emberek szolgálatára több motívumot és erőt szerez Krisztus példájából, és vele van Isten ereje. Azonkívül tudja, hogy „a fennhéjázással és rendetlen szeretettel naponta válságba sodort emberi tevékenységet Krisztus keresztjével és feltámadásával kell megtisztítani és tökéletessé tenni" (GS 37).

A világ iránti szeretet bizony komoly áldozatokat követel és ezeket Krisztus keresztjeként kell vállalnunk: mikor hálátlanok és utálatosak az emberek, fáradtak, kedvetlenek vagyunk, és mégis derűsnek, türelmesnek kell lenni; vagy mikor nehéz precízen és becsületesen dolgozni, jobb lenne „lazsálni", nem könnyű névtelen „hősnek" lenni és a tömegben eltűnni, engedelmeskedni, igazságtalanságot lenyelni, stb. Ezt csak erős és Szentlélekből élő emberek tudják elviselni.

Azonkívül a keresztény ember reménye mindig előbbre mutat, mint a hitetlené, mert a szebb és jobb emberi jövő kialakításával, az emberiség szolgálatával „a mennyei ország alapanyagát készíti elő" (GS 38).

Isten és Krisztus nem úgy szereti a világot, hogy magára hagyja, hanem magához öleli és fel akarja emelni, hogy több legyen önmagánál. A megtestesülésben az Ige nem rombolja le a világot, hanem meghagyja a világnak (és összes dolgainak) autonómiáját, öntörvényűségét és önértékét. Semmit sem vesz el a világtól, de adni akar valamit a világnak, amit az nem fogad el.

Isten épp Krisztusnak irgalmas tette által az egész világ elé tartja a „másvilág" eszkatológikus perspektíváját, az „új ég és új föld" kifejezéssel jelzett abszolút jövőt, ahová minden földi munkánk torkollik. A világnak ezt a végső beteljesedését a Szentírás sohasem nevezi világnak, még új világnak, másvilágnak sem, mert a „világ" szó már a kereszténység kezdetén azt a világot kezdte jelenteni, amely a világosságot nem ismerte fel, az Igét nem fogadta be, csak „világ" akart maradni, és az Isten irgalma által közölt lehetőséget visszautasította. Ezért aki hozzátartozik, az nem kap hatalmat arra, hogy Isten fia legyen, hanem csak e világ fia marad.

A keresztény ember tehát átéli az evilági munkában is, hogy résztvesz Istennek teremtő, gondviselő, fenntartó, természetes megváltó, sőt engedelmes áldozata által kegyelmi megváltó munkájában. Ez a hite békét ad neki, reménye Isten segítő erejét biztosítja, szeretete pedig növeli munkájának tökéletességét, kedvességét Isten és az emberek előtt.

Akiknek lelke nem érzékeny az „ismeretlen Isten" szavára, a lelkiismeretre, nem ritkán menekszenek az alkohol, a kábítószerek, a paráznaság, a szertelen élvezetek, a zabálás mámorába, bálványimádók lesznek, vagyis életük célja egy autó, egy nő, az életszínvonal, stb. Ezért idegesek, türelmetlenek, durvák, önzők, beképzeltek, intrikusok, ha nehézség van, munkájukban hanyagok, pénzhajszolók, törtetők. Valósággal elvesztik „istenhasonlóságukat". Ezek az igazi istentelenek, és nem föltétlenül azok, akik azt mondják, hogy nem hisznek Istenben.

II. A világ kerülése: emberszeretet

Ezért a világ iránti szeretetünk nemcsak abban nyilvánul meg, hogy magunkat Istennek tetsző áldozatul adjuk a világért, hanem abban is, hogy „nem szabjuk magunkat ehhez a világhoz". Sz. Pál itt nem a kozmoszról (a világmindenségről) beszél, hanem arról az eónról (aión houtosz), amely akárcsak a gonosz világ (saeculum nequam) ellentétben áll az eszkatológikus korszakkal (saeculum venturum). Ez a világ jelenti azokat az embereket is, akik a világ fiai, akik szívvel, szóval, viselkedéssel, cselekedeteikkel ehhez a világhoz tartoznak.

Természetesen a „világ fiai" is az emberi család tagjai, azért őket is szeretnünk kell azzal a szeretettel, amellyel az Atya szereti a világot és amellyel Krisztus feláldozta magát a világért. De épp azért, mert szeretjük őket, nem vállalhatunk közösséget gondolkodásmódjukkal és életfilozófiájukkal. Szívünkön viseljük sorsukat, fáj minden nyomorúságuk, de azt is tudjuk, hogy legnagyobb nyomorúságuk nem a betegség, a szegénység, a tudatlanság, hanem az, hogy c s a k e-világiak akarnak maradni, hogy nem fogadják el az isteni rendeltetést, a megváltást és az örök üdvösséget. Ezért mondja az apostol, hogy ne szabjuk magunkat ehhez a világhoz. Mint a görög szöveg mondja: „Ne azonosuljatok annak szkémájával" (mé szühematizeszthe), a latin szöveg szerint: „Ne konformálódjatok a világgal", ne alakuljatok a világhoz, „ne legyetek világiasak".

A világtagadás mint a tagadás tagadása

Mi ennek a világnak a „szkémája", amivel nem szabad azonosulnunk? Mi e világ „szelleme", gondolkodásmódja?

A „szkéma" lényege a tagadás: nem fogadja be az Igét. Tagadja alapadottságait, teremtettségét és az eszkatológikus célra való rendeltetését. Tagadja megváltottságát, vagy azt, hogy megváltásra szorul. Ez a tagadás annyira megy, hogy semmibe sem veszi mindazt, amit tagad, és önmagát csupa pozitívumnak tünteti fel. Ezért árad belőle az önelégültség, önhatalmúság, öndicsőítés, önérvényesítés, önigazolás. Végső cél akar lenni. A felsőbb célok visszautasítása után mi más marad, mint az önérvényesülés és annak mindenféle formája: a szemek kívánsága, a test kívánsága és az élet kevélysége (vö. 1Jn 2,16). Ezeket ígéri, ezek hiányával fenyeget.

Ez a világ bölcsessége és a világ pusztulásra ítélt fejedelmeinek bölcsessége (1Kor 2,6), amelyet Isten oktalanná tett a kereszt bölcsességével (uo. 1,20).

Ez a világ szkémája, amelyhez nem szabad hasonulnunk. Tehát nemet kell mondanunk a világ lázadására, elítéljük az istentagadást, a megváltás visszautasítását, az eszkatológikus cél tagadását.

Ez a „nem" a legnagyobb pozitívum bennünk.

A világgal való non-konformizmusunk által ellenállunk a rossznak, mint később mondja Sz. Pál: „Ne győzzön rajtad a rossz, te győzd le jóval a rosszat" (Róm 12,21).

A világ alapszkémájának csak az tud igazán nemet mondani, aki elfogadja Urunk Jézus Krisztus keresztjét, „aki által a világ meg van feszítve számomra, és én a világ számára" (Gal 6,14).

Életünk áldozata, amelyre Sz. Pál felszólít, nem valósítható meg, ha nem tudunk a világért (az emberi családért) lemondani a világról, vagyis a magasabb rendeltetést visszautasító és önmagát végső célként beállító evilágiasságról. Hivatásbeli kötelességeim teljesítésében, embertársaimmal való kapcsolataimban, napi munkámban állandóan találkozom a kétarcú világgal: mindenegyes szituáció döntésre szólít, hogy vállaljam az áldozatot a világért és ugyanakkor mondjak nemet a világnak.

Gyakorlatilag tehát minden élethelyzet, minden szituáció egy hívás hozzám, felszólítás, hogy vegyem föl a keresztet.

Ugyan kérem, mondják erre egyes „haladó keresztények", a II. Vatikáni Zsinat után, az aggiornamento idejében, a világhoz fordulás nagy korszakában a keresztről beszélni oktalanság. Elég botrány, hogy az evangéliumi üzenetet, az örömhírt eddig is csak a középkori aszketikus formákban hirdettük.

Ezekről a „haladó keresztényekről" írt Sz. Pál a filippieknek: „Ismételten mondtam és most is sírva mondom: sokan úgy élnek, mint Krisztus keresztjének ellenségei. Végük a pusztulás, istenük a has, dicsőségük az, ami gyalázatuk, eszüket a földieken járatják" (Fil 3,18).

A kereszt már Sz. Pál idejében oktalanság és botrány volt, de csak azok számára, akik e l v e s z n e k.

Viszont nekünk, akik üdvözülünk, Isten ereje (1Kor 1,18) és Isten bölcsessége (uo. 24).

De akinek Sz. Pál nem elég tekintély, hallgassa az Úr szavát: „Aki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét mindennap és kövessen engem" (Lk 9,23).

A világtagadás: szabadság

Krisztus Urunknak eme szavait sohasem szabad felednünk. A világhoz való fordulást helytelenül értelmezik azok, akik azt hiszik, hogy most már törölnünk kell szótárunkból az önmegtagadást és kereszthordozást. A világ szeretetének hangoztatása csak önámítás, ha nem tudunk a világért áldozatot hozni.

A világ felé való nyitottság alapfeltétele, hogy f e l s z a b a d u l j u n k a v i l á g s z k é m á j á h o z v a l ó k ö t ő d é s t ő l. Csak az igazán szabad, aki nem kötődik a világhoz, nem bízik ígéretében és nem fél hazug fenyegetésétől, aki nemet tud mondani a bűnös világnak, aki nem konformálódik ehhez a világhoz.

A nem-konformálódás nem azt jelenti, hogy érdektelenek vagyunk a világ (az emberiség) nagy problémáival szemben, de azt sem, hogy közömbösek vagyunk örömeivel és nyomorúságával szemben. Hiszen Sz. Pál, mikor a továbbiakban részletezi a világgal szemben való magatartásunkat, külön hangsúlyozza: „Örvendezzetek az örvendezőkkel, a sírókkal pedig sírjatok!" (Róm 12,15)

A világmegvetés: eszkatológikus remény

A non-konformizmus csak azt jelenti, hogy ne tapadjunk a világ örömeihez, pompájához, léha szórakozásához, szerelméhez, kapzsi üzleteihez, stb., mint életünk végső céljához, és ne rettegjünk szenvedéseitől, a betegségtől, sikertelenségtől, megaláztatástól, szegénységtől, mint életünk legnagyobb szerencsétlenségétől. A világ bajaiban nem szabad elfelednünk Sz. Pál intelmét: „Ne szomorkodjatok úgy, mint akiknek nincs reményük" (1Tessz 4,13).

A világ örömeire ugyanezt alkalmazhatjuk: „Ne merüljetek el annyira a világ örömeiben, mintha magasabbra nem volna reményetek."

Tehát a világ nevetésében és könnyeiben a mi reményünk messzebb nézzen: Az abszolút jövő, a végső eszkatológikus beteljesülés reményének távlatában kell a világ nyomorát és pompáját értékelnünk. „Azt mondom tehát testvérek: az idő rövid. Azért akinek felesége van, éljen úgy, mintha nem volna, aki sír, mintha nem sírna, aki örvend, mintha nem örvendene, aki vásárol, mintha nem tartaná meg, s aki érintkezik a világgal, mintha nem érintkeznék vele, mert elmúlik a jelen szkémája. Én pedig azt akarom, hogy gond nélkül legyetek" (1Kor 7,29-32).

A világhoz való fordulásunkat, a világ (vagyis az emberiség) iránti elkötelezettségünket mindig az eszkatológikus remény hatalmas távlatában kell értenünk, és meg kell őriznünk abszolút szabadságunkat az eszkatológikus beteljesülést visszautasító világ ígéreteivel és fenyegetéseivel szemben.

Ez a szabadság szükséges ahhoz, hogy Istennek tetsző áldozatunkat az önfeláldozó felebaráti szeretet mindennapi cselekedeteiben aprópénzre váltsuk.

Foglaljuk össze Szent Pál gondolatait.

A keresztény egész életével belekapcsolódik Krisztusnak világmegváltó áldozatába, kiegészíti, ami Krisztus szenvedéséből hiányzik. Életének élő, szent és Istennek tetsző áldozatával számára a világ keresztre van feszítve és ő a világ számára, alap-beállítottságát („szkémáját") elutasítja és azzal nem azonosul. Ha ezt megértettük és magunkévá tettük, akkor pozitív formában is kifejezhetjük a világhoz való viszonyunkat: S z e r e t e t é s s z a b a d s á g .

Ha ez a szeretet megvan és a szabadság is megvan bennünk, akkor lehetünk nyitottak a világ felé, illetőleg a világban megnyilvánuló isteni akarat felé.

III. Alakuljatok át gondolkozástok megújulásával

Erre a megújulásra utal a második vers folytatása (Róm 12,2): „Ne szabjátok magatokat e világhoz, hanem alakuljatok át gondolkodástok megújulásával, hogy felismerjétek, mi az Isten akarata, mi a helyes, mi kedves neki és mi a tökéletes".

Metanoia

A mai ember inkább ilyen folytatást várna: Ne szabjátok magatokat a világhoz, hanem a világot alakítsátok át . . .

Nagyon sok szép szó hangzott el a kereszténység világalakító szerepéről, azt azonban kevésbé hangsúlyozzák, hogy a keresztény világalakítás mindig az emberen: önmagunkon kezdődik. Azt is elfelejtik, amit a Vatikáni Zsinat kifejezetten tanít, hogy a világ átalakítása a Hegyi Beszéd szelleme nélkül lehetetlen (Mt 6), és főleg nem törődnek azzal, hogy az evangéliumi üzenet szerint a világ átalakítása Isten országával kezdődik és végződik, a többi hozzáadatik nekünk. Isten országa pedig csak metanoiával, „bűnbánattal", helyesebben megtéréssel, vagyis gondolkodásunk teljes és gyökeres átalakításával érhető el.

Sz. Pálnál maga a hit ilyen metanoia. Ez a hit az újjászületés feltétele. Gondolkodásunk megváltozása nélkül nem lehetünk új emberré, új teremtménnyé. Azért inti Sz. Pál a keresztényeket állandóan: „Vessétek le a régi embert szokásaival együtt és öltsétek fel az újat, aki Teremtőjének képmására állandóan megújul a teljes megismerésig" (Kol 3,10). Ugyanezt írja az efezusiaknak, de egy kifejezést fűz hozzá, ami a rómaiakhoz írt intelemmel azonos: „. . . újuljatok meg gondolkodástok szellemében, és öltsétek magatokra az új embert, aki Isten hasonlóságára tiszta igazságban és szentségben alkotott teremtmény" (Ef 4,22-25).

„Alakuljatok át gondolkodástok megújulásával" azt jelenti, hogy van bennünk valami helytelen gondolkodás, amelyet le kell vetnünk, amelyet újjal kell pótolnunk. Enélkül „Isten akaratára" való hivatkozásunk csak önámítás és rendetlen hajlamaink igazolása. Ezért mondja Szent Ignác is, hogy aki nem irtja ki magában a rendetlenséget, az nemcsak hogy nem tudja megtalálni, de még keresni sem tudja Isten akaratát.

Akinek nagyon ízlik, amit a világ kínál és nagyon retteg attól, amivel a világ fenyeget, az sohasem találja meg Isten akaratát és sohasem lesz benne igazi önzetlen szeretet. Azért a II. Vatikáni Zsinat aggiornamentóját és világhoz való fordulását evangéliumi és keresztény modernséggel így fejezném ki: Csak akkor tudunk igazi krisztusi szeretettel a világ felé fordulni, ha megutáljuk mindazt, amit a világ szeret és felkarol, és teljes szívvel vágyakozunk azután, amit Krisztus szeretett és felkarolt.

A belső megújulás

Még egy gondolat. A világhoz való fordulásunk apostoli jellegű. Adni akarunk valamit a világnak, amije nincs neki, olyan valamit, ami nem kikísérletezhető, bölcselettel ki nem következtethető, amit mi is kaptunk az önmagát Jézus Krisztusban kinyilatkoztató Istenünktől: az Isten Lelkét bensőnkbe, szívünkbe.

Egy egészen más világ tört be tehát tudatunkba: a Lélek, aki mindent megítél és akit az érzéki (pusztán evilági) ember meg nem ítélhet (1Kor 2,10-16).

Ezért a világhoz fordulásunk alapfeltétele a belső megújulás, vagyis a Krisztus felé való nyitottság, hogy ugyanaz a lelkület legyen bennünk, mint amely Jézus Krisztusban volt (Fil 2,5).

Ezzel a lelkülettel már nyugodtan fordulhatunk a világ felé és megkezdődhet a dialógus, mert ez a lelkület már „üzenetet" közvetít a világ felé, tud adni valami többet a világnak. Ez a lelkület „szót ért a világgal", megérti annak segélykiáltását, igazi nyomorát, megérti a folytonosan változó és kavargó világ dolgainak és ügyeinek „jelentését" és ki tudja olvasni a világból az üzenetet, az „idők jeleiben" megtalálja Isten akaratát.

A szellemek megkülönböztetése

A világhoz fordulásunk, világszeretetünk a mindennapi élet ezer szituációjában valósul meg. Ezekben a szituációkban kell felismernünk: „mi az Isten akarata, mi a helyes, mi kedves neki és mi a tökéletes". Erre nem lehet magatartási szabályokat adni. A döntés a mindenkori szituációban működő „szellemek" megkülönböztetésétől függ.

Minden szituáció Isten hívása, de a sátán is beleszól. Azért minden szituáció egyúttal kísértés is, amelyben nemcsak a gonosz csábít, hanem Isten is próbára tesz minket. Akinek jó füle van, az meg tudja különböztetni a hívást a kísértéstől. Akinek „jó kapcsolata" van Istennel, az ki tudja szűrni Isten hangját. Aki naponkint megújul és naponkint Krisztust ölti magára, az megtalálja a helyes magatartást.

Ez a lelkület tesz igazán „úrrá" ezen a világon. Aki felette áll a világnak, az elég erőssé válik arra, amit a Zsinat annyiszor megkövetel: megragadni a dolgokat, megtisztítani (vagyis megrostálni, megkülönböztetni) és tökéletessé tenni Krisztusban. Akkor nem sodor el a világ, mint pl. annyi munkáspapot Franciaországban, néhány liturgikust Hollandiában, dialógussal kérkedőt szerte a világban, tudóst a tudománya, a világhoz alkalmazkodót a „sátán pompája" . . .

Minden szituációban az a kétarcú világ tekint reánk, amelyről a bevezetésben VI. Pál pápa szólt. Egyszer azt az arcát mutatja felénk, amelyért Krisztus meghalt, máskor azt, amelyet Krisztus elítélt és legyőzött, s amelynek feje-

delmét kivetette. Szeretettel kell közelednünk feléje, amikor a mi megváltó és teremtő Istenünk tekintetét fedezzük fel benne. Óvatosan el kell fordulnunk, ha e világ fejedelmének csábító tekintete néz belőle felénk.

Békési István

A NÉPMISSZIÓK

Egy kis történelem

A középkor nagy népmissziós szentjeinek munkálkodása, eredményei ma már egyháztörténelem. Már a domonkosok alkalmazták megalakulásuk után. Ferreri Sz. Vince, Kapisztrán Sz. János, de a hegyi falvakat járó Szalézi Sz. Ferenc is népmissziókat tartott. A háborútól meggyötört népet Páli Sz. Vincék éppen úgy, mint nálunk a török idők után a ferences és jezsuita atyák így erősítették, vagy így hozták újra vissza. Vianney Sz. János is a szomszédos plébániákon tartott missziós beszédeivel hívta fel először magára a figyelmet.

Vidám történetek és komoly elismerés keretében emlegetik ma is a közelmúlt nagy missziósait, otthon, Bácskában, Erdélyben, Amerikában. Majd húsz évvel később én is jártam azokat a helyeket, és tapasztaltam, hogy a domonkos Böle és Badalik atya, a jezsuita Bangha és Lischerong páter, a ferences Buttykai és Kis Szaléz atya nevét nem felejtették a kanadai magyarok, csak úgy, mint az erdélyiek a ferencesekét, Lajos Balázsét (vö. Szolg.12.sz.), vagy a bácskaiak és bánátiak a húszas években ott dolgozó Csávossy páterét és társaiét.

Új keresztény tavasz

A Zsinat aktáinak címszójegyzékében nem szerepel a neve sem a népmisszióknak. De megvan bennük nem is egy helyen a felhívás, hogy újra közkinccsé kell tenni az evangélium jóhírét, hogy világosság legyen az emberek életének útján és reménnyel, örömmel masírozzon Isten vándor népe. Sokféle módja van ennek. A keret persze a megújított — és megértett — liturgiába való elevenebb bekapcsolódás. Alapvető a Biblia olvasása és csoportokban való magyarázása. Hétvégi, vagy hosszabb zárt, vagy félig zárt lelkigyakorlatok (ezeknek új, modern formái nagy reményekre jogosítanak), családi pasztoráció: mindent fel kell használni, tartalommal eltölteni, vonzóvá és életet továbbítóvá tenni. De meg kell találni a módját, hogy az egész plébánia, a nagy közösség is kapjon igazi, alapos felfrissítőt, megújítót, közös feleleteket mai közös kérdésekre, azaz talán új formában, új névvel, de azt, amit régen a népmissziókban akartunk adni.

A népmisszió lelke

Idősebb korosztályok, papok és hívek egyaránt, még emlékszünk a népmissziókra. Sokan élményszerűen, mint résztvevők. Mert az igazi népmisszió élmény volt, ünnepe az egész egyházközségnek, sőt az egész falunak, városnak, még ha valaki nem is vett részt benne.

Még 1946 telén is tartottunk olyan missziókat, ahol harangoztak a szomszéd faluból jövő kocsi elé — azon hozta a plébános a missziós atyát. És mert történetesen igen lassan haladt a kocsi a sáros úton, hát jó hosszan. Összegyülekezett az egész falu a templom elé. Ott fogadta a bíró — nem az egyházközségi elnök — a missziós atyát a falu nevében. Mert azt mindenki sejtette, ha világosan nem is tudta, hogy ami itt kezdődik, az az egész falu, a közösség javát szolgálja majd. Akkor is, ha a döntő mozzanatok nagyon egyéniek: magános elmélyedés, egy-egy töredelmes gyónás, egy ember bekopogtatása a szomszédba, vagy szülő, rokon, idegen ajtaján, ahol haragosa volt . . . A megnyitó beszéden pedig ott ült a szentélyben a helybeli görögkatolikus pap és a református vagy evangélikus lelkész is, és utána is, nem egy este. Benne volt a légkörben, hogy itt most az Isten Lelke jár, és ez minden Isten és lelkek ügyével foglalkozó ember számára ünnep. Ünnepi színt öltött a falu is. Szinte egész héten csak a legfontosabb munkákat végezték el, mondván, hogy „a munka úgyis megvár, de misszió nincs minden esztendőben". Így nem csoda, ha a plébános már befejezés előtt pontosan tudta a látható eredményt: hányan voltak, hányan gyóntak, stb. „Még öt férfi nem gyónt meg, látogassuk meg őket" — mondotta az egyik derék plébános a szatmári végeken, ebédnél, az utolsóelőtti napon.

A misszió lefolyása

E l ő k é s z í t é s : Azok voltak a jól sikerült missziók általában, ahol jó volt az előkészítő munka. Minthogy a misszió átlag 7-10 éves időközben tért csak vissza egy-egy egyházközségben, a buzgó lelkipásztorok szinte egy évet szenteltek az előkészítésre, mindig intenzívebbre szítva a várakozás és a reménykedés tüzét. Legalább a vasárnapi nagymisén elmondott, a missziók sikeréért felajánlott ima figyelmeztette a csak heti misehallgatókat is, hogy valami készül. Az ima mellé a prédikációs megemlékezés is csatlakozott lassanként. (Ez év nagyböjtjén hallhattuk az egyik ausztriai város magyar miséjén, hogy a pap figyelmeztetett a jövő évi húsvéti Szent István jubileumi misszióra.) Majd megjelentek a felírások, a plakátok. A különböző hitbuzgalmi csoportokat és főleg a gyermekeket befogták a „hivogató" szerepébe. „Már csak el kellett gyűjjek, nem hagyott ez a gyerek békémet" — hallották néha a missziósok a gyóntatószékben, vagy a templom előtt.

Hogy a missziós előkészület és maga a misszió mennyire nem csak a lelkipásztor dolga és milyen fontos szerep jut benne a felelősségtudatot érző laikusoknak, azt szépen jellemzi az egyik nagy ausztriai város missziós jelmondata: „Ist dein Gott tot, dann nimm den meinen" — ha a te Istened halott, vedd az enyémet.

Ausztráliában a missziót legalább egy héttel azelőtt kezdik, hogy a beszédekre sor kerülne a templomban. Kezdik pedig a családlátogatással. Területi plébániákról van szó, így pontosan kézhez kapják a missziós atyák a hívek névsorát, és mennek házról házra. Meghívnak mindenkit, átadják a nyomtatott programot és ígéretet vesznek a

családtól, hogy minden beszéden legalább egy képviselőjük ott lesz. Az pedig a hallott beszédet, vitaanyagot adja tovább a családban. (Mint régen, mikor a vasárnapi miséről hazamenve megkérdezték az otthonmaradottak: No, kisfiam, miről prédikált a tisztelendő úr?) Saját tapasztalatomból tudom, hogy még a nem túlbuzgó, sokszor közömbös híveket is meghatotta, hogy személyesen törődnek velük, tudnak felőlük, — és jártak szorgalmasan a missziókra. Nemzetiségi, bevándorlókra épült plébániákon, közösségekben sokszor ilyenkor kerültek át tőlünk a plébánia keretébe a magyar hívek. Hiszen ott legtöbbször jobb kezekben is vannak: családba, keretbe kerülnek, rendszeres lelkigondozásban részesülhetnek, s ezzel több idő marad a magyar lelkipásztornak a kallódók keresésére, szolgálatára.

Megnyitás: A megnyitó mindig igen ünnepélyes volt. Körmenetben vonultunk be. Az élen a missziós kereszt. Ezt vagy többen vitték, vagy Cirenei Simonként az elnök, vagy a templomatya. Utána templomi zászlók, esetleg egy Jézus Szíve-kép. Sok helyen külön „missziós éneket" énekeltek a bevonulás alatt. A kijelölt kisfiúk és kisleányok már ott szorongtak, virággal a kezükben, az atyákat köszöntő versekkel a fejükben. Mikor a keresztet a szentély előtt elhelyezték, hogy egész héten szem előtt legyen, a plébános üdvözölte a missziós atyá(ka)t és átadta a stólát, annak jeléül, hogy itt most ők lesznek a lelkek gazdái, Ha ketten voltak, egyik válaszolt, a másik tartotta a bevezető beszédet, még egyszer világosan kihirdetve a tudnivalókat. Vagy már a beszéd közben, vagy a végén megszólalt a harang, mindenkit intve, hogy „itt az alkalmas idő", és imádkoztak azokért, akik nincsenek itt. Ez a harangszó állandó kísérője lett a missziónak, mindig a vezetőktől függött, milyen alkalommal szólaltatták meg. De a missziós kereszten csillogó (sokszor ilyenkor újrafestett, újraaranyozott) számok is beszéltek, hang nélkül is: Hányan nincsenek már itt, akik itt voltak még velem az utolsó misszión! Itt leszek-e én öt, hét, tíz év múlva, vagy ez az utolsó misszióm?

Lefolyás: A nagy missziós beszéd esténként volt, mindenki részére. Az esti misék bevezetése előtt utána valami ájtatosság volt, pl. rövid litánia. Azóta kitűnően bevált a mise közben, evangélium után tartott missziós beszéd. Reggel, a mise előtt vagy után volt a másik beszéd. A csoportok oktatása úgy, ahogy a helyi körülményeknek legjobban megfelelt. „Igazi" faluban a téli munkaszünet alatt akár délelőtt, akár kora délután lehetett tartani. Ma már falun is, a változott munkaviszonyok miatt, legjobban az válik be, hogy az esti misék végén ott marad az a csoport, amelyiknek külön oktatása lesz. Hosszú idő, igaz, két órát a templomban maradni, és megerőltető két beszédre figyelni. De még mindig alkalmasabb, mint rossz időben, nagy távolságokról kétszer eljönni egy félnap alatt. Ausztráliában fordítva csinálják: mise előtt van a „kérdés-felelet óra", ezt az egyik missziós atya tartja (ma már bizonyára erősebben dialógus formájában), utána a mise és annak közös imái, feleletei feloldják az előző óra feszültségét, s így megerőltetés nélkül tudják végighallgatni a beszédet, amelyet a másik atya tart, vagy evangélium után, vagy áldozás után, vagy az áldás előtt.

Csütörtökön este van általában az Oltáriszentségről szóló beszéd. Jó ezzel kapcsolatban végezni a családfelajánlást. „A szeretet otthon kezdődjék" jelszóval tudatosítani, hogy az egység és a szeretet Szentségének első gyümölcse az otthoni béke, segítő szellem, az igazán egymásért élő tevékeny szeretet. — A péntek esti beszéddel kapcsolatos mise végén van a „kibékülés szertartása" (az új liturgia óta alkalmasan belekapcsolható a mise Miatyánk utáni részébe), keresztcsókkal, ami még ma is megindító és felemelő látvány.

Ahol lehetőség van gyertyás körmenetre, ott a szombati záróesten az van a Szűzanya tiszteletére. Ha nem lehet a templomon kívül, valami formában módot lehet rá találni bent. A megköszönés, elbúcsúzás is a szombat esti programhoz tartozik.

Berekesztés: Régebben ez vasárnap volt, a nagymise után, ma inkább a szombat esti misén. Egyik missziós mégegyszer összefoglalta — lehetőleg könnyen megjegyezhető formában — a missziós hét alaptanítását, feltételeit, amelyeket a ke-

zükbe adott missziós emlékképről újra meg újra fölidézhettek a hívek. A mise végén a kegytárgyak megáldása, majd az ünnepélyes végszó, keresztségi fogadalmunk megújítása, pápai áldás és a missziós atyák áldása a kereszttel, pápai himnusz és Te Deum . . . Túl sok? Csak a nép lelkét igazán nem ismerő emberek mondják. Közösségi élmény ez, a lélek ünneplő percei és órái; nem hogy sokallanák, ellenkezőleg: igénylik az emberek az ünnepi alkalmakat, amelyekben az egész ember benne van: szeme és füle, szíve és közösségvágya is, nemcsak esze és akarata.

Gyóntatás: A legfárasztóbb munka misszió idején a gyóntatószékben töltött hosszú órák. De a legfontosabb és leggyümölcsözőbb is. Sok lelkiismereti kétely megoldása, sok lelki béke és megkönnyebbülés, vigasz szokta kísérni. Persze a különböző missziós atyák ereje is más-más ponton van. Van, akit nagyon szívesen hallgatnak szószéken, van, akit mint gyóntatót becsülnek nagyon. Vendég-gyóntatóként általában szomszéd papok is belesegítenek a missziós munkába. Mindenki megkeresheti azt, akihez legtöbb bizalma van, és nagy tömegek esetén nagy távolságról jött hívek hamarabb sorra kerülhetnek így. Nagyon szépen meg volt ez szervezve mindig „kalákában" Erdélyben és a Bácskában is: az évi búcsús gyóntatás módjára összejöttek és segítettek a papok a missziónál is.

Előfordulnak naív, kedves esetek is, mint fiatal missziós korában történt valakivel. Már a kocsin ültek, beburkolózva pokrócba, bundába, mikor odatopogott egy öreg néni: ne haragudjanak, de még ő gyónni szeretne. Mégpedig a fiatal kis atyánál. Talán meg is hatódott a kezdő, kisegítő kisatya, hogy a néni bizalma benne van. Leszállt a kocsiról, bement, a többiek addig vártak. „No hála a jó Istennek — köszönt el utána az anyóka —, most már mind a három szentatyánál meggyóntam . . ."

Betegek látogatása: Hogy a népmisszió az egész közösség lelki ünnepe, szépen kifejeződött a betegek meglátogatásában, áldoztatásában és megáldásában. A családok, rokonok, szomszédok bejelentették, hol van beteg. Ahol nem súlyos, mozogni tudó betegek laktak egymás közelében, összegyűltek egy helyre. A missziós atyák nekiindultak (régen kocsival, ma autóval — ha van) és napokon át ez volt a délelőtti missziós teendő. De nagyon megéri az időt és a fáradságot is. Nemcsak az öregek, betegek egyéni vigasztalása nagy szó. Legjobb imádkozó, vezeklő, kegyelemszerző munkatársai ők a missziósoknak. A látogatás is újra felhívás a ház, a környék lakói számára. A betegek is elmondják látogatóiknak a hírt. Csak a kicsiny gyermekek megáldása — a megnyitó vasárnap, lehetőleg kora délután — volt hasonlítható ebben a tekintetben hozzá. Szánjunk minél több időt a betegekre. A gyónás és áldozás mellett közös imádkozás, egy kis beszélgetés, a missziós képek kiosztása (legtöbb beteg örömmel mutatja majd az elmúlt missziók emlékképét, szégyenlősen vallva be, hogy ő mennyit imádkozik a misszióért): mindez élménnyé teszi számukra a missziósok látogatását, a munkának pedig kegyelmi hátvédet ad.

Mélyszántás — vagy futó zápor?

Az a fajta népmisszió, ahogy mi otthon, és átlagban Középeurópában ismertük és műveltük, az alapvető, lényeges, az örök igazságok fölelevenítésére, elmélyítésére szolgáló „sűrített tanfolyam" volt. (Pressure course — mondanák angolul.) Máshonnan jött papok, főleg szerzetesek, akiknél mindig akadt minden rendben egy-két éppen erre termett, felkészült ember, iparkodtak a keresztény követelményeket, a keresztény életeszményt olyan formában előadni, hogy az lekösse az emberek figyelmét, vonzó, vagy megdöbbentő példákban ott maradjon emlékezetükben, és így életet formáló cselekedet forrásává legyen a hallott, kifejtett igazság.

Tömeglélektanról, tömegek kezelésének és vezetésének tudományáról nem sok régi missziós végzett elméleti stúdiumokat. De ami abban örök és min-

den kor minden emberének való, átlag igen jól tudták. Azért volt akkora hangsúly nemcsak a hit igazságainak pontosabb megértésén, hanem elsősorban a hitből és meggyőződésből fakadó szebb és jobb cselekvésen. És a talajtörést, a hetes kegyelmi esőt igyekeztek állandósítani, a lelkiélet tennivalóinak keretet és közösséget teremteni (ma kicsit viszolyogtató szóval: „intézményesíteni"). Ahogy a misszió menetén, a témák kiválasztásán rajta volt a különböző szerzetesrendek sajátos pecsétje is, éppúgy mikor az eredményt biztosító állandó keretet, formát kerestek, ott is mindenki a saját lelkisége, rendi hagyományai szerint iparkodott megtalálni a legjobbat. A dominikánusok missziói után mindig újra felvirágzott, vagy ha még nem volt, megalakult a rózsafűzér-társulat. A ferences missziók végén hasonló történt a harmadrenddel. A jezsuiták sürgették az elsőpénteki szentáldozást és a családfelajánlást, a napi felajánló imával. Városokban Credo-egyesületek, kongregációk alakultak. Új életre kelt mindig a világmisszióért való buzgalom is. A helybeli papság a missziók után legkönnyebben ezekben a keretekben tudta ébrentartani a missziós lángot, és rajtuk keresztül újra meg újra buzdíthatta az egész plébániát a missziós feltételek hűséges megtartására. Ott állt intő jelül a templomban a missziós kereszt is.

Az új élettel eltöltött, vagy most létesített egyesületekben átlag pezsgő élet indult el. Mikor az egyházközségek komoly szervezésére került sor, ezekben találtak a plébánosok jó munkatársakat, példaadó, másokért is dolgozni, áldozni kész világi apostolokat. A Zsinat utáni időben a fő hangsúly itt nyilvánvalóan az egyháztanács jó meg-, vagy átszervezésén, aktivizálásán van.

De az egész plébánián is meglátszott a misszió hatása. Mint a tavaszi nagytakarítás, meszelés után szinte az egész falu külseje megújult, úgy indult el valami szebb és jobb az egyesek lelkében, a családokban, a közösségben. Felfrissült buzgalom, megbékélt szívek, pontosabb templombajárás, a szentségek gyakoribb és buzgóbb vétele. Egy-egy jó misszió után még az anyakönyvekben is látni lehetett az eredményt: a keresztelések száma, a szentséggel ellátott betegek száma növekedett. Sok rendezetlen házasságot is rendbehoztak ilyenkor.

Nem volt százszázalékos, nem volt állandó eredmény? Igaz. De hol van emberi dolgokban tökéletesség? Nem olvastuk-e újra meg újra a szentek életrajzában, hogy ez vagy az a nagy népmissziós „megújította egy-egy ország, vagy egy-egy tartomány életét" — és ugyanazon a helyen később egy másik tette ugyanazt? Hiszen közben ember maradt az ember, gyarló, esendő teremtmény. Nem szólva arról, hogy minden nemzedékkel újra kell kezdeni a munkát: a lelkiség nem „öröklődik" minden további nélkül. És mikor már megint ott volt a reform ideje, „visszajött" a misszió.

Érdekes, hányszor hallunk lelkicsinylő, az eredményeket megkérdőjelező megjegyzést főleg papi ajkakról manapság a missziók hatásáról: futózápor volt, vitte magával a többi, de nem volt belső meggyőződés . . . Mikor le-

szünk követelményeink terén a hívekkel legalább igazságosak, — holott szeretettel megértőknek és irgalmasoknak kellene lennünk? Iparkodunk-e legalább úgy megérteni gyarlóságaikat, jószándékuk, fogadkozásuk, javulásuk esendő, emberi voltát, mint ahogy (reméljük!) elég készségesen találunk mentséget papi, szerzetesi bukások, hibák, botrányok mentésére — nem egy vagy két hetes misszió, hanem hosszú évek szemináriumi, noviciátusi, papi képzése, tréningje után?

Nova et vetera

A régivágású missziók ideje lejárt. Jöjjünk ezzel tisztába minden nosztalgia nélkül. Már jóideje csak falusi, legföljebb kisvárosi keretben lehetett így tartani. A kísérletezés és útkeresés idejét éljük ma minden vonalon, így a missziók ügyében is.

A legkomolyabb nehézség nem is annyira a megváltozott munkaviszonyokban, vagy a hívek estéjét kitöltő, tehát a missziós időt is kontrázó tévénézésben van. Egy alapvető elméleti nehézség bújkál éppen a lelkipásztorok és a papság fejében, és ez részben lélektani, részben történelmi: Nem bízunk a tömegpasztoráció eszközeiben, nem bízunk az eredményekben. A „diaszpora-kereszténység" látomása megüli a lelkeket. Éppen ott leginkább, ahol a tömegesítés és a tömegmozgalmak világrekordját „követték el" még a rövid emberi emlékezés számára sem túl távoli múltban. És mert a németek átlag sokat írnak és mindenről készítenek elméletet, szinte eleve gyanússá tették ezeket a gyakorlatokat és kezdeményezéseket.

Természetesen sokkal mélyebb eredményeket lehet elérni kisebb csoportokban, zárt lelkigyakorlatok útján. (Ott sem száz százalékosat!) De az emberi természet nem változott. Szórakozás, sport, politika ma is „tömeg-keretben" történik. Minden életmegnyilvánulásra alkalmas közeg a tömeg, csak a vallásra nem? A Jézus-mozgalom különféle ágai mintha kézből cáfolnák ezt. És nincs a hippik jelensége, a nagy közös éneklések tömege és hasonlók mögött egy mélyebb igény is, amely kitöltésre vár?

Mindenki érzi: az egész emberi nagy családdal, a közösséggel szemben is felelősek vagyunk. Innen az amerikai jelszó: „Elvesztettük a tömegeket, tehát a tömegekhez kell mennünk", és a következő próbálkozás: Különböző, a missziókkal régen is foglalkozó szerzetesekből alakult missziós csoportok bejárják a plébániákat és „plébánia-megújítást" végeznek. Előre meghirdetik, és minden csoport problémáit külön állapotbeli beszédek, dialógusok, családlátogatás keretében iparkodnak megbeszélni és keresik rá a mai megoldásokat. Egy-egy helyen akár egy hónapig is tarthat ez a „megújítás".

Máshol „engesztelő hét" a neve a 2-3 beszédből álló, családlátogatással és sok-sok egyéni beszélgetéssel kibővített missziónak: főleg az élet kellemetlenségeinek felajánlását, keresztény elfogadását ajánlják, a szentségek gyakori vételét sürgetik egyéni, nemzeti, egyházi és az egész emberiséget

érintő nagy ügyekért. — Nemzetiségi plébániákon — ahol az idősebbek még az anyanyelven, de a fiatalság már angolul érti jobban az Igét — vagy minden este kap tanítást mindkét csoport: egyik evangélium után, másik a mise végén, vagy egyik este magyar, másik este angol a mise és a beszéd nyelve. (Utóbbi esetben persze jobb a két hetes misszió.)

Ausztrália magyar szórványaiban egy-egy „lelki napra" jönnek össze évek óta Perth, Sydney, Adelaide hívei. Négy elmélkedésre, egyéni gyónásra és tanácskérésre, s a végén szentmisére jut ennyi időből. Egyik nap (inkább a szombat) az asszonyoké, másik a férfiaké. Ennyi belefér a hétvégébe, és bár nem ideális megoldás, mégis sok lelki jó, egyéni megerősödés és közösségi nekilendülés az eredmény.

Az „Isten halála" nagy amerikai vitájának egyik jelentős szereplője, a Harward-egyetem tanára, Harvey Cox, „A bolondok ünnepe" c. könyvében az ünneplés, a játék, az öröm és a képzelet hiányáról és fontosságáról beszél. Sok számunkra is megszívlelendő szempont van ebben a könyvben. Mert a vallásos élet ünnepi alkalmai éppen ezt az örök emberi igényt elégítették ki. Nagy reformigyekezetünkben ki ne öntsük megint a fürdővízzel a gyereket is. Egy-egy népmisszió alkalmával újra meg újra alkalom nyílik az ünneplés, a képzeletet is megfogó és kielégítő, a kedélyvilágot is megindító színes szertartások rendezésére. Ne mások vetessék észre velünk mindig újból a ki nem használt nagy lehetőségeket, sokszor lebecsült emberi értékeinket. Hivatkozzunk-e itt a melbournei nagy eucharisztikus kongresszusra, pl. a bennszülöttek miséjére a törzsi táncokkal, énekekkel, vagy a százezer gyerek miséjének hangulatára? Szerencsés mai kezdeményezések voltak ezek, az örök igazságnak mai nyelven való elmondása. Ezért mondhatta az elnöklő Shehan bíboros: „Most már fölfelé megyünk".

Az ember természete szerint közösségi lény. A vallásnak mindig döntő szerepe volt ennek az igénynek kielégítésében, helyes formálásában. Feladatunk az örök igazságot, az örök emberi szükséglet kielégítésére, a mai embernek, a mindennap emberének megfelelő módon prezentálni. De ne feledjük, hogy ez nemcsak igehirdetéssel történik. A közös ének, közös ima, a szertartások, a misszió minden apró részlete, egész „szerkezete" ezt közvetíti.

Persze az idő rövid, még ha két hétig is tart a misszió, és így a lényeges dolgokból is csak a leglényegesebbekre jut. (Ausztráliában mindig legalább két ember megy a plébániára, és külön tartanak egy-egy hetet a férfiaknak, külön a nőknek.) Ezt a l é n y e g e s e t, vagyis a beszédek témáit tehát jól meg kell választani. Persze nem akadémikus szintről, vagy a teológiai viták szempontjából. Hanem egyrészt az egyszerű, ún. „átlagkeresztény" szemszögéből, — és itt komoly segítségünkre lehet, ha jól átelmélkedjük az Apostolok Cselekedeteiből az őskeresztény igehirdetés magvas formuláit. Másrészt ügyelnünk kell arra is, hogy necsak az értelem, hanem a kedély és az akarat is megtalálja táplálékát a beszédek tárgyában és tartalmában. Lehetetlen pl. missziós sorozatot elképzelni a Szűzanya alakjának, szerepének

beleszövése nélkül. Az utóbbi célt szolgálják a gyakorlati életből vett példák is; legnagyobb a hatás, ha a már tapasztaltabb misszionárius saját élményeiből veszi őket.

Joggal kifogásolták sokszor, hogy a régi missziókban túl sok volt a negatívum: a bűnről, a pokolról szóló beszéd. (Nem mintha ezt mindenestől szabad volna mellőzni!) Pedig ismertük a példát, mit írt X. Pius a beszédre: „Itt jön a szidás" helyett a tennivaló: „Itt jön a készület." Msgr. Knox, a konvertita, keresett szónok és lelkigyakorlat-adó, aki a Bibliát egyedül lefordította modern angolra, említi egyik papoknak tartott konferenciájában: „Ha a beszéd után valaki megdícsér: Most jól beolvasott nekik, páter, akkor azt a beszédet el kell tépni és újraírni." — „Nem marni kell ezt a népet, hanem szeretni, segíteni, felemelni" (Szabó Pál). Pozitív, biztató, tevékeny szellem járja át igehirdetésünket. Sokkal jobban ki kell emelnünk Isten velünk való terveit és hozzánk való nagy szeretetét. A gyarló, ezer belső gátlással és töméntelen külső akadállyal küzdő embert emelni és bátorítani kell, kidomborítva a kegyelemnek a gyengeségen győztes erejét. Nemcsak a szenteknek, vagy a mindenáron tökéletességre törekvőknek szólnak a Szentírásnak ezek a helyei!

A keresztény élet apostoli feladatait is ismerje meg minden réteg és csoport, sajátos körülményeinek megfelelően. A szeretet, szolgálat, az egymásért való felelősség tudata mind erősebbé kell hogy váljék híveinkben. A család, a munka, a hétköznapok megszentelése, ennek megértetése a szentpáli levelekből, de elsősorban a názáreti példából: egyik hivatása a ma és a jövő keresztényének. Az alapvető magyarázatokat erre közösen adhatjuk a missziós előadásokban. a csoportoktatások alapanyagául alig találhatunk jobb anyagot, mint a Vatikáni Zsinat zárógyűlésén elhangzott felhívásokat a különböző embercsoportokhoz. Tapasztalatból mondhatjuk, hogy éppen a „nyugtalan ifjúság" nagy érdeklődéssel hallgatta és feszült figyelemmel kísérte, akár egy órán át is.

Ők kapcsolódtak bele legkönnyebben a kérdés-felelet, a véleménycsere próbálkozásaiba: a dialógusba is. Felnőttek nehezebben szokják meg, hogy a templomban kérdezzenek. (Hiszen ott eddig mindig hallgatniok kellett!) De ők is nekibátorodnak lassacskán. Akik ilyenkor nekilendülnek és szólnak, azokkal lehet általában a munkát tovább folytatni. De hányszor találkozunk esetekkel, hogy egy-egy csendben hallgató, vagy elgondolkodó (azt hisszük, már nem is figyel!) vendég jelentkezik a missziós atyánál, vagy utána a plébánosnál: „Mit is kell tennem, atya? Mert a misszió alatt hozzám is szólt az Úr." Mint ahogy a lelkipásztor munkájában mindenütt és mindig, a misszióban is magvetés történik. És azt csak a kegyelme-osztogató Isten tudja, meg a lélek, akit elért, hogy mikor kit mi fog meg. A misszionárius csak magvető. A kisarjadás a lélektől függ, a növekedést meg az Úr adja. De a magot hinteni kell. Mert nem tudjuk, kit akar éppen most, éppen ezzel a misszióval hívni, szólítani az Isten.

Baj van a világgal, mindenütt és minden vonalon — szinte banális és megúnt kifogás ez már. Mi a baj? Ember-hiányban szenvedünk, Technikánk, találmányaink vonalán nagy a fejlődés. De az emberré-levés nem tart lépést vele. Igazi emberek, önzetlen, áldozatos, másokért élő és mindent vállaló keresztények formálása életkérdés, nemcsak az Egyház, a világ számára is.

A közösség felé haladó emberiségnek nem segíthetnének-e újra ezek a nagy „lelki szemináriumok", az új formájú, de régi tartalmú missziók a közösségért élő emberek felkutatásában, formálásában?

† Kerkai Jenő

AZ APOSTOLOK MEGHÍVÁSA

(Lelkigyakorlatos pontok, 1943.júl.25.)

Aki látja Jézus életének titkait, hihetetlenül érdekesnek találja őket. Keressük ezeket a titkokat benne. Most azt: hogyan bánt az Úr Jézus az első tanítványokkal, hogyan szerezte őket, hogyan kezdte alakításukat.

Szemléljük János és András találkozását az Úr Jézussal (Jn 1,35kk). Segítsen Szent Jakab apostol (júl.25!), hogy megérthessük, hogyan tudta testvérét és őt is az Úr Jézus magához láncolni.

Lássuk a vidéket. Folyóparti szép tájék, kis szerpentinutak, távoli kopár hegyek. Lássuk, amint a gyönyörű reggelen a túlsó hegyek mögül előbukkan a nap, bearanyozza a folyót, az egész vidéket, és amint Jézus feltűnik ebben a fényben.

Kérjük, hogy az Úr Jézus érzületvilágát meg tudjuk ismerni, szeretni, és a magunkét szerinte alakítani. Lippert felveti könyvében (Vom guten Menschen): mi az igazi vallásosság? Isten szerint alakítani a saját belső világunkat. Magatartásban, módszerben, érzésvilágban: alter Christus. Jó vagy kevésbé jó keresztények is eszerint leszünk.

+

Hogyan tett Jézus Andrással és Jánossal, hogy csinálta velünk, és mi hogyan teszünk emberekkel, testvérekkel, akikkel együtt akarunk dolgozni?

Az a korszak, amelyben ez a gyönyörű esemény lejátszódott, hasonló volt a mi korunkhoz. Nyilvános működése megkezdésekor ugyanolyan feszült várakozással volt tele a világ, mint ma. Természetesen az emberek nagyrészét hamis irányok tartották fogva. Szadduceusok, farizeusok, írástudók irányzatai, akik meghamisították a Messiás képét. Politikai vezért láttak benne, nem pedig azt, aki feláldozza magát népéért, mint megváltója.

Egy volt, aki mást hirdetett. Ott lakott a hegyekben, a Jordán partján, és ott hirdette az igazi Messiást. Jöttek is hozzá az emberek messze vidékekről. Eljöttek — kritizálni — az álarcos jámborok, a farizeusok is. Keresztelő János

megmondta nekik is a kemény igazságokat. De jött nagyon sok jóakaratú ember is, akik a messiásvárás előjeleként megkeresztelkedtek.

A fiatal János — 18 éves lehetett, legfiatalabb az apostolok között — és a már férfikorban lévő András is megérkezett. Nagy tárgyalásba kezdtek Keresztelő Jánossal, az aszkétával. Arról, akinek a Keresztelő csak előhírnöke. A Keresztelő így jellemzi küldetését: Jön a Király, a kisbírók hirdetik; kidobolják, hogy közmunkára az egész nép vonuljon ki, hogy a Király útja sima legyen. De András és János kérleli, hogy mesélje el már azt is, hol van, merre jár, mit csinál az a Király. Ilyen után vágyott úgyis a lelkük.

I. Itt kezdődik a mi kontemplációnk. (János evangelista saját magát nem említi névszerint.) „Ismét ott állt János és kettő tanítványai közül". A Jordán partján tárgyaltak. Kiről? A Krisztusról. Jézus tudta, hogy ott mi folyik. Gondviselő jóságával úgy osztotta be, hogy arrajárta és a két tanítvány érdeklődése összefüggjön.

Lejöttek Betszaidából, 100 km-nél hosszabb utat tettek meg. Egy jószándékú férfi, aki ismerni akarta az igazságot, meg egy jószándékú diák, aki akarta a jót. Jézus arra vette az útját, látszólag véletlenül. Éppen mikor Keresztelő János hátrafordult, meglátta, hogy Jézus egy hegyi ösvényen megy át. Azt mondja erre Andrásnak és Jánosnak: „Íme, itt van az Isten Báránya." „És a két tanítvány hallotta."

Gyönyörű jelenet helyett először akkor találkozunk Jézussal, amikor először tudatosul bennünk, hogy ki az a Krisztus. Ő az! Így előzi meg a jóakaratú keresés a közvetlen nagy kegyelmet. András és János kereste általában, jószándékkal az igazságot; a gratia praeveniens (megelőző kegyelem) megadatik a jóakaratú embereknek.

Ez Jézus módszere. Nem soroz trombitával, kényszerrel: megjelenik, és milyen bámulatos érdeklődéssel fordulnak feléje az emberek! Személye értékével, varázsával vonja magára a figyelmet, belső világának vonzó erejével.

És nincs itt semmi átmenet: „És követték Jézust." Mennyire nem volt félelmetes! A nagy emberektől, a rideg-hideg szentektől húzódozunk; nagyon becsüljük őket, csak jó messze lenni tőlük. Pláne egy fedél alá nem kerülni félelmetes jóságukkal! — Azonnal utána indultak: annyira vonzó, kedves egyéniség volt az Úr Jézus. A testtel egyesült Istennek minden mozdulata benne van Jézusban: vonzotta őket. Ez a kegyelem jele.

Isten nyomában. Se közelíteni, se előzni nem mertek, se hátramaradni. Ez a jóakarat megható. Jönnek; egymásnak se mernek szólni. Menj te előre, majd csak lesz valahogy — szánják rá magukat.

„Jöttök? Szervusztok, gyerekek! Gyertek a keblemre!" Jézus nem így fogadja őket. Hagyja, hogy utána bandukoljanak bizonytalanságban. A világosság után leoltja a villanyt. Jézus nem állt meg, és ők azt sem tudták, merre követik. A kezdeti világosság után tremolóban hagyja az embert. A lelkigyakorlatban kapunk egy kis fényt, de utána nem tudjuk, kövessük, ne kövessük azt, mit tegyünk.

„Megfordult Jézus." De megijedhettek! Most vagy összeszid bennünket, vagy hazaküld. — „Mit kerestek", mit akartok? Na, csak ez kellett! — rezzennek össze. Mi is sokszor azt gondoljuk, olyan gyalázatba kerülünk . . . és jön egy olyan egyszerű megoldás, hogy el se tudtuk volna hinni előtte. Egyszerűen kell Jézushoz közelíteni: Megjelent Krisztus „jósága és embersége" (vö. Tit 2,11). Mennyi emberség van benne! Valóban megjelent közöttünk. Nincs benne semmi vezéri póz; ezt szeressük meg benne és tanuljuk meg tőle. A lélek ereje, a szív szeretete, a közvetlen, egyszerű emberi jóság hat nála, nem a vezéri karlendítés. Jézus szellemileg mennyire felette áll ezeknek az embereknek, még a legtehetségesebb Jánosnak is! De ha egyszerű emberrel valaki igazi, tartalmas ember — közvetlen, emberséges, jóságos —, az a másikban mélységes tiszteletet kelt. A másik fajta az üres ember tekintélye. Le nem ültetni a parasztot, mert mi lesz a tekintéllyel! (Papok, nemcsak szolgabírák tesznek így!) „Ez az ember hogyan szemtelenkedett hozzá?!" — nem így hangzott Jézus kérdése. A belső jóság és a megértő, kedves, közvetlen szeretet ébreszti fel a tekintélytiszteletet népben is, intelligenciában is, gyermekekben is. Nem a pózoló tekintélytartás; az undort ébreszt.

„Mester, hol lakol?" Itt nem zavarunk az úton; ki tudja, milyen gondolatokba mélyedve haladsz itt. Jézus is viszonozza a figyelmet, a finomságot. Istent felülmúlni nem lehet. Micsoda szívre mutat ez! „Jertek velem és lássátok."

Odamegyünk, egyik jobbról, a másik balról. „Elmentek, és látták, hol lakik, és nála maradtak azon a napon." — Figyelemreméltó ez a két apostol. Nagy élmény volt; még százéves korában is emlékezett erre János: „tíz óra volt". Reggel találkoztak, délután négyig hosszú beszélgetés lehetett.

Jézus közölte velük tervét. Ez volt a beszélgetés. Meghívta őket: tartsatok velem. Az Istenország körvonalait rajzolta meg előttük, s hogy mit akar velük.

II. Aki megismert egy igazságot, nem bírja magában tartani. Ha boldog valaki, az kikívánkozik. Bonum est diffusivum sui. A boldogság nem nyugszik az emberben. Útközben is azon gondolkozik, hogyan fogja ezt elmondani. — Aki személyesen beszélgetett Jézussal, nem tud nyugton ülni. Koma, sógor, testvér: adják tovább emberről emberre. Pedig András elég idős lehetett. „András, Simon Péter testvére, egyik volt a kettő közül." János most sem írja, hogy „a másik én voltam".

András találkozott öccsével. Amivel tele van a lelke, azt önti ki: „Megtaláltuk a Messiást!" Mennyire várták ezt! — „És Jézushoz vitte őt": megy az igazság. Így indul az evangélium, ilyen egyszerűek a kezdetei. András beledobott egy követ a tóba, majd gyűrűzik az tovább! Simonból Péter lesz! Ezt tudta Jézus előre: örök terveit így osztotta be. Örök szervezési alapelv ez.

Jézus várta Pétert; ismerte őt jól. Hebehurgya természetét, állhatatlanságát, de tiszta, jó, becsületes szívét is. Mindent ismert róla. — Péter szíve-

sen ment, nem kellett sokat cibálni. Otthagyott mindent: gyors, szeles ember. Szangvinikus természetével azonnal indul: hol van, mutassátok!

„Rátekintvén Jézus, mondta: Te Simon vagy, Jónás fia, ezentúl Kéfásnak fognak hívni." Péter csak nézhetett: mi lesz velem? mi kezdődik itt? Én olyan voltam, mint a tenger, hullámzó hangulat-ember, és most szikla? . . . Uram, itt a bátyám, rendesebb ember, mint én! — Mi is megijedünk a Jézus-adta feladatoktól. Ne nyugtalankodjunk. Ha Péternek sikerült . . . nála nem vagyunk állhatatlanabbak.

Most már hárman vannak.

III. Másnap Jézus fel akart menni Galileába. Fülöppel találkozik. Ezt gyorsan intézte el: „Kövess engem!" A többiek — betszaidaiak — magyarázták, miről van szó; hívták, gyere. Ő is András és Péter városából való. Ezek „bemelegítették" Fülöpöt: így már négyen vannak.

Most már Fülöp megy tovább. „Találkozott Natánaellel." Ez a legkülönösebb fiú, csodabogár. Ilyen is legyen a gyűjteményben. Mert Jézus szereti az embereket végtelenül; úgy, amilyenek. Mi olyanoknak szeretnénk az embereket, amilyeneknek a fantáziánk szerint lenniük kellene. Nagy bölcsesség kell ahhoz, hogy úgy szeressük őket, amint vannak. Jézus szereti Natánaelt is, pedig komplikáltabb natúra.

„Amiről Mózes írt a törvényben . . ." Körül kell írni a számára, egy sereg idézetet felsorolni. Nehezen hivő, tudálékos, bölcs, nagyképű ember. Nem mer egyenesen kirukkolni. Nézd meg jól, hogy nem a Messiás-e?!

Fülöp többet mondott, mint amit kellett volna: „József fia Názáretből". Ez nem imponál neki . . . Tipikusan nagyképű ember. Ez ragad meg a fülében és fennakad rajta. „Kerülhet ki valami jó Názáretből?" Ti is be vagytok csapva alaposan; jó, hogy hozzám jöttetek, majd én kijózanítalak benneteket.

„Jöjj és lásd", — feleli Fülöp. Ne ítélj ilyen távolról.

Na, meg is nézem, — gondolja Natánael.

Jézus látta a fontoskodó léptekkel közeledő Natánaelt; különben jó, jámbor ember volt, csak ilyen természet. Jézus azt mondta felőle a többi tanítványnak, — de úgy, hogy Natánael füléig is elérjen a mondás (szent taktika!): „Ime, az igaz izraelita, akiben nincs álnokság", itt jön egy igazán becsületes ember.

Ez jólesett Natánaelnek. Ez az ember mégis lehet valaki, — gondolja; ismeri jól, hogy én ki vagyok. — Az ilyenfajta embereket ezzel kell leszerelni.

Natánael nem „horgászott", nem szabadkozott ál-alázatosan: ó, én nyomorult féreg vagyok! Azt kérdezi: „honnan ismersz engem?" — Nevetés nélkül ki bírta állni az Úr Jézus. Pedig hányszor vagyunk mi is Natánael-bőrben az Úr Jézus előtt! Jobban ismerlek, mint te önmagadat: „mielőtt Fülöp hívott volna, láttalak a fügefa alatt." — A nagykép le, kritika félre, — a sugár bevilágított, és jön a felelet: „Mester, te vagy az Isten fia, Izrael királya!"

Együtt van az első csoport, és elhangzott nyilvánosan az első nagy hitvallomás.

Nyugodtan gondoljuk végig ezeket a találkozásokat.

Ismerjük meg az Ő Szívét és a magunk szívét. Készítsük a magunk szívét a mások számára is. Ez az egyetlen út az apostoli boldogulásra. A mi lelkünkből is törjön elő egy szép vallomás: Te vagy az egyetlen, igaz nagy ember, Uram; nekünk csak Te imponálsz; Hozzád fogható nagyságot nem ismerünk. Emberi jóságod és isteni nagyságod hitünk tárgya, életünk célja. Egyedül hajszolni érdemes boldogságunk és szeretetünk tárgya Te vagy!

Jálics Ferenc

ÚJ ÖSVÉNYEK RÉGI UTAKON

(Lelkigyakorlatos tapasztalatok)

Fiatalember érkezett és lelkigyakorlatot akar végezni — szakította félbe tanulásomat teológus koromban egy társam —, elvállalnád? Felnéztem a könyvek közül és elfogadtam ajánlatát. Így kezdődött tapasztalatom a lelkigyakorlatok adásában, mikor már tízszer végeztem el az évi nyolc napos lelkigyakorlatot és egyszer a harminc naposat. Egy-két tapasztalatot vetek papírra az ilyen rövid cikk szerénységével: nem akarom általánosítani felfedezéseimet, talán gazdagságából is veszít rövidsége miatt, de szívesen írom le, mert örömem telik a lelkigyakorlatok kézzel fogható gyümölcseiben. Idén is, noha még csak április van, hat csoportban több mint százötven keresztényt vezettem a pusztai magány ösvényein. Csak a jó Isten tudná megmondani, milyen fordulatot jelentett életükben.

Sok lelkigyakorlatot adtam teológus koromban egy-egy fiatalembernek. Idősebb páter magyarázta meg, hogy négyszer napjában kell elmélkedési anyagot adni, és azt tette hozzá, hogy mindannyiszor meg kell kérdeznem a fiút, hogyan sikerült utolsó elmélkedése. Ez az utóbbi tanács lett lelkigyakorlatos tapasztalataim alapköve. Bementem ugyanis a fiatalember szobájába, leültünk és megkérdeztem: na, hogy ment az elmélkedés? Közben már a tarsolyomban volt a következő elmélkedés vázlata. Legtöbb esetben nem-várt lelkiállapot, vagy új probléma tárult fel előttem erre a kérdésre, amit az előkészített elmélkedés csak megzavart volna. Magamban tüstént megváltoztattam a tervet és eltérve a lelkigyakorlatos könyv anyagától, olyan kérdéseket és szentírási szövegeket nyújtottam neki, amelyek az ő helyzetében útmutatónak ígérkeztek. Később rájöttem, hogy ez az eljárás megfelel Szent Ignác szellemének, mert az elmélkedési témáról átteszi a súlypontot az útbaigazításra (discretio spirituum). E miatt azonban nagy bajba kerültem, mikor az első csoportlelkigyakorlat alatt harminc szempárral találtam magam szemben, és hiába kérdezgettem magam a pódiumról, hogy vajon ment-e mindegyiknek az elmélkedés. Nem tudtam belenyugodni, hogy a lelkigyakorlatozó belső fejlődési folyamatának a kísérése helyett csak egy-két evangéliumi

szólamot hangoztassak a hallgatóság előtt. Legalább is úgy éreztem, hogy elbeszélek az emberek feje fölött. A lelkigyakorlat-adásban megőszült öreg harcosok talán legyintenek erre a problémára, de a kérdés nem hagyott nyugodni, annál is inkább, mert történelmi tanulmányaim alapján tudtam, hogy Ignác Atyám nem ismerte a csoportokban adott lelkigyakorlatot. Tíz évig kísérleteztem, míg végre lassankint kielégítő megoldást találtam.

Egyik fiatalkori elhatározásom volt, hogy semmit se mondok pusztán azért, mert Ignác Atyánk beleírta könyvébe. Első este elmeséltettem a fiúval egész életét: családi viszonyait, iskolaélményeit és főleg hosszan kifaggattam minden vallásos élményéről. Felfedeztem, hogy mindenkinek van némi élménye a „fundamentumról", a bűnről, Krisztusról, de mindenkinek más pillanatban és más formában. Kihámoztam az élmények magját, és az elmélkedéseket nem a könyv, hanem mindenki saját szókincsével, saját életéből merített képekből és élményekből kiindulva építettem fel. A múlt és a jelen tapasztalataiból ért meg a következő lépés. „Emlékszel, mikor tizenkét éves korodban ott azon a táborozáson — kezdtem visszavezetni elmesélt élményeire a lelkigyakorlatozót — tettvágyat éreztél Krisztusért?" Innét kiindulva, és a jelen ideáljain keresztül hagytam, hogy megélje Krisztus Király elmélkedését. Ez remek gyakorlat volt, hogy megértsem az embereket. Segített, hogy a szó szoros értelmében mindenkinek a bőrébe bújjak és belülről próbáljam megtalálni a lépést, amit ebben a pillanatban kíván érési folyamata.

A lelkigyakorlat adása szolgálat. A gyereknek tett szolgálat a felnőttől függ, mert a gyerek nem tudja, hogy mit akar és mi neki a jó. A felnőttnek tett szolgálat viszont attól függ, hogy a felnőtt mit akar, tehát azzal a kérdéssel kezdődik: miben lehetek szolgálatára? Az első este, mikor a lelkigyakorlatozó csoport összejön, még mielőtt valamit is mondanék, megkérdezem, miért jöttek és mit akarnak elérni. Egyben megígérem, hogy abban fogom segíteni őket, amit el akarnak érni. Nincs más szándékom. Sok kellemetlen tapasztalatom volt ezen a téren. Egyszer például egy jezsuita közösségnek adtam lelkigyakorlatot, és az elöljáró meggyőzött, hogy mindenki szentignáci lelkigyakorlatot akar. A harmadik nap elégedetlenséget vettem észre, és kérdéseimre kiderült, hogy az elöljárón kívül senki sem akarta ezt. Egyesek pihenni jönnek a lelkigyakorlatra, mások beszélgetni, vagy elméleti megújulást keresnek. Van, aki imádkozni akar, de csak keveset. Ezt mind tekintetbe kell venni. Mielőtt beszélnék, bemutatkozom, mesélek valamit magamról és kifejtem, hogy mindenkinek személyesen akarok szolgálatára állni, hogy elérje, amiért jött. Még akkor is, ha mindenki mást akar. Ott helyben egy papíron felelnek a kérdésre, hogy miért jöttek, azaz mit akarnak elérni és milyen módon akarják végezni a lelkigyakorlatot. Ezzel visszavonulok és a feleletek tanulmányozása után beszélek újra a csoporthoz. Ajánlatokat teszek, megegyezünk bizonyos minimális külső rendben és biztosítom, hogy mindenkinek tiszteletben tartom a kívánságát. A papír, amit névvel adnak át, nagyon hasznos főleg az első napokban. A második nap már mindenkit keresztnevén

szólítok. Tudom, hogy miért jött, mit akar és van-e valami súlyos gondja. Ez a személyes viszony bensőséges légkört teremt. Mindenki megérzi, hogy nem húzok rájuk spirituális kényszerzubbonyt, hanem a belső érési folyamatot segítem elő. Az első naptól kezdve tudom, hogy kik akarnak teljes csendet, kik csoportmunkát, és nem utolsó sorban, hogy kiknek van megoldandó problémájuk. Ezek rendesen pár napot szoktak várni, hogy meglássák, milyen a Páter, és röviddel a befejezés előtt jönnek beszélgetni, de akkor már késő. A kérdőív segítségével már első nap hívhatom, felhasználva ürügyül, hogy szeretnék valamit kérdezni, mert nem értettem egészen, mit akart mondani. Beszélgetés közben pedig hamar felszínre jön a fájó pont. Nem egyszer nyolc nap alatt napi egyórás beszélgetésben el tudtam intézni hivatásproblémákat, ami más formában nem lett volna lehetséges. Az ilyen módszer persze több munkát ad. Ilyen időben átlag napi tizenkét órát dolgozom. Egy órát beszélek, közös misénk van, másfél órát, hármat, vagy négy és felet fordítok a csoportokra aszerint, hogy egy, két vagy három csoport alakul. A többi időt a lelkigyakorlatozók fogadására fordítom. A második naptól kezdve sosincs időm, hogy valakit is hívjak, pedig a lelkigyakorlatozók száma rendesen csak tizenöt és huszonöt között mozog. A második nap estéjére már mindenkivel beszéltem, legalább is a folyosón megkérdeztem, hogy érzi magát és hogy van megelégedve a munkamódszerrel.

Akik csak megújító beszélgetéseket akarnak, azoknak nem beszélek lelkigyakorlatról, de ha látok elég lelki igényt, megmagyarázom, hogy mi a lelkigyakorlat. Abrahám, Mózes és a zsidó nép sivatagi élménye. Akinek az Isten ki akarja magát nyilatkoztatni, azt kivezeti a pusztába, ahol nincs semmi, csak kő, homok és tűző nap vagy csillagos ég. Isten közelségében az ember evilági hivatásának tudatára ébred. Mózes a pusztában az égő csipkebokor tövében kapja meg küldetését: ki kell szabadítani népét Egyiptomból. Jézus negyven napot tölt a sivatagban, hogy Atyja közelségében felkészüljön apostoli működésére. A lelkigyakorlatozó megérti, hogy az istenkeresés a természet erejével összekapcsolt magányban történik, és hogy ez nem barát-élet, hanem az életre való felkészülés. De azt is megérti, hogy az életre nem tervezgetéssel, vagy ön-analízissel kell felkészülni, hanem Isten keresésével. Elmagyarázom, hogy aki lelkigyakorlatot akar végezni, annak magának kell a gyeplőt kezébe vennie. Az én feladatom csak Keresztelő Szent János jelenléte, aki eltűnik, mikor Jézust már felismerték. Az én szerepem az istenkeresést lehetővé tenni. Amikor a lelkigyakorlatozó jó úton halad és jól érzi magát, visszavonulok, amíg újra kátyuba nem jut. Akkor megint ott vagyok: segítek, hogy kibeszélje és kifejezze magát, kérdezek, inspirálok, tanácsolok, hogy megint egyenesbe jöjjön. A kezdeményezés nem az enyém és a felelősség nem rajtam van. Mindenki azt éri el, amiért megdolgozott. Ezzel a magatartással, mint már mondtam, átjátszom a súlypontot rólam a lelkigyakorlatozóra és a „szentbeszédekről" az útbaigazításra (discretio spirituum). Magát az elmélkedési anyagot rövid utasítások után mindenki maga keresi. Teljes sza-

badságot adok ezek alapján. Akik beszélgetni akarnak, beszélgessenek, csak ne zavarják mások csendjét. Egyes résztvevő sokat beszélgetnek, de a keveset, amit tesznek, nem nyomás alatt csinálják. Nem muszáj a lakodalom. A végén mindig hálásak a szabadságért, még akkor is, ha csak arra szolgált, hogy saját felelőtlenségük tudatára ébredjenek. Az óvatos rendszerbe préselés, még ha nem is válik ez tudatossá, az Istennel való kapcsolatra káros hatással van. Nemrég döbbentem rá, hogy fiatalabb koromban sürgetni, tuszkolni akartam az embereket, mert tudat alatt túlhajtott jóakarat volt bennem. Ma nem bánt mások lassúsága vagy tétlensége. Mindenkinek megvan a maga útja és mindennek a maga ideje.

A lelkigyakorlatos vezető legfontosabb feladata az imára tanítás. Az imában való fejlődés hosszú folyamat. Megvannak az érési fokai. Amíg a lelkigyakorlatozónak nincs világos képe arról, hogy az Istenhez való viszonya miképp fejlődik, túl statikusan látja a lelkiéletet és nem táplálja a haladás reménye. A lelkigyakorlat első napján, mikor már megpróbáltak imádkozni és érzik, hogy nem megy, vagy hogy nem könnyen megy, hosszú előadást tartok az imáról. Megmutatom, hogy az Istennel való kapcsolat összetartozik az emberekhez való viszonnyal és aki nem tud könnyen kapcsolatba jutni az emberekkel, az Istennel való viszonyában is hasonló nehézségekkel küzd. Elmagyarázom, hogy mik az ima stádiumai, és megmutatom, hogy a nehézségek minden stádiumban honnan származnak. Ez erőteljes lendületet visz a lelkigyakorlatba. Egy ilyen beszéd után jött hozzám egy nagyműveltségű többgyermekes családapa és azt mondta: Páter, tíz éve várok erre a magyarázatra. — Beszélek az érzelmek kifejezésének a fontosságáról az imában, még akkor is, ha lázadás, vagy Isten kérdőrevonása a feltörő érzés. Megmutatom, mennyire szükséges a sokszor eltakart és tudat alá fojtott belső zúgolódásnak utat nyitni, hogy a lázadás a realitás elfogadásában feloldódjon. Lényeges, hogy a szóbeli imát és az elmélkedési módszert túllépjék és jó bevezetést kapjanak az egyszerűbb és szemlélődő imába. Rámutatok, hogy kell a természetben imádkozni. Lassan megértetem, hogy a jó imában az ember kipiheni magát, és a jó pihenés határos az imával. Meg kell érteniök, hogy az imában a szavakat, a gondolatokat és még az érzéseket is lassan túl kell lépni és ki kell küszöbölni. Ilyen módon az elmélkedési témáknak olyan elenyésző szerepet adok, hogy Loyolai Atyánk rövid két-három soros elmélkedéseire ismerne. Alig napi tíz percet beszélek az elmélkedési anyagról és még akkor is kérem, hogy aki maga talál témát, hagyja el az én ajánlataimat.

Szent Ignác azt mondja, hogy az elmélkedésre sétálgatva vagy olvasgatva kell előkészülni. Ez a mai ideges világban még sokkal fontosabb. A lelkigyakorlatozók észreveszik, hogy az első nap végén már kezdenek belejönni az imába. A mai ember üteme gyors, ideges és feszült. Az ideges ember társas viszonya is feszült. Így az imában is feszült a magatartás, és az Úristennel feszült állapotban csak nevetségesen felületes kapcsolatot lehet felvenni. Ha Ignác a sétát ajánlotta a belső ritmus megváltoztatására, ma

sokkal hathatósabb technikák állnak rendelkezésünkre, mint például a relaxáció. Bomba-hatása van az imára. A mai ember nem tud saját ritmusának túlhajtottságáról és testében felhalmozódott feszültségeiről. Először ezt kell tudatosítani és mikor érezni kezdik, tanítok relaxációs gyakorlatokat. Ha belejönnek, átvezetem őket a relaxációból az imába. Aki a ma szokásos túlracionalizált meditációból belecsöppen egy egyszerűbb és relaxált állapotban végzett imába, úgy érzi magát, mint hal a vízben, és csodálkozik, miért nem tanították ezt neki előbb. A múlt nyáron, mikor egy előzetes relaxációval csoportban végzett ima után elmondták élményeiket, valaki olyan leírást adott imájáról és az evangéliumi eseményről, amit szem előtt tartott, hogy abban Ignác rögvest felismerte volna az érzékek alkalmazását (applicatio sensuum). Ma az orvosok világszerte ajánlják a relaxációt. Az imára előkészítő relaxáció csak abban különbözik, hogy fekvés helyett egyenes testtartással, rendesen ülve szokták végezni.

Ha a résztvevőknek kedvük kerekedik csoportokban végezni a lelkigyakorlatot, indítványozom, hogy alakítsanak hét-nyolc tagú csoportokat, persze csak akik akarnak. Ha az imát fontosnak tartják, nem engedek semmi vitatkozást vagy kerekasztal-megbeszélést, hanem csoport-lelkivezetést csinálunk. A nevet így nem mondom ki, és nem is fedi teljesen a valóságot. Mindenki elmeséli a csoportban, hogyan imádkozott vagy elmélkedett aznap, hogy érzi magát, és mi nem ment neki jól. Egyik a másik után beszél, mindenkit érdeklődéssel meghallgatunk, esetleg kérdezünk, és csak ritkán mondunk valamit. Először csak én szoktam kérdezni, de lassan megtanítom, hogy ne csak én segítsek, hanem egész csoport vegye át a segítséget. Ezt úgy lehetne meghatározni, mint kölcsönös útbaigazítást (discretio spirituum). Kezdetben nem a személyek iránt érdeklődnek, hanem a problémák iránt. Lassan a személyek meghallgatására és megértésére terelem a figyelmet. Ha nem módszer-problémákról, hanem belső nehézségekről beszél valaki, akkor csak hallgatunk és figyelemmel kísérjük, tudva azt, hogy mindenki magában hordja saját problémáinak a megoldását. Naponta csak egyszer jövünk össze és másfél óránál tovább nem tart az összejövetel. Minden megbeszélésen résztveszek, ezért nem működhet több, mint három csoport. Legtöbbször nem mindenki vesz részt a csoportokban és ügyelek, hogy mindenki kellőképpen szabadnak érezze magát. Minden gyűlés végén kiértékeljük a munkát, hogy a gyűlések menetét helyesbítsük. Ha vannak olyan személyes problémák, amit nem lehet a csoport előtt megtárgyalni, azt egyénileg beszéljük meg, de a lelkigyakorlatban van számtalan élmény, amit közölni lehet. Az imamódok és az imatapasztalatok elmesélése nagy hatással van a csoport minden tagjára. Mély vallásos és közösségi élményre jutnak és az egymás iránti felelősség érzése fejlődik ki bennük. Ilyen csoportmunkát nem nagyon lehet harmincöt-negyven évesnél idősebbekkel végezni. A fiatalok nagy haszonnal vesznek részt, és vegyes csoportoknál mindig van egy-két fiatallelkű öreg, aki lelkesen belekapcsolódik.

1967-ben Párizsban adtam lelkigyakorlatot középiskolás lányoknak és imára tanítottam őket. Megrázó élmény volt számukra. A jófeltételeket azonban nem említettem és így nem is tettek. Három hét múlva találkoztam az apácával, aki vezette őket és érdeklődtem a lányok után. Azt mondta, hogy tényleg mély benyomást tett rájuk, csak kár, hogy a pillanatnyi eredmény gyorsan szürke homályba merül. Mint villám cikázott át agyamon, hogy nem szóltam a jófeltételekről. Mondtam is, hogy ha összehívja őket, szívesen elmegyek és folytatásképpen újra beszélek nekik. Úgy is történt. Előkészítettem egy konferenciát a jófeltételekről. Szerencsére még mielőtt elkezdtem, megkérdeztem, milyen emlékeik vannak a lelkigyakorlatról, és nincs-e az a benyomásuk, hogy hiányzik az életre való alkalmazás. Egy lány mindjárt felelt: „Nézze Atyám, nekünk ez nagyon mély élmény volt és megváltoztatta életfelfogásunkat, de ne kívánja, hogy azonnal látni lehessen. Idő kell, amíg feldolgozzuk és az új életet lassan kifejezzük." Azonnal megértettem, miről van szó, becsuktam jegyzeteimet, elkezdtem másról beszélni, és soha többé nem hoztam fel lelkigyakorlaton a jófeltételeket. Ha a lelkigyakorlat valóban mélyszántás volt, nincs szükség kívülről sürgetett elhatározásokra. Életbevágó választásokról, mint a papi vagy szerzetesi hivatás, hasonló véleményem van. Több mint száz választást vezettem le fiatalemberekkel és lányokkal, de egy-két kellemetlen tapasztalat után, ha mód volt rá, lelkigyakorlaton kívül, ha nem is függetlenül tőlük. A nagy elhatározásoknak idő kell, a gyümölcs őszre érik be. A palántát nem szabad felfelé húzni, hogy magasabbra nőjön, mert kiszakad gyökerestől. A lelkigyakorlatot vezető túlbuzgósága és fel nem dolgozott türelmetlensége sok kárt tesz. Igazi változások nem voluntarisztikus elhatározásból születnek, hanem belső érésből. Isten akaratát nem az ismeri jobban, aki többet gondolkozott rajta vagy erélyesebben szánta rá magát, hanem aki közelebb van az Úrhoz és utána józan érzése szerint szabadon cselekszik megkötöttség nélkül.

A lelkigyakorlatokkal foglalkozó pap egyik legnagyobb öröme, mikor egymás után jönnek hozzá jóravaló fiatal papok, hogy ellessék a mesterségét. Ismerem ezt az örömet.

Fiam — mondta nekem több mint huszonöt éve egy ősz Atya —, annyi emberrel fogsz jót tenni, ahányat a magányba vezetsz. Akkor meggondolkoztatott, most élő meggyőződésem.

Béky Gellért

A „ZEN" ÉS A KERESZTÉNY IMÁDSÁG

A zen eredete homályos. Állítólag Indiában keletkezett. Mai formájában a kínai géniusz alkotása. A 6. században született a mahayana buddhizmus és a kínai taoizmus gyermekeként. A zenben látjuk megvalósulva a buddhista

metafizikus „ürességet" és a kínai „tao"-t (a lét, a valóság végső értelme és megszemélyesítője). Az „üresség" és a „tao" élményszerű, intuítív víziója a zen igazi célja és értelme.

A kínaiak „csan"-nak ejtik, a japánok „zen"-nek mondják. Ez utóbbi elnevezés (a kínai karakter mindkét esetben azonos) vált nemzetközivé. A zen végső célja, az intuitív vízió is japán elnevezésében ismeretes: „szatori".

A zen — akárcsak a kínai csan — a buddhista „djana" fordítása. Djana szemlélődő elmélyülést, koncentrált elmélkedést jelent. A zenben azonban inkább a hirtelen, villámszerű illumináción van a hangsúly.

Japánban három ága is van a zennek. Legjobban az ún. „szótó"-zen van elterjedve. Dógen Zendzsi (1200-1283) ültette át Kínából Japánba. Jelenleg kb. 15 000 kisebb-nagyobb „temploma" van és mintegy 6 millió hivőt számlál. Természetesen kevés azoknak a száma, akik a zent a maga egészében és teljes szigorúságában gyakorolják. Az igazi zen-boncok valóságos spártai életet élnek; csak zöldségfélével és gyümölccsel táplálkoznak; napi kalória-fogyasztásuk alig 850!

Ha manapság a zenről van szó, a japán zent kell rajta érteni. Ennek lényegéhez pedig hozzátartozik a „za-zen": keresztbetett lábakkal ülve elmélkedni. Az elmélkedés tulajdonképpen téves kifejezés, mert éppenséggel semmire se szabad gondolni a zazen alatt. Ellenkezőleg: ki kell üresíteni magunkat minden néven nevezendő vágyódástól, gondolattól, képzettől, érzelmektől, aggódástól, okoskodástól, stb., mert csak így tapasztalhatjuk meg az igazi ént, a rejtett valóságot a maga ősi szép egyszerűségében, bűntelen meztelenségében, közvetlen megnyilatkozásában.

A zent nem szabad, de nem is lehet definiálni. Minden racionalista meghatározás, érzelmi körülírás erőszak a spontán valóságon, béklyó a szabad végtelenség arcán. Sem az állítás, sem a tagadás, sem a kételkedés, sem a kritika nem visz közelebb egy mákszemnyit sem a valósághoz. A zen nem akar „tanítani", nincs tartalma, nincsenek „dogmái". Még csak magyarázni sem akar. Az igazi zen-bonc nem csinál propagandát a zennek; nem akar zen-rendszereket felépíteni. A zennek nincs sem filozófiája, sem ideológiája. Nem ismeri sem az Isten, sem a kegyelem, sem a bűn fogalmát. A szó szoros értelmében „túl van a jón és a rosszon". Az evilági dualizmus, kategóriák nem a zen világa. Egyedül a közvetlen élmény a fontos, amelyben megszűnik minden különbség, feloldódik minden ellentmondás; ahol az én tökéletesen azonos önmagával és a teremtéssel.

Az ószakai katolikus egyetem rektora, Kisi szerint a zen-élmény ilyen megfogalmazása szent Tamás „intellectus divinus"-át juttatja eszünkbe, amelyben nincs különbség többé a látó és a látott, vagyis a megismerés alanya és tárgya között. S ilyen értelemben a zen talán az emberiség legelemibb (bár öntudatlan) vágyódása az istenfiúságra, a megistenülésre, anélkül, hogy az illető tudna Istenről, vagy kifejezetten gondolna rá.

A zen lényege a „szatori", azaz az élmény, a látás. Viszont hiába kérdezzük, mi ennek az élménynek a tartalma, nem kapunk rá választ. Csak az tudja, aki megtapasztalta. Közvetve meg lehet ugyan győződni róla, hogy van-e valakinek szatorija, vagy nincs; viszont kb. ez minden, amit a szatoriról biztosan állíthatunk.

A zent lehet teljesen materialisztikus, természetes módon is értelmezni. De ugyanakkor van tiszta spirituális, sőt keresztény értelmezése is. Akárcsak Arisztotelész esetében: fel lehet rá építeni egy hibátlan materialista világnézetet éppúgy, mint egy szellemi világképet. Jelenleg a misszionáriusok és a teológusok sem értenek még teljesen egyet a zen értelmezésében.

Magának a zennek a részéről mindmáig nincs számottevő kísérlet a kereszténységgel való komoly dialógusra, a kettő összhangba hozására. A zen (ha igazán az) az ilyen különbségen is felülállónak érzi magát. Japánban főleg a jezsuiták fáradoznak a zen keresztény interpretációján (H. Dumoulin, H. Lasalle, Johnston). A trappista Thomas Merton (Amerika) szintén vallja a zen keresztény értelmezésének lehetőségét. A nem egyházi szerzők (német, angol, stb.) nem sokat törődnek a zen „világnézetével". Sokak számára a zen csak divat; másoknak valláspótlék, vagy csalogató miszticizmus. Az alábbiakban megkísérlem röviden vázolni a zen gyakorlatát és főleg a keresztény imaéletre való alkalmazását.

Az ún. zen-kurzusokon (jobbára „laikusoknak", világiaknak, komoly érdeklődőknek) szigorú napirend van. Hajnalban kelnek, 3 órakor. Az esti lefekvésig (9 óra felé) kilencszer van 40 perces „zazen", ülve szemlélődés. Közben 20-20 perces szünetet lehet tartani. Naponta fel kell keresni a vezető boncot, aki röviden, velősen megmondja a „lelkigyakorlatozónak" benyomásait, és megadja a szükséges útbaigazítást. Az étkezés egyszerű, húst nem szolgálnak fel. Egy-egy ilyen kurzus 5-7 napig tart. Nagyon fontos a testtartás: magunk előtt keresztbefont lábbal kell ülni (ez a legnehezebb; nem a nyugaton is ismeretes törökülés!), szálegyenesen. Lassan himbálódzó mozdulatokkal ringatjuk bele magunkat ebbe a helyzetbe. A szemet nem kell becsukni: egy pontra nézve koncentráljuk figyelmünket.

A kínaiak „pi-kuan"-nak nevezik ezt a szemlélődést (= falnézés). A zazen alatt ui. a fal felé fordulva szemlélődnek. Mindenek előtt a lélegzést kell összhangba hozni a testtartással és egész valónkkal. És nem szabad semmire se gondolni. A napi élet ezernyi-ezer képe, emléke, érzelme, benyomása, stb. csak zavarja az én közvetlen megtalálását és a valóság élményszerű felfedezését. Legföljebb az ún. „kóan"-t rágja, forgatja magában öntudatlanul az ember. A kóan sokszor egy banális szó, egy semmitmondó mondat, paradox kifejezés, aminek csak az a hivatása, hogy segítse a koncentrációt és esetleg kiváltsa a szatorit.

Aki nem tud mindjárt tökéletes zazenben ülni, annak megengedik, hogy csak egyik lábát húzza maga alá zazen módra. Annak, aki nem szokta meg ezt az ülésmódot, bizony keserves órái lehetnek a zazen alatt. Ám még ennél

is nehezebb az emlékezet tökéletes kiüresítése. Sem képzeletnek, sem gondolatnak, sem vágyaknak nem szabad megmaradni a fejünkben. Főleg a gondolkodó, tépelődő, örökké ábrándozó, aggódó, tervező modern embernek nehéz ezt megvalósítani.

De ha sikerül (csak részben is), béke, nyugalom, szabadság érzete tölti el az embert az ilyen kurzus alatt, meg utána. Maga a szatori nem követi szükségképpen a zazent. Sőt évek kitartó, hosszú gyakorlata sem garancia még rá. Viszont jöhet hirtelen, készületlenül; erre nem egy meglepő példát tudunk a zen történetéből. S ha valakinek volt is szatorija, azért még nem kell neki abbahagyni a zazent. Sokan még hűségesebben zazeneznek a szatori után is. A tapasztaltak leírásából következtetve, afféle természetes „visio beatifica"-ra kell gondolnunk a szatorinál: egész lényünket átható, minden porcikánkat betöltő, kimondhatatlan édességű, csendes lényeglátásra.

Itt Japánban egyre jobban terjed az ún. keresztény zazen. Főleg az itt dolgozó külföldi misszionáriusok járnak az élen benne. Egyikük, a japán állampolgárrá lett német Hugo Enomiya Lasalle, a mozgalom legismertebb képviselője. Már külső megjelenése is elárulja a zen hatását. Nemcsak elméletből ismeri, gyakorolja is. Igazi zen-boncok vezették be a zazen titkaiba. Nem puszta tudományos érdeklődés, se nem szenzációéhség vezette a zenhez, hanem az az őszinte meggyőződés, hogy a keresztények is csak nyerhetnek vele, ha helyesen gyakorolják.

A hirosimai jezsuita noviciátus közelében már régebbtől fogva volt a hegyekben egy épület a zazen számára. A tokiói teológia lelkigyakorlatos házának szintén van zen-kápolnája. Legújabban pedig Tokiótól egy kicsit távolabb, bent a hegyekben építettek egy nagyobbszabású Zen-Hall-t. A zazennek szánt teremben 42 férőhely van. Évente kb. tízszer tartanak itt 5-7 napos kurzusokat. Naponta átlag 10 negyvenperces meditáció van. Vasárnaponként bevezető kurzusokat tartanak kezdőknek. A hét végén szintén van lehetőség az egyes elmélkedéseken való részvételre azoknak, akik már ismerik a zen technikáját. Érdekes megemlíteni, hogy a többnapos kurzusokat jobbára katolikusok látogatják. A bevezető kurzusok résztvevői azonban legtöbbnyire nem keresztények. Akárkit felvesznek, aki komolyan akarja végezni a zazent, legyen az keresztény vagy pogány. A világnézet, vagy a vallás nem számít a részvételnél.

Japán papok és szerzetesek is érdeklődnek a zen iránt, bár aránylag kevesen. Annál több japán apáca vonzódik ehhez az imamódhoz. Pedig a zen minden, csak éppen imádság nem. Hiszen hiányzik belőle a terminus ad quem, Isten. Viszont az is igaz, hogy a keresztény misztika is sok jelenséget tud felmutatni, amelyek erősen emlékeztetnek a zenre. Főleg a neoplatonikusok és az irány misztikus képviselői (Dionysius, Meister Eckhart, Keresztes Sz. János) juttatják gyakran a zent eszünkbe. P. Lasalle könyvében részletesen leírja, mennyiben találó ez az összehasonlítás. Thomas Mertont szintén haszonnal olvashatjuk e téren.

Meddig mehet el a keresztény a zazen gyakorlásában? Mennyire kell és szabad elvonatkoztatni a megszokott elmélkedési sémáktól, tartalomtól (Isten, megváltás, kegyelem, bűn), hogy igazán zennek mondhassuk azt, amit végzünk, s ugyanakkor megmaradjunk igazán kereszténynek?

A zent lehet panteisztikusan, vagy akár ateisztikusan is magyarázni. Én inkább metafizikus, intuitív élménynek nevezném, amelyre nehéz lenne ráhúzni valamelyik vallásnak, vagy világnézetnek a kategóriáit. Viszont ha történelmi keretben szemléljük, rájövünk, hogy szinte elválaszthatatlan a buddhizmustól és annak praktikus következményeitől. Mi keresztények a legszívesebben kikapcsoljuk ezeket az elemeket, de kérdés, hogy a zen technikája azonos-e magával a zennel? Lasalle szerint igenis lehetséges a zent magunkévá tenni anélkül, hogy a lényegét föláldoznánk, s ugyanakkor mi keresztények is nyerünk vele.

A zazenben megedzett ember készebb az imádságra; könnyebben megy neki a koncentráció; békét ad, testi-lelki egyensúlyra segít; öröm, harmónia tölti el a szívet; igazán otthon érzi magát az ember a természetben, tudja „élvezni", ízlelni a teremtést, sőt a testi közérzet is sokkal kielégítőbb a zazen után. Igaz ugyan, hogy a zen nem pótolhatja a keresztény imát, viszont a tapasztalat mutatja, milyen mértékben megkönnyíti az elmélkedést.

A japán kultúra teljesen a zen jegyében áll: a költészetben, festészetben, teaceremóniában, virágdíszítésben, a japán lovagideálban, egyszóval mindenütt, ami jellegzetesen japán, ott találjuk a zen alakító hatását. Talán mégis a festészet és a japán vers (haiku) érezteti leginkább a zen szellemének jelenvalóságát. Van bennük valami túlvilági könnyedség, szépség, egyszerűség, szabadságérzés, s ugyanakkor teljesen a hétköznapi, a tapasztalati, a mindennapi, az én világa az igazi termőtalaja. Viszont azt is el kell ismerni, hogy aránylag csak boldog kevesek képesek az igazi zenre. A szellemi elit komoly játéka ez. Mint egy fiatal japán rendtársam mondta, „nem népies" (mint pl. Sinran, a japán Luther), nem igazán japán. A boldog, vagy mondjuk inkább így: a bátor keveseké. Nem „népiesen" japán, és mégis a japán léleknek talán legjapánibb megnyilvánulása . . .

Az emberi lélek természeténél fogva hajlik a misztikára, a lényeglátásra, az ingyenes fény, a mindent beragyogó világosság szomjas befogadására. Csak inger, alkalom, tárgy, ihlet legyen, amely kiváltsa, felébressze bennünk ezeket a szunnyadó erőket. Ilyen (tág) értelemben sokakban ott van az adottság, a lehetőség, csak meglegyen hozzá a megfelelő stimulus és inspirációs forrás. Az már az illetőtől függ, hogy van felkészülve ezekre az ösztökékre és hogy reagál rájuk.

A művészet, a zene, a szépség világa egyike az ilyen hatalmas stimulusoknak a lélek rejtett erőinek felébresztésére. A buddhizmus, főleg annak kínai-japán megnyilatkozása, a zen, szintén ilyen gazdag, aktualizáló erő az élmény felkeltésére. A hinduizmusban, jógában, mohamedanizmusban is kell lenni hasonló ösztönző erőknek. De mégis mintha maga a háromságos Isten

lenne Jézus Krisztusban a legautentikusabb és leghatalmasabb lélekreható, élménykiváltó erő. Ez nem más, mint a misztikusokra ható kegyelemforrás, tiszta fény, maga Isten. Az alázatos hit, tiszta szív, meleg emberszeretet, önmagunk közvetlen kiüresítése és az Isten iránti olthatatlan vágyódás készít föl talán a legjobban az igazi szatorira. Erre viszont lélektanilag is, technikailag is nagy segítség lehet a zen gazdag tapasztalata és kipróbált technikája.

Az sem lehetetlen, hogy pl. Loyolai Szent Ignác „applicatio sensuum"-a (az érzékek alkalmazása, amelyet sokan a misztikus imádság rokonának tartanak) sokkal könnyebbé, gyümölcsözőbbé válik egy sikeresen végzett zazen után. A zazenben tisztára mosott, teljesen kiüresített (s így a legnagyobb mértékben érzékennyé, befogadóképessé vált) személy egész lényegével, szívével, érzelmeivel, és mind az öt érzékével érezni, látni, ízlelni, tapintani tudja Isten teremtett világát, a kegyelem egész gazdagságát, sőt magát a Láthatatlant, Felfoghatatlant: Istent is. S ugyanakkor a minden néven nevezendő racionalizmust, hamis okoskodást, opportunizmust könyörtelenül kikapcsoló „üresség-élmény", a „semmi", „megsemmisülés" egzisztenciális élménye jobban „megérteti" velünk a szenvedés és a kereszt kimondhatatlan misztériumát.

-r -a:

A VALLÁSOS NEVELÉS PROBLÉMÁI NYUGATNÉMETORSZÁGBAN

I. Hitoktatás régen és ma

1. A növekvő szekularizáció felveti bennünk a kérdést: talán nem csináltunk mindent helyesen a vallásos nevelésben. Valamikor a gyermek vallásos környezetben nőtt fel, a kereszténység népvallás volt, hagyomány, hinni általában nem jelentett problémát. Nem vettük észre, hogy igen sokan, főleg vidéken, csak szokásból, a környezet hatása és ellenőrzése alatt voltak vallásosak. Úgy látszott, csak arra van az iskolás gyermeknek szüksége, hogy eddig magátólértetődően szerzett hite és vallásos szokások mellett az egyház tanítását is megismerje. Oktatás és nem a hitben való nevelés volt a hittan fő célja.

Pedig a gyermekek otthon nem egyszer helytelen vagy egyoldalú istenképet kaptak. Gyakran túlterheltük őket imádsággal, kötelező misével, amit meg sem értettek. A vallás és hitoktatás gyakran a kényszer és unalom érzésével párosult. Hittanórán a fejük felett beszéltünk, meg sem értett mondatokat kellett megtanulniok. Vallásos nevelésünk valahogy a kettősség jegyét hordta magán: a gyermek, a serdülő, a felnőtt élte a maga életét és emellett vallásos gyakorlatokat is végzett, de a hit nem járta át legbensejét, nem

irányította életét. Az ilyen hitet aztán könnyű a szekularizáció korában elhagyni és az emberek rögtön más, egyelőre felszabadult életérzést kapnak.

Ha az egyháztörténelmet nézzük, akkor azt látjuk, hogy az egyházatyáktól kezdve a hitben való nevelés és ennek megvalósítása a szentségekben, valamint a hitből való élet volt a katekézis célja. Ez mindenkire kiterjedt: a kisgyermekekre, főleg a család vallásos nevelésén keresztül, de nem szűnt meg a felnőtt korban sem. Csak a felvilágosodás korától kezdve szűkült le a hitoktatás az egyház tanításának tantárgyszerű, iskolai oktatásává és csupán gyermekek számára. Századunkban a hitoktatás fogalmi, deduktív, oktató-intellektuális lett, főleg a gimnáziumban, még akkor is, amikor megszűnt az a vallásos környezet és nagyrészt a vallásos család is, amely ennek a hitoktatásnak előfeltétele, előtere volt. Változtatások történtek ugyan, de még az 1955-ben megjelent új katekizmus kérügmatikus iránya sem tudta a problémát megoldani. Nem vette ugyanis figyelembe a megváltozott vallási helyzetet, a modern ember hitbeli nehézségeit. A hangsúly továbbra is a katekizmuson volt és miniatűr teológiát nyújtott évekre rendszerben felosztva. A tanulók tudták a katekizmus mondatait, de e mögött nem állt élmény.

Ilyen tanítás mellett a hitoktatókban rezignáció lett úrrá a hitoktatás eredményességét illetően. A hitoktatással kapcsolatban néha még egyházi személyek véleménye is az volt, hogy a hittan alig játszik szerepet a gyermek vallásos fejlődésében. A fenti módszerrel nem is lehet többet várni. De ha a család nem buzgón vallásos és a gyermek nem tagja vallásos egyesületnek, a hittanórán pedig csak tudást közvetítünk, — akkor az ilyen hitoktatással elmulasztottuk az egyetlen lehetőséget, hogy a gyermekeket Istenhez vezessük.

2. Új, jobb módszert keresve az ún. **biblikus katekézis** váltotta fel a 60-as években az eddigi hitoktatást. Újabban sok vita után az amerikai hitoktatási módszerek átvételét tartják megoldásnak. Nem az egyház tanítása a tananyag, nem is a szentírás az alap, hanem az, amire a tanulónak szüksége van, hogy egész ember legyen, hogy jelen helyzetében adódó konkrét problémáit meg tudja oldani (situative Katechese). Nevezik tancélra irányuló tanításnak is (lernzielorientierter Unterricht), átvéve a német didaktika ugyanilyen irányú törekvéseit. Egyelőre előmunkák folynak, az ún. curriculum-kutatás, amely megvizsgálja, hogy melyik korban milyen tananyag érdekli a tanulót, ami önmagában helyeselhető. Széleskörű szociológiai tanulmányokkal kell felmérni a tanulók helyzetét és ahhoz választják ki a megfelelő tananyagot. A tanítás egyes egységei után meg kell vizsgálni, mennyiben tudták a tanulók azt életükben megvalósítani. Nyilvánvaló, hogy ahol mérhető eredményeket várnak a hitoktatástól, ott az csak a felületen mozoghat. Az új óravázlatok (Modelle) megállnak ott, ahol az igehirdetésnek, az elmélyítésnek kezdődnie kellene.

A legújabb hitoktatás problémái persze visszautalnak alapvetőbb teológiai kérdésekre. A zsinat aggiornamentot hirdetett, vagyis, hogy az egyház tanítását a mai ember nyelvén kell megfogalmazni. Ez azonban sokaknál ahhoz vezetett, hogy minden eddigit megkérdőjeleztek. Ennek a teológiai földcsuszamlásnak tudható be, hogy a hitoktatásban sokan azzal az indokolással, hogy ezt a modern ember nem tudja elhinni, egyszerűen kihagyják vagy másképp magyarázzák hitünk egyes részeit.

Pedig az új hitoktatásnak vannak nagyon jó alapvető meglátásai, indításai, módszerei. Legfontosabb az a felismerés, hogy hitet nem lehet oktatni, tanítani, parancsolni. A talajt lehet előkészíteni hozzá. Hitet csakis kelteni, gyújtani lehet valakiben, élményeken keresztül, egy szeretett személy példáján, meggyőződésén keresztül. Vallásos élményeket kell a gyermeknek közvetíteni, mégpedig mindenhol: a családban, a hittanórán, a liturgiában, baráti körben. E téren könnyű néhány dolgot megváltoztatni.

II. A kisgyermek vallásos nevelése

Újra hangoztatják a családi és iskoláskor előtti vallásos nevelés fontosságát. A gyermek vallásos nevelését nem az értelem fejlődésével és az iskolában kell elkezdeni. Már a csecsemőkorban szerzett első élmények döntő szerepet játszanak. A szülői szeretet és gondozás hatására kialakul a gyermekben az elégedettség, bizalom érzése és a szeretetre való képesség. Ez a pozitív életérzet az alapja annak, hogy később bizalommal és szeretettel tudjon az emberek és az Isten felé fordulni. A kisgyermek apró bánatai, teljesíthetetlen kívánságai mellett erősebbnek kell annak az élménynek lennie, hogy a szeretet, a boldogság, vagyis a jó erősebb, mint a fájdalom, a rossz. Ez az ősbizalom a hit alapja: Az Isten tervei győznek a rossz és a szenvedés felett. Ha a szülők imádkoznak a gyermekkel, kialakul lelkében az istenkép: Istennel éppúgy lehet beszélni, mint a szülőkkel. Átéli, hogy az Isten Atya, anélkül, hogy ezt a kifejezést használnánk. Újabban ugyanis ajánlják, hogy kisebb gyermekeknél még ne nevezzük Istent mennyei Atyának. Egyrészt hamis fogalma keletkezik a mennyről, amelyet fenn, a felhőkben lokalizál. Másrészt az Isten fogalma túlságosan azonosul az apáról alkotott képpel és ez többé-kevésbé tökéletlen. Ha pedig a gyermeknek nincs jó kapcsolata az apjával, a csalódás vagy ellenszenv érzését átvetíti Istenre. (Ez a serdülőknél még jobban fennáll.)

Szükséges, hogy a szülők a gyermek előtt egymással és a gyermeknek is beszéljenek Istenről: Isten szeret, jóságos, hatalmas. Az egyházi év folyamán lehet Jézusról beszélni. Kisebb gyermeknél elég kellő alkalommal néhány mondat, 4 éves kortól kezdve lehet a szentírásból néhány történetet színesen elbeszélni. Mély nyomot hagy ugyanis a gyermekben, amit kicsi korától kezdve a szülőktől hallott. Elég csak néhány történetet akár többször is elmondani, mert a kisgyerek szívesen elmélyed a hallottakban. Le is rajzolhatja, vagy kiformálhatjuk neki a szereplőket plasztilinból. Lehet a teremtésről is beszélni, de a hat nap nélkül és a bűnbeesést is hagyjuk még el. A teremtéstörténetet lassan kell kibontani, természetélményekkel kapcsolatban, rámutatva mindezek fontosságára. Karácsonykor beszélünk először Jézus születéséről és gyermekségéről, majd néhány tettéről, egy-két csodájáról. Legyünk takarékosak a csodával, nem azért, mintha tagadnánk, hanem hogy a gyermekben ne alakuljon ki helytelen, csodaváró vallásosság.

Az angyalokat éppen csak érintsük, mert az angyal alakja jobban hat fantáziájára és elterelheti figyelmét Istenről. Jézus haláláról csak akkor beszéljünk röviden, ha a keresztet látva kérdi, hamarosan elmondva, hogy feltámadt. Később elmondjuk, hogy visszament Atyjához, de majd újra eljön és minket is hozzá akar **vezetni.**

Kezdettől fogva helyes fogalmakat kell a gyermekeknek adni. Vigyázni kell a szülőknek, hogy ne népesítsék be szinte meseszerűen a gyermek fantáziáját olyan helytelen fogalmakkal, amelyek később veszélyeztetik a hitét. Ilyenek pl. a Mikulás a krampusszal, a Jézuska, aki ajándékot hoz karácsonykor, az a pogánykori húsvéti nyuszi, az angyalok, akik a kis Jézus útját kellemessé tették az egyiptomi menekülés idején. A jók angyalokká válnak a mennyben, az ördög azonban — nevelői segédeszközként — hamarosan a pokolba viszi őket gyerekes rosszaságokért, sőt ilyenkor még a jó Isten is haragszik rájuk. „Eddig azt hittem, hogy az Isten rossz" — mondta az Isten szeretetét hangsúlyozó hittanórák hatására boldogan egy második elemista. A karácsonyi mese helyett jobban vezetne hitre és szeretetre, ha kezdettől fogva azt mondanák a szülők, hogy Jézus születése napján annyira örülnek, hogy megajándékozzák gyermekeiket, mert Jézus is szeretetre tanított bennünket. Mennyország helyett többet mond az Isten országa kifejezés (Jöjjön el a Te országod!), és legjobb arról beszélni, hogy Jézus visszajön. A meghalt nagymamával kapcsolatban elég annyit mondani, hogy reméljük, most a jó Istennél van és nála nagyon boldog. Ha másoktól hall „a pokol tüzéről", akkor megmagyarázzuk, hogy ilyen tűz nincs; ellenben azok, akik nem akarnak, nem is kerülnek a jó Istenhez. Akkor azonban igen boldogtalanok lesznek, mert nem szeretnek senkit és egyedül maradnak.

III. **Vallásos élmény a hittanórán**

1. Még nem is olyan régen az a nézet uralkodott a hittannal kapcsolatban, hogy amit a tanuló értelmével felfogott, az nevelő hatással lesz rá. Pedig amit az ember megtanult, azt még nem integrálta egyéniségébe. Csak az a tudás maradandó, csak az nevelő hatású, amely a lélek belsőbb rétegeit is megmozgatta, amelyet érzelmileg is megragadott; csak ez indíthatja az akaratot is cselekvésre. Ez nem csupán érzelmes vallásosságot jelent; az szintén gyökértelen. A helyes érzületre segítő nevelés ma annál fontosabb, mert napjainkban a gyermek érzelmileg nem fejlődik egészségesen. A szüleitől nem kap elég szeretetet. Rádió és televízió állandóan új, futó benyomásokkal és felületes érzésekkel halmozza el. Az iskola egyre inkább racionális, fogalmi, természettudományos és célszerű gondolkodásra szoktat, az alsóbb osztályoktól kezdve. A szellemtudományok háttérbe szorulnak. Felső gimnazisták csak azt tekintik tudásnak, amit természettudományosan be lehet bizonyítani. Ilyen oktatás mellett a városokban felnövő fiatalságban nem fejlődnek ki a lélek mélyebb rétegei: az intuíció, az érzésvilág és akarat, amely-

lyel éppen a vallásos igazságokat kellene megragadniok. Sajnos a vallásosság csökkenésével, a technika, televízió terjedésével a falusi fiatalságnál is hasonló a helyzet. Sok fiatalnak egészen primitív, gyermekes az érzésvilága, akarata fejletlen, nincs ellenállóképessége.

Pedig a kegyelem a természetre épít. Először tehát emberileg kellene előkészíteni a gyermekeket az isteni igazságok befogadására. Németországban „a katekézis előterének" (Vorfeld der Katechese) nevezik ezt, és egyre szükségesebbé válik, hogy ne az emeleten kezdjük az építést. Már a zsinat előtt hangoztatták hozzáértők: először talán nem is Istenről kellene beszélni, hanem emberi értékekről.

A katekézis előterébe tartoznak pl. a **csend**gyakorlatok. A gyermekeket rávesszük arra, hogy necsak ne fecsegjenek, hanem olyan visszafojtott csendben legyenek, hogy a folyosón a vízcsap csepegését is hallják; hangból meg tudják ítélni, milyen tárgyat ejtettünk az ajtó mögött a földre. Ahhoz, hogy Istenhez beszéljen, ugyanilyen csendre lesz szüksége.

A hitoktatást azzal kezdhetjük, hogy beszéljen önmagáról, családjáról, Igen sok hittani témánál is először emberi **alapélményekből** kell kiindulni (anthropologische Ansätze der Katechese). Így látja: a hittanórán olyasmiről lesz szó, ami őt magát közvetlenül érinti. Alkalmat találunk arra, hogy a helyes emberi magatartást megbeszéljük. A gyermek megérti, hogy Isten is hasonló kapcsolatba akar kerülni vele, vagy hogy hasonló képekben beszél a Szentírás is. Hagyjuk, hogy ezeket az élményeit elmesélje, lerajzolja, társaival megjátssza, hogy mindaz, amit naponta megél, tudatossá váljék benne, hogy erre építhessünk. Ezzel elkerüljük, hogy vallásgyakorlata valahol az élete mellett játszódjék le.

A mai gyermek alig **csodálkozik.** Technicizált környezetében (vidéken is) mindent természetesnek vesz és legfeljebb a motort csodálja meg. Ehhez pedig azt hiszi, nincs szüksége Istenre. Rá kell mutatni, hogy Istentől kapott képességeinkkel és a természet felhasználásával vált mindez lehetővé. Hozzá kell segíteni a gyermeket ahhoz, hogy csodálkozzák, mert csak így fogja az Isten nagysága csodálatba ejteni. Figyeljünk meg virágokat, állatokat, saját testünk csodás felépítését. Senki sem parancsolja a szívének, és az mégis dobog. Használjuk fel a tanulók természettudományos ismereteit arra, hogy rámutassunk: mindezek mögött egy bölcs, tervező Istennek kell állnia, akitől a világ való.

A hitoktatást néha megnehezíti olyan fogalmak megmagyarázása, amelyeket **szimbolum** vagy kép fejez ki, mert azt szintén meg kell magyaráznunk. Istenről is szinte csak szimbolumokban beszélhetünk. Ezek a lélek mélyéből fakadtak, belső szemlélésel, ősi élmények során. Ugyanígy a mélyre hatolhatunk a szimbolumok megértésére való neveléssel (Symbolerziehung). Még mielőtt a szimbolumot a szentírási szövegben vagy a liturgiában megbeszéljük, érdemes ezt feldolgozni. Egy kiindulási lehetőség, amelyen már 8-9 éves kortól kezdve örömmel vesznek részt a gyerekek, hogy csendben elgondolkoznak rajta, majd lassan, egymás után, szüneteket tartva elmondják, mit jelent számukra pl. a nap, a fény, a felhő, a tűz, a kereszt stb. Mutassunk képeket vízről, sziklárol, hegyekről, csillagról, stb., a gyermekek rajzoljanak, vagy otthon keressenek ilyen képeket, mondják el pl. a vízzel kapcsolatos kellemes vagy félelemmel teljes emlékeiket. Így megértik, hogy a víz életet jelenthet, de életveszélyt is; könnyebb lesz megérteniök a keresztség szertartását, a szenteltvíz jelentését; jobban megértik, miért élték meg az izraeliták halálveszélyben Isten erejét a Vörös tengernél, többet értenek meg a csipkebokornál a tűzből, mintha ott valóságos tüzet tételeznének fel.

2. A tananyaggal kapcsolatban próbáljuk alkalmazni a h i t i g a z s á g o k h i e r a r c h i á j á n a k elvét: a lényegről beszélünk, de arról részleteseb-

ben, több oldalról megvilágítva, élménnyé téve. Akiben érdeklődést keltettünk, az úgyis továbbképezi majd magát.

Az egyes hitigazságokat l a s s a n, a gyermek fejlődésének megfelelően bontakoztatjuk ki. Sok gyermek otthon alig hallott Istenről. Nem szabad saját gyermekkori, vagy főleg mostani hitünket feltételezni a gyermeknél. A hit a kegyelemmel fejlődik. A gyermek egy éven keresztül megismerkedik Istennel, Jézussal, a Szentlélekkel. Az első hívek megkeresztelkedése kapcsán örömmel hall saját keresztségéről. A Szentháromság megismerése után tanulja a keresztvetést, amely most már értelmet kapott, belekerült életébe. Nem tanítjuk rögtön az egész üdvösségtörténetet. Jézust állítjuk a középpontba. Kisebbeknél elég, ha azt mondjuk, hogy Isten szeretetből küldte hozzánk Fiát, hogy hozzá vezessen minket. Ezt a gyermek teljesen átéli, az is megdöbbenti, hogy voltak, akik Jézussal szembefordultak és halálát okozták. Később, ha a bűn problémája már foglalkoztatja a gyermekeket, részletesen megbeszéljük a való életből történeteken, képeken keresztül az emberi bűnt és a nyomában fakadó szenvedést, kilátástalanságot, és ekkor mondjuk, hogy Jézus azért jött, mert annyira szeretett bennünket, hogy meg akart szabadítani mindebből. Velünk élt, vállalta sorsunkat, még a halált is, hogy vele együtt mehessünk Istenhez. Így megérti, tartalommal telik meg a megváltás különben elvont fogalma.

Mielőtt b i b l i á t kezdünk rendszeresen tanítani, érdemes egy-két mesét felolvasni és megbeszélni a gyermekekkel, hogy a történet ugyan költött, de van egy valóság-magva, a mese mondanivalója: a jó, az igazság győz. Így megértik, hogy az ószövetség egyes történeteinél ne a történelmi hűséget keressék, hanem azt a belső igazságot, amelyet ez a történet, Istenről és az ő terveiről mondani akar. Jézus is ilyen történetekkel, példabeszédekkel tanított. Nagyobbaknál fokozottan rámutatunk az egyes bibliai részek műfajára. Érdemes néha hittanórán, szentbeszédben csak egy bibliai idézetet megbeszélni, elmélkedni róla, majd könyvnélkül megtanulni. Pl. „Örök szeretettel szerettelek téged, azért választottalak ki."

3. Kísérletek kimutatták, hogy a tanításban csak 20 % marad meg abból, amit a tanuló hall. Legmaradandóbb az a tudás, amelyet induktív módszerrel a tanuló maga fogalmazott meg.

Ezért egyre jobban átvesszük a világi tárgyak s z e m l é l t e t ő módszereit, hogy a gyermekekben valóban élménnyé tegyük hitünk tanítását. Mindenekelőtt a bibliát kell élénken, színesen elmondani, esetleg rajzzal kísérve, hogy a gyermek gondolatban szinte ott legyen a többi gyermek közt Jézus mellett, vagy lélekben azonosítsa magát Ábrahámmal, akit az Úr hívott. Alsó fokon célszerű a történet mondanivalóját rögtön beleszőni az elbeszélésbe, mert ha utána beszéljük meg, már nem olyan nagy a gyerekek érdeklődése. Nagyobbak szívesen veszik bibliában és katekizmusban a csoportos munkát: minden csoport kap egy kérdést, feladatot, szempontot, amely szerint megfigyelik a szöveget, vagy összehasonlítják egy megadott másikkal.

Vagy rögtön a szöveg felolvasása után számolhatnak be észrevételeikről, vagy először csoportban jegyzetet készítenek. Ilyen feladatnál minden mondatra kétszeresen fognak figyelni.

A csoportos munkát haszonnal alkalmazzák ott, ahol különböző korú gyermekek vesznek részt a hittanórán. Lehet egyes bibliai történeteket csupán kapásból megjátszani. Lehet filcből személyek, tárgyak alakják kivágni és ezek zöld filc táblán könnyen megtapadnak és azon mozgathatók. Ugyanígy papírból is készülhetnek figurák, ezek hátára dörzspapír csíkok kerülnek, hogy a filcen tapadjanak. A Szentföld domborművű modelljét ki lehet formálni kis asztalon nedves homokból, agyagból, színes papírból vagy krétaporból alkotva a tengert, a Jordánt stb. A tanítást érdekessé tehetik vetített képek, házilag készült térképek, gyermekek iskolai és otthoni rajzai, munkák plasztilinból és lombfűrésszel. A jó Pásztor parabolájához pl. plasztilinból bárányokat formálnak a gyerekek. Megértett szimbolumokat színes viaszból kiformálva gyertyára lehet tapasztani. Igen jó képes újságból kivágott vagy rajzolt figurákból közös munkával nagyalakú faliképet készíteni. A gyerekek pl. nagyobb alakban lerajzolják saját magukat és ezeket a figurákat hosszú papírra ragasztjuk úgy, hogy egymás kezét fogják: a felebaráti szeretet egyesít. Később Jézus alakját tesszük középre, amint a két mellette álló gyermek kezét fogja: így egyesít magával és a többiekkel a szentáldozásban. Így alkotja velünk az egyházat. Vele megyünk az Atyához. Hasonló figurákkal lehet Jézus bevonulását Jeruzsálembe, az úrnapi körmenetet ábrázolni. A szőlőtőről szóló példabeszédnél letépünk néhány levelet egy cserép virágról, egy fiókba tesszük és egy hét mulva újra megnézzük, mi lett belőle. A keresztség tanítása, ami aránylag elvont szokott lenni, sokkal érdekesebb lesz, ha a leányok magukkal hozhatják nagy babáikat fehér ruhában, keresztlevelüket, gyertyájukat és ezeken bemutatjuk és feszült figyelem mellett rögtön megmagyarázzuk a keresztség szertartását és jelentését. Ha ismerik már az angyali üdvözletet és Mária látogatását Erzsébetnél, ennek megjátszása a legjobb kiindulás és gyakorlás az Üdvözlégy megtanulására.

Ide tartozik az **énektanítás** is. A szöveget gondosan meg kell magyarázni. A kisebbeknél elég egy-két gondolatot kidomborítani, maga az ének, a zene segít az elmélyedésben. Nemcsak templomi éneket tanítunk, hanem modern vallásos énekeket is, ezek ma közel állnak hozzájuk. Az énekeket lehet furulyával, hangszerrel, tapssal, pantomim mozdulatokkal, tánccal is kísérni.

Nagy jelentősége van a helyes imaélménynek a hittanórán. Ezért ez ne legyen soha kényszerjellegű: inkább csak akkor imádkozzanak, ha át tudják élni. Sok helyen a hittanóra keretében tartanak bűnbánati ájtatosságot, keresztutat; ádventben, febr. 2-án, húsvétkor gyertyával ájtatosságot; kellőleg előkészítve szentmisét, hogy azoknak a gyermekeknek, akik szüleikkel együtt ritkán vesznek ezen részt, szintén alkalmat nyújtsunk ilyen élményekre. Ez egyben szemléltető oktatás is.

IV. A serdülők vallásos problémái

1. Az ifjúsággal kapcsolatban általában azt lehet mondani, hogy jó nagyobb szabadságot biztosítani nekik, alkalmat adni személyes elhatározásokra, döntésekre. Az olyan vallásos meggyőződés, amely ismételt személyes döntésen alapul, többet érhet, mint a régi örökölt vallásosság. A nagyobb szabadság természetesen nem jelenti azt, hogy a szülők azt mondják: csinálhat, amit akar. (Sokan már a kisgyermeknél is így értelmezik a

„lelkiismereti szabadságot".) A fiatalnak tudnia kell, hogy mi az álláspontunk, ezt néha, kellő alkalommal motiválhatjuk is, de ezt ne azért vegyék át, mert mi akarjuk, hanem mert ők is meggyőződtek róla. Kezeljük őket bizalommal és türelemmel. Egy bizonyos korban megegyezhetünk velük, hogy nem kényszerítjük semmire, nem is akarjuk, találja meg maga az útját, próbálja meg maga berendezni vallásos életét. Hagyjuk cselekedni, dönteni, még akkor is, ha pl. esetleg egy ideig nem megy misére. A megegyezéskor legyen feltételünk, hogy ne lustaság vagy emberfélelem vezesse ebben. De ezeknek a megbeszéléseknek a gyermek és a szülő között nagyon komolyaknak és felelősségteljeseknek kell lenniök és a fiatal érezze a szeretetet és az aggódást. Az ilyen szabadság biztosítása természetesen rizikóval jár (az Isten is vállalja a rizikót velünk . . .), de úgy látszik, hogy ma inkább vezethet eredményre, mint a kényszer és később újra gyakorolja vallását, esetleg más formák között, mint amelyeket mi megszoktunk. Kényszerrel, szemrehányásokkal — főleg mások előtt — ebben a korban a szülők gyakran az ellenkezőjét érthetik el. Hiszen a lelkiéletet éppúgy nem lehet kényszeríteni, mint a szerelmet. Megfigyelték, hogy abban a családban, ahol a fiatal szüleivel harmóniában él, vallásos is marad. Számos esetben ugyanis a szülőkkel való konfliktus a vallással való szembefordulást is magával hozza, jóllehet a fiatal csak a szüleivel akart szembefordulni.

2. A hitoktatásnál újra felvethetjük Isten létének kérdését, mert ez ebben a korban igen érdekli őket. Kisebbeknél lelkesedéssel beszéltünk, itt tárgyilagos hang megfelelőbb, nem jó aggódva meggyőzni akarni. A serdülők gyermekkori hitük helyett mást keresnek, egy új alapvetés most igen kedvező lehet.

Istenről azonban ma alig beszélhetünk a régi istenérvekkel. Ezért jó mély emberi kapcsolatokról beszélni, úgy mint a Szentírás: a barátságról, a szerelmespár vonzalmáról, a hitvesi szeretetről, nagy emberekről, akik másokért áldozták életüket, hogy ennek alapján mondhassuk: az Isten is szeret, sőt még jobban. Gyakran az segít, ha ismét Jézus személyéhez vezetjük őket. Pl. Zakeus történeténél úgy érzik, Jézusban ők is barátot találnak. Jézus szenvedése és halála megerősítheti a kételkedők hitét: így szeretett bennünket Isten, ez történelmi tény! „Nagyobb szeretete senkinek nincs annál, mint aki életét adja barátaiért."

Hívjuk fel a figyelmüket, hogy az atomfizika ugyan megrendítette a klasszikus fizika ismeretelméleti optimizmusát, de még ha vizsgáljuk is az embert a természettudomány módszereivel, mégsem tudjuk meg, kicsoda valójában. Egy képről a kémia csak a színek vegyi összetételét állapíthatja meg, a festő mondanivalóját ebből még nem ismerhetjük meg. A mérhető, elemezhető valóság mögött van egy mélyebb értelem is és ez gyakran Istenre utal. Vannak nem mérhető és nem bizonyítható valóságok is: a szeretet, igazságosság, hűség, megbocsátás. Ezek léteznek, de másképp, mint a mérhető valóságok. Istent sem mérhetjük és mégis létezik, csak másképp.

Talán segít a racionális gondolkodásra nevelt fiatalságnak, ha rámutatunk arra, hogy van intuitív gondolkodás is, amely az egészet ragadja meg, amely beleérez és a mélybe hatol. Sőt talán ez találja meg az igazságot ott, ahol a logikus gondolkodás tévedhet, mert hamis premisszából indult ki. Mutassunk példákat: aki szeret, többet ismer meg a másikból, mint aki hűvösen, kívülről szemléli. Nem lehet logikusan megmagyarázni, miért szerette meg valaki éppen a kiválasztottját. A művészek intuitíve látják az élet mélyebb értelmét. Istent is így élhetjük meg.

Akár kisgyermekről, akár serdülőkről van szó, nem tudunk nekik mindent megmagyarázni, nem tudnak mindent megérteni. Merjük bevallani, hogy vannak titkok, hogy pl. a szenvedést mi sem értjük. Saját tudatalattinkat sem ismerjük, a pszichológus sem tudja teljesen felszinre hozni (egyedül az Isten ismer minket ennyire . . .), hogyan akarnók akkor Istent emberi agyunkkal felfogni.

Hozzá lehet segíteni a fiatalokat, hogy megéljék Isten létét. Rá lehet mutatni arra, hogy találkozhatunk vele életünkben. Nagy eseményeknél, pl. boldogság, szerelem, születés, nagy fájdalom, haláleset alkalmával nagyon sok ember megéli, hogy Isten most vele van. Mindennapi életünkben is átélhetjük, hogy ő van a dolgok mögött. Pl.: Nem tudunk belenyugodni a szenvedésbe. Keressük az élet értelmét, ha minden értelmetlennek látszik is. A végső felelet a nagy titok, Isten. Felelősséget érzünk másokért és erre nem kényszerít más. Ez az érzés belülről követel tőlünk valamit, magunk sem értjük, hogyan. Isten akarja tőlünk. Más áldozatot hoz köszönet nélkül. Szeretetből cselekszik lelkesítő érzések nélkül. Ebben a szeretetben, magatartásában Istennel találkozik. Ha valaki Isten szeretetére szeretettel felel, lesz is hitélménye. Istent keresni kell, néha sokáig, de ez megéri a fáradságot.

Figyelmeztetnünk kell azonban a serdülőket arra, hogy vallásos életüket nem mindig kíséri érzelem, hogy a kegyelem nem mindig jelentkezik érezhető módon és mégis jelen lehet. Ez annál inkább fontos a serdülőknél, mert ha a szentségek, gyónás, áldozás nem jelentenek számukra érezhető segítséget, könnyen felhagynak vele.

3. A fiatalok gyakran az élet problémáira akarnak választ vagy egyszerűen az élet értelmét keresik. Rámutathatunk pl. arra, hogy a humanizmus nem jut túl az emberen, szerinte az ember a végső mérték, de bezárva saját végessége börtönébe. A kereszténység azonban megoldást ad az emberi gyengeség minden kérdésére. Az ember nemcsak ember, Isten célt és életet nyújt neki, önmagához emeli.

Ha a hittanóra ebben az irányban halad, akkor látják: a vallás, a személyes hit, az Isten tud csak választ adni minden kérdésünkre, mindennek köze van mindennapi életünkhöz. Módszerben a tanulók problémáiból indulunk ki, azt beszéljük meg és keressük rá hitünk, a Szentírás válaszát. Nagy segítséget jelentenek ebben történetek, példák az életből, szemelvények az irodalomból. A tapasztalat azt mutatja, hogy jó eredményt ér el az a hitoktató, aki

alkalmat talál egyéni beszélgetésekre is, akár magán a hittanórán, amíg a többiek valamit írnak vagy rajzolnak. Tekintélyi alapon ma nem lehet a fiatalokat meggyőzni. Maguk akarnak meggyőződni róla — és ehhez joguk is van —, hogy az értékek és világnézetek mai kaoszában érvényes-e, igaz-e, amit mondunk. Nem lehet nekik azzal érvelni, mint régen, hogy ez az Isten parancsa vagy egyházi rendelkezés. Ma megfelelőbb, ha megmutatjuk, hogy az embernek, a közösségnek jó a helyes magatartás, és az ellenkezője, a bűn, az önzés szerencsétlenné tehet. Néha az segít, ha visszavezetjük őket egy emberileg helyes magatartás elfogadására és csak utána a magasabb fokra, a hívő magatartáshoz, Istenhez. Egy hitoktatónak erkölcstant kellett tanítania. A hittan iránt egyáltalán nem érdeklődő gimnazisták az első órát szándékosan zavarták. A hittanár ezután egy hónapig csak filmeket vetített, minden magyarázat nélkül, amelyekben emberi gonoszság, szenvedés, háború és nyomor szerepelt. Egyszerre maguk a fiúk kérdezték: „Mit kell tennünk?" Ezután a legnagyobb érdeklődéssel vettek részt az erkölcstan-órákon.

Biztos, hogy a hitre való nevelés ma nehezebb, mint régen, de talán egy meggyőződésebb újabb nemzedéket fog eredményezni. Nem szabad elcsüggednünk, bíznunk kell továbbra is Isten kegyelmében. Végeredményben a missziókban sem dolgoznak keresztény környezetben és nem keresztény szülők gyermekeit térítik meg, ha a hasonlat sántít is egy kicsit. Magam biztatására mindig a kis Fritzre gondolok, egy szeretet nélkül és vallástalanul nevelt kisfiúra. Egyszerre csak azt mondta egy hittanórán: „Egészen boldogtalan lennék, ha Isten nem lenne."

Irodalom. Marielene Leist: Erste Erfahrungen mit Gott. Die religiöse Erziehung des Klein- und Vorschulkindes. (Herder, [3]1972, 128 o.) Klemens Tilmann: Wie spricht man heute in der Familie von Gott. (Auer, [5]1972, 63 o.) (Istenélmény, gyermek- és serdülőkor.) — Staunen und Erfahren als Wege zu Gott. (Benziger, 1968, 137 o.) Roman Bleistein SJ: Die Jugend von heute und der Glaube von morgen. Theorie und Praxis. (Echter, [2]1970, 154 o.)

Török Jenő

HÁZASTÁRSI LELKIGYAKORLATOK

Tárgyunkat mindenekelőtt a címben foglalt mindkét vonatkozásban körül kell határolnunk. Lelkigyakorlatokon itt nem a szoros értelemben vett szentignáci lelkigyakorlatokat értjük, hanem egészen t á g értelemben vett „lelki gyakorlatokat". Lényeges keretei és tényezői: bizonyos félrevonultságban, lelki összeszedettségben, imádságos eszmélődésben átengedni magunkat a Szentlélek illetéseinek, miközben az Igére, az előadó (lelkigyakorlat-vezető) gondolataira és a közösségadta indításokra figyelünk. E figyelem indítéka azonban nem merő ismeretbeli gazdagodás — a lelkigyakorlat nem hitbeli továbbképző tanfolyam —, hanem eszmények, igazságok megrajzolása, tuda-

tosítása, elmélyítése; ebből kifolyólag magatartások kialakítása vagy revíziója; állásfoglalás vagy döntés életünk jelentős pontjain: mit kíván Isten tőlünk itt és most?

A lelkigyakorlat vezetőjének célkitűzése az, hogy minél több résztvevő „egzisztenciális gyújtóindítást" kapjon — feltételezve, hogy erre alkalmasak — „a keresztény életszentség haladó útján".[1] A pálfordulásszerű megtérés ui. ritka jelenség, általában a metanoia folyamatos kis lépéseiről van szó. Pl. a külsőséges áhítatgyakorlatokból az eleven hithez, a bensőségesebb imaélethez, a tudatos Krisztus-kapcsolathoz (ennek is vannak állomásai: az Eucharisztiában, vagy az Igében, vagy a testvérben), vagy a tanúságtételhez, az aktív apostoli élethez, s.i.t.

Házastársak lelkigyakorlatain itt azokat a speciális lelkigyakorlatokat értjük, amelyeknek különleges célkitűzése: a keresztény házasság eszményének megrajzolása, a hitvesi lelkiség elmélyítése, a házasság bizonyos szakaiban fellépő különleges problémák (ifjú házasoké, életük delén állóké, öregeké) megtárgyalása. A jegyespárok lelkigyakorlatában a keresztény házassági ideál megrajzolása mellett erős hangsúlyt kap a felelősségvállalás ténye, az erre való érettségnek és a személyes választásnak végső eldöntése.

Eszmefuttatásunk menete ezek szerint így alakul: Előrebocsátunk néhány általános módszeri kérdést (I.), utána főbb vonalaiban vázolni igyekszünk a házastársi lelkigyakorlatok ajánlott tematikáját (II.). Mindez távolról sem léphet fel sem az illetékesség, sem a teljesség igényével, mindössze tapasztalatokra támaszkodik — mind sajátjaimra, mind másokéra Ausztriában, Franciaországban, Belgiumban, Németországban — és csupán szerény adalékul szántuk. A többit kiki rábízhatja a Lélekre, Aki ott fú, ahol akar. Ott is, ahol történetesen a lelkigyakorlat ilyen kerete nem lehetséges, csak folyamatos konferenciák, vagy kis körben való beszélgetések bogozgatják ugyanezeket a problémákat.

I. NÉHÁNY MÓDSZERI KÉRDÉS

1) Három **irányelvet** említhetünk elöljáróba:

a) Az ilyen speciális jellegű és tematikájú lelkigyakorlatnál különös gonddal igyekezzünk a résztvevők igényeihez és képességeihez igazodni.

b) A házaspár (jegyespár) a résztvevő-egység. Nemcsak megengedett, de elengedhetetlen, hogy a hallottakról, azok gyakorlati alkalmazásáról egymással rendszeresen beszélgessenek, anélkül, hogy ezzel másokat zavarnának és úgy, hogy mégis biztosítsanak egymásnak is önálló csendes elmélyülésre alkalmat.

c) Az illetékesség kérdését tekintve haladjunk kiegyensúlyozottan a helyes középúton, egyaránt kerülve az idegen (pl. orvosi) szakterületre tévedést, és a — fiatalság részéről manapság ismételten hangoztatott — „cölibátusadta illetéktelenséggel" kapcsolatos aggályoskodást. A totális sze-

retet szolgálatában, papi és prófétai hivatásunk kötelességének és felelősségének tudatában járunk el, tanúságot is téve a házasság és Istennek szentelt cölibátus egymást kiegészítő szerepéről, értékesítve lelkipásztori szolgálatunkban, továbbá családi és baráti körben észlelt, házaspárokkal kapcsolatos tapasztalatainkat.

2) **Előkészítés**

Amennyiben idegen hallgatósággal állunk szemben, első a közösségben való i s m e r k e d é s , bemutatkozás. Legalább a házasévek, gyermekek száma, foglalkozás, esetleg egyházközségi vagy társadalmi elfoglaltság említendő. Természetesen mi is bemutatkozunk és megemlítjük, milyen vonatkozásban voltunk eddig a családi pasztorációval. Lehet az érdeklődést illetőleg egy kis közvéleménykutatást is megejtenünk.

Kiosztott kérdőlapokra — név nélkül — felírják, különösen milyen kérdésekre várnak választ; valami különleges alkalomból vagy várakozással jöttek-e? Meg lehet kérdezni: szoktak-e önállóan Szentírást olvasni; vajon a hittel kapcsolatban különösen milyen könyv tett rájuk hatást? Az igények és hitbeli tájékozottság iránti tapogatózás után hasznos a felfogásukat, beállítottságukat is kipuhatolni. Két kérdést találtam itt ismételten tanulságosnak: „Felfogása szerint különbözik-e, s ha igen, miben a hivő keresztény házassága másokétól; nehezebb-e, vagy könnyebb?" Jegyeseknél így fogalmazzuk: „Miért szándékozik egyházi házasságot kötni? Milyen gyakorlati következményeket von le ebből?" A másik kérdés a pluralizmus világában indokolt: „Hogyan vélekedik a Zsinat előidézte változásokról?" vagy „Miben látja a Zsinat utáni egyház legfontosabb teendőit?"

Hacsak nem ismerjük a résztvevőket, nem elég csak a konferenciák „felolvasásra kész" anyagát elvinni. Egyébként is, felfogásunk szerint, merevítően, károsan hathat a kész szöveg felolvasása. Az igen részletesen kidolgozott vázlat viszont lehetőséget ad, hogy hallgatóink szeméből olvassuk ki, elfogadták-e mondanivalónkat, és megengedi, hogy egy-egy részletnél tovább időzzünk szükség szerint.

II. HÁZASTÁRSI LELKIGYAKORLATOK TEMATIKÁJA

1) A bevezető elmélkedésben — a közös ismerkedés és tájékozódás ezzel lehet kapcsolatos — alkalmas kiindulás Mk 1,15: „Az idő betelt; közel van Isten országa. Térjetek meg és higgyetek az üdvösség jóhírében", illetve valamilyen a hittel kapcsolatos szentírási részlet, utalással a keresztségük alkalmával a keresztszülő adta ígéretre. Hány keresztény vállalja ezt felnőttkorban?[2] Az Egyház ezért szólít fel ismételten megtérésre, „metanoiá"-ra, hogy lépésről-lépésre tudatosabban és határozottabban haladjunk Krisztus nyomában. Először a h i t alapvető tényét kell tudatosítanunk, amellyel „az ember szabadon átadja magát Istennek",[3] de ennek előfeltétele a bizalom, ami újra csak szereteten alapulhat. A hitvesi szeretet egzisztenciális tényére és tapasztalatára támaszkodva, ebből kiindulva megértethetjük a hit-reményszeretet belső összefüggéseit és eljuthatunk a Jézus Krisztushoz kapcsolódó személyes hithez, bizalomhoz, magát teljesen értünk kiszolgáltató szeretetének viszonzását valló elhatározásunkhoz: „Kihez mennénk, Uram?" vagy legalább „Hiszek Uram, segíts hitetlenségemen . . ."

A második elmélkedés **Jézus Krisztus** imádandó személyét állítsa a résztvevők lelki szeme elé. — Az első napot befejező, vagyis harmadik elmélkedésben az istengyermekség nagy ténye, az ebből levezethető szeretetparancs, a kereszt árán történő és a kereszthordozó **Krisztus követésére** kész életben önmagunkra is realizálható megváltottságunk domborodjék ki, s vezessen az elhatározáshoz: Krisztust akarjuk követni Isten gyermekeinek szabadságában, szabadon a Törvény betűjének, de az ösztönök rabságának szolgaságától is. Az esti szentmise keretében meg lehet közösen újítani a keresztségi fogadalmat. Az első nap[4] így kerek egészt alkosson, imái, szentmiséje a személyes Krisztus-kapcsolat tényét fejezzék ki. Adhatunk összefoglaló címet is neki: „Krisztus Titokzatos Testének tagja vagyok", „Isten népének tagjaként", stb.

Az első nap ilyen tervezésének komoly valláspedagógiai és dogmatikai indoka van. Mivel a házasságban mindkét fél megtartja saját önálló egyéniségét, jó, ha az első napon ki-ki először saját személyes kapcsolatát vizsgálja Istennel. Másrészt a házasság szentségének megértése felé a teológia mai álláspontja szerint logikusan Krisztus, az „ősszentség" (Ursakrament) és az Egyház, az „egyetemes szentség" (Universal-, v. Hauptsakrament) útján jutunk el[5].

2) Így jutunk el a második nap tematikájához: Közösség, vagy Egyház, vagy Isten népe. Három kisebb körbe tagolhatjuk közösségi mondanivalónkat. Az első elmélkedés a **Szentháromság-Egyisten** szeretetközösségére mutat — a Szeretet Lelkének működésére. Ez a Szentlélek lett a Krisztust továbbfolytató, „meghosszabbító"[6] Egyház éltető lelke: utaljunk az első keresztény egyházközségek életére. Ez az Egyház alulról épül: legkisebb építőegysége az emberpár, a házaspár. „Isten akaratából van így, hogy a férfiú és nő együttesen váljék Isten képmásává" (VI. Pál)[7]; a kettő egymás kiegészítésére, kiteljesítésére hivatott: kettejük szeretetkapcsolata az a „földi valóság", amely — mint a víz a keresztségben, a kenyér és bor az Eucharisztiában — „természetfölötti misztériummá", titokzatos valósággá emelkedik a házasság szentségében[8], és képben hivatott mutatni Krisztus önmagát teljesen odaadó szeretetszövetségét Egyházával, miközben a hivő házaspárnak juttat is ebből az önzetlen szeretetből. Amikor egy házaspár az Egyház közössége — legalább két tanúja —, valamint a Krisztus megbízta pap jelenlétében egymásnak kiszolgáltatja ezt a szentséget: ketten egymással felbonthatatlan szövetséget kötnek, miközben kettejük egybefonódó keze Krisztus kezébe kapcsolódik, Aki e szeretetszövetségnek így „harmadik tagjává" lesz, de a keresztény számára az első helyen. Isten előtt immár ketten csakis egymáshoz kapcsolva jelenhetnek meg, a Krisztustest egy-egy tagjából az építő alapsejt-pár lesz, amely már magában hordozza a család ígéretét. De ahogyan egy-egy tagnak a keresztségben elnyert istengyermeksége „adomány és feladat" egyben, amely csíraszerű adottságából fejlesztendő ki, úgy a házassági szeretetszövetség is ilyen „adomány és feladat", amely az egész életen át fokozatosan valósul és bontakozik ki. Adottság, hogy a hivő keresztény házaspár szeretetközössége jelképe Krisztus Egyházával kötött sze-

retetszövetségének: életreszóló feladat ennek a szeretetnek olyan elmélyítése, láthatóvá tétele, hogy az emberek valóban felfigyeljenek, és Isten erejére, szeretetére következtessenek. Szomorú volna, ha a képből csak halvány árnykép, s tragikus, ha torzkép válnék. Tehát „esküvő és házasélet együtt alkotja a házasság szentségét" (Christen), vagyis a házasság szentsége nem statikusan, hanem dinamikusan fogható csak fel, „maradandó szentség" (Dauersakrament), mint a keresztség és az Eucharisztia.

A következő elmélkedést a **hitvesi szeretetnek** szenteljük. A szeretet nemcsak parancs tárgya, hanem mélyen benne gyökerezik a reá irányuló igény és képesség ösztönvilágunkban. A szerelem elementáris erejű vonzalmát C. Lewis az autó startgyújtásához hasonlítja, amely nélkül nincs indulás — de az úton végig nem elég. A merőben ösztönös, kapni akaró szeretetnek önzetlen, adni akaró szeretetté kell átalakulnia: ez az adás végeredményben önmagunk odaadása, kezdve a jóakaratú gondolattól, a másik elfogadásától, a feltétlenül kimondott „igen"-től, úgy amint ismerjük, emberi gyengéivel együtt, és folytatva azzal, hogy állandóan hallgatunk reá, időt szentelünk neki, javát, kibontakozását szolgáljuk, semmi áldozattól vissza nem riadva. Ez a kölcsönös odaadás, a másik boldogságának akarása és szolgálni akarása, a hitvesi egyesülésben éri el csúcspontját, végső kiteljesedését. Rá kell mutatnunk, hogy a hitvesi szeretet megnyilvánulása egész skálájának, az egymást köszöntő mosolytól a csúcspontig magán kell viselnie a krisztusi szeretetnek lényeges mozzanatait. Emeljük ki P. D'Heilly-vel három alapvető mozzanatát: e szeretet totális, végleges, húsvéti.[9]

Totális, mindenre kiterjedő, kivételt nem ismerő: „Szeretem erényid tiszta sugárzását, szeretem hibáit napfogyatkozását" (Petőfi) — maradéktalanul elfogadja a másikat olyannak, amilyen, és minden téren és tekintetben kívánja boldogulását szolgálni (pl. nemcsak anyagi javakkal halmozza el, hanem szellemi igényeit is ki akarja elégíteni). Nem ismer időbeli korlátokat: hűséges. „Aki szeret, az hű tud lenni, sőt a hűség szenvedélye, szíve vágya" — írja elmélkedéseiben Prohászka. Amikor a keresztény házaspár Krisztushoz kapcsolja szeretetszövetségét, az Ő örök szeretetéből merít nemcsak példát, hanem erőt is. Hogy csalódások lehetősége ellenére is hűséget tudunk fogadni és tartani, arra Isten minket elfogadó és soha el nem hagyó szeretete, örökké kész megbocsátása a zálog. Naponta ezért imádkozunk a Miatyánkban . . . Végül ez a szeretet húsvéti: útja a hétköznapok keresztbordozásán, esetleg Getszemáni-szerű elsötétülések és elhagyatottságok útján vezet — de ha Krisztushoz kötve maradunk: a biztos feltámadáshoz. A hitvesi szeretetben az esküvő napjától benne kell lennie és állandóan meg kell újulnia az „igen"-nek az áldozatra, a keresztre is, — ugyanakkor, amikor bennünk kell hogy éljen a bizalom, hogy az Úr nem próbál bennünket erőnkön felül. Nem lesz nehéz az életből és az irodalomból példákat felhozni arra, hogy hitvesi és szülői áldozatokból milyen mindenért kárpótló földi boldogság is fakadhat.

A második nap esti elmélkedését a hitvesi szerelem **testi vonatkozásainak** szenteljük. Kiindulásul vehetjük, hogy az emberi szerelem ugyan ösztönös, de épp mert emberek vagyunk, nem merőben az: az értelem és akarat irányítása alatt áll. A testi gesztusok — akárcsak szavaink — lelkünk kifejezései. A hitvesek testi dialógusa, annak egész széles skáláján, szeretetük kifejezése. Mindaddig jó és helyes, amíg a szeretetet szolgálja. Itt azonban utalnunk kell

az igazi szeretet leglényegesebb tulajdonságára: nem a maga javát, örömét, élvezetét keresi elsősorban, hanem a másét, a másik félhez — igényeihez, ízléséhez, ritmusához — igazodik. Nagyon jelentős mozzanat ez, hiszen ismeretes, hogy a férfi és nő lelki emóciói és fiziológiai folyamatai között jelentős tempó-különbség van. A hitvesi szerelem nagy aszkézise a tapintatos önuralom, a mérséklés és irányítás, nem pedig az elfojtás. Kiemelendő az időnként szükséges, közös megegyezéssel elhatározott megtartóztatás jelentősége épp a hitvesi szerelem elmélyítése terén; ebben a szemléletben a testi egyesülés és az önkéntes megtartóztatás ugyanazon szeretet két különböző megnyilvánulása.

A szerelem testi kifejezése a hitvesek egységét szolgálja abban a mértékben, amelyben az igazi szeretet gesztusai, saját élvezetvágyát alárendelve annak, hogy a hitvestárs jusson minél nagyobb kiteljesedéshez. Ha így mindketten alávetik magukat a Szeretetnek, eljutnak a teljes egységhez, és a földön mindig csak relatív és töredékes szereteten keresztül rásejtenek létük és szerelmük forrására, a végtelen Szeretetre, Istenre.

3) A harmadik nap már gyakorlatibb jellegű. Összefoglaló címül kínálkozik: Krisztus Testének építése. — E nap első elmélkedése a hitvesi szeretet speciális, legjelentősebb, mert a többit megkoronázó tulajdonságáról, a **termékenységről** szóljon. Ennek hármas aszpektusa Molinski[10] nyomán:

a) Első a hitvestársak személyiségének kölcsönös kiteljesedése. Előfordul, hogy bizonyos időt vesz igénybe — néha éveket —, amíg az egymáshoz szokás és egymáshoz alkalmazkodás során beáll az a harmonikus egyensúlyi állapot, amely a gyermeknek biztosítja a szükséges szeretetlégkört.

b) A házastársi szeretet megkoronázása — a Zsinat szavával — és természetes gyümölcse a gyermek. Rá kell mutatnunk, hogy a gyermek mennyire gazdagítja a hitvesek szerelmét, mennyire elmélyíti kapcsolatukat, de milyen felelősségteljes feladatot is jelent: jövendő boldogsága egyenes arányban van a szeretetnek azzal az intenzitásával, amelyben részesül, s amit szüleinél tapasztal — és hogy emberré nevelésében nincs fontosabb, mint a szülői ház. Elvi iránymutatás szükséges a felelősségteljes apaság-anyaság vonatkozásában, s itt aprólékosan fejtsük ki a Zsinat tanítását, hogy milyen mozzanatokra terjed ki a családtervezés felelőssége.[11] Lényegre világító Reuss J. püspök megállapítása: Az a két összetevő, amelyből a felelősségteljes apaság-anyaság eredője származik, egyfelől az áldozattól vissza nem riadó nagylelkűség, másfelől a szülők és gyermekek testi-lelki javát mérlegelő okosság. Sok közös elmélkedésre, Isten akaratát kutató alázatos keresésre van szükség, hogy e két erény között az egyensúly ne billenjen meg, s ne váljék az okosságból számító kényelem, de a nagylelkűségből sem könnyelműség. A családtervezéssel kapcsolatban maradjunk meg

elvi síkon. Böckle professzor jól mondja: „Ha a felelősség megtiltja a házastársaknak, hogy újabb gyermeknek adjanak életet, akkor a fogamzás megakadályozásának kérdése is mindenekelőtt a tapintatos szeretet kérdése. De éppen ez a hitvestársra tekintettel lévő szeretet tiltja, hogy olyan módot válasszanak, amely a hitvestárs érzését, személyének jogait és méltóságát sérti, vagy pedig a hitvesi odaadás teljes értelmével ellenkezik. Ezen alapvető elvi tételen túl a születésszabályozás bizonyos módszereiről folytatott mindenféle vita már másodrendű jelentőségű".[12]

c) A tágabb értelemben vett termékenység a házaspár, sőt a család kifelé való megnyílásában, a világszolgálatban és a nyílt családban mutatkozik. Molinski hangsúlyozza: egymás perszonális tökéletesítése természetszerűleg vezet arra, hogy a házasfelek jobban megnyílnak embertársaik, és rajtuk keresztül Isten felé. Így az egymással és Istennel átélt partnerség egyre alkalmasabbá tesz a legtágabb értelemben vett partnerségre: az egyetemes testvériségre.

Ide tartozik a kereszténykeknek az a világszolgálata, amelyet a Zsinat hangsúlyoz (Gaudium et Spes), s ami épp a világi híveket arra ösztönzi, hogy felelősséget vállaljanak a világban, a társadalomban, hazájukban. Külön kiemelendő mozzanat itt az egyház építése, amely nem szorítkozhatik a szűk családra. Különösen fiatal házaspárok szorulnak tapasztalatcserére, egymás szellemi, erkölcsi és anyagi támogatására (utóbbin nem pénzbeli segítést értünk, hanem kölcsönös kisegítést háztartásban, gyermekekre felügyelésben, stb.). Nem utolsó sorban jelentős az erkölcsi szempont: egy a felszínes, szabados erkölcsiséget képviselő közvéleménnyel szemben való kölcsönös erősítés, a kovász-tudat közös ébrentartása; az egyházközség liturgikus, nagyobb közösségében szorosabb, kisebb közösségek (pl. szomszédság) alakítása, amelyek annak összetartói, tevékeny tényezői.

A közösség építésének legjelentősebb természetes mozzanata: a **dialógus.** Nem is jöhet létre perszonális én-te közösség dialógus nélkül.[13]

A dialógus az az aranyfonál, amely az első jegyesi találkák csevegésein kezdve végig kell hogy vonuljon az egész házaséleten, az öreg nagyszülők beszélgetéséig az „üres" otthonban. Erre mindig időt szakítani tudni — egyik titka a jó házasságnak, de az igazi szeretetnek a jele is. A dialógus előfeltétele a partner meghallgatása, a nyitottság az elfogadásra. Prohászka felejthetetlen utolsó konferenciájában a lelki szegénységet jellemezte így: „facultas capiendi", képesség a befogadásra. Ezt a dialógust a gyermekektől, nevelési problémáiktól függetlenül is kell folytatni, mert eljön az idő, amikor kiürül a ház — és akkor a házaspár nem tud dialógust kezdeni. A hitvesi dialógus nem csupán beszéd. Természetesen hozzátartoznak a figyelemnek és gyöngédségnek megnyilvánulásai. Kezdve a feleségnek hozott virággal, vagy a hazatérő férjet derűs érdeklődéssel fogadással, házigondok s panaszok helyett (még ha nagyon fojtogatók is) — egészen a gyöngédség testi jeleiig, amelyeknek végig kell kísérni életüket, a jegyességtől, amikor még — a késő öregkorig, amikor már nem érhetik el a „skála" legvégső pontját, és ideértve az ún. megtartóztatási időket is, sőt épp akkor igen fontosak. Dialógus során kell tudni vitákat és nézeteltéréseket is el-

viselni, sőt pozitív megoldáshoz juttatni. Dialógus során történik a szerepek szükséges megosztása és összeegyeztetése.

A dialógus vonalába esik nem utolsó sorban — s ez már átvezet a természetfölötti eszközökhöz — a közös imádság, még ha csendesen is, de egymás mellett; legalább egy közös esti Miatyánk, hangsúlyozva a „miképpen mi is megbocsátunk"-at, s ezzel biztosítva, hogy az est ne szálljon le haragjuk fölött . . . A döntő súlyú dialógus keresztény házastársak számára a közös Szentírás-olvasás, a közös eszmélődés az Igén: vajon itt és most mi az Isten akarata a számukra? (Ehhez jó egy-két példát bemutatni, vagy közösen megpróbálni.)

Épp ez a közös eszmélődés Isten akaratával kapcsolatban, az élet konkrét problémái során, lesz a leghathatósabb ellenszere annak az egészségtelen kettősségnek, amely sajnos oly sokakra jellemző: hogy ti. két külön, egymástól független síkon folyik az ún. természetes és az ún. lelki élet. Az ilyenek nyomasztó „kötelességnek" érzik a meghatározott napi imaadag elvégzését; derék, elfoglalt édesanyák panaszkodnak, hogy „elhanyagolták" Istent, mert kevés idő jut az imára, s mikor jut, családi gondjaik miatt „szórakozottak". Caffarel abbé, a házassági lelkiség avatott tollú írója biztatja az ilyen édesanyát: „Tegye nyugodtan imája tárgyává elszórakozásának tárgyát!" Ezért állandóan hangoztassuk, hogy a hitből fakadó ima már válasz Isten szüntelenül hozzánk intézett szavára, ihletője Krisztus Lelke, Akivel együtt imádkozunk, és ha Isten állandó jelenlétének tudatában élünk, készségünket állandóan kifejezzük, akkor lassan egész életünk imádsággá válik. Ebben a tekintetben sokat jelent a házaspár, a család rendszeres részvétele a szentmiseáldozaton. A lelkigyakorlaton naponta gyakoroljuk az ebbe való aktív bekapcsolódást, a liturgia eszmei tartalmának kiaknázását, a világegyház nagy gondjaiért való imádságot, s a kovász-szerepre vállalkozó kis közösség-adta összes lehetőségeket. P. d'Heilly hívja fel a hitvesek figyelmét a felajánlás bensőséges átélésére: „Uram, mindazt, amit elvársz tőlem hitvesem igazi igényein, szükségein keresztül, és amit elvársz mindkettőnktől mások szolgálatában, íme, segítségeddel meg akarjuk tenni." Ez a szentmise felajánlásában hétről-hétre megújított IGEN Isten felé, Aki elfogadja ezt a felajánlást és kegyelme eszközévé teszi, amint elfogadja a pap kezéből a kenyeret és bort, hogy Krisztus testévé tegye.

Szépen kiaknázható a lelkigyakorlaton a közösen végzett keresztút is, különösen ha alapgondolataként az vonul végig, hogy Krisztust követve sorsában is osztozunk az Egyházban továbbélő Úr tagjaiként. Egy-egy állomás általános, de életszerű alkalmazását, annak alaphangját mi ütjük meg, s a további egyéni alkalmazást egy-egy résztvevőre bízzuk. (Pl. a IV. stációnál Mária bátorító, megtartó szeretetére utalunk és felhangzik a kérdés: Vajon mi hősiességre neveljük-e gyermekeinket? A XI. stációnál utalunk a „mozdulatlanság kínjaira", s az ennek ellenére „mindenkit magához vonzásra" — és nagy gyermekeikkel problémázó szülők megkérdik: vajon valóban tehetetlenek vagyunk gyermekeinkkel szemben, ha „csak" imádkozunk értük? s.i.t.)

Végül még egy fontos mozzanatra szeretnénk rámutatni, amit talán nem önálló témaként, de a megfelelő alkalmakkor rámutatva, ismételten alá kell

húznunk. Amikor arról beszélünk, hogy az egész házasélet dinamikus folyamat, állandó fejlődés, annak van egy állandóan visszatérő követelménye: átlépni a fejlődés, az élet egyik szakából a másikba, s ezzel kapcsolatban elszakadni valamitől, valakitől, valakiktől — ami a múlté. Amint a házasélet előtt is végigmentünk a gyermekkor, serdülőkor, ifjúkor fokozatos időszakain, s elhagytunk szokásokat, barátokat: úgy a házasság folyamán is ismételten sor kerül erre. Ilyen az elszakadás a szülői háztól és családtól, a házas-kor előtti szórakozásoktól, barátoktól. A kettesben való életbe is változást hoz, sok örömet, de bizonyos áldozatokat is kíván a gyermek, akit eleinte igen szorosan magunkhoz kapcsolunk — de akitől nevelésünk folyamán tervszerűen és fokozatosan el kell távolodnunk olyan értelemben, hogy a maga lábán járjon. Új életszakot jelent, amikor a családi fészekből kiröppenő gyermekek alapítanak családot — és így tovább, a legszomorúbb elszakadásig, amikor a hitvestársat kíséri valaki sírjához . . . De minden elszakadás a már idézett húsvéti szeretet jegyében magában kell, hogy hordja a feltámadás biztos reményét.

Ezek a gondolatok talán hozzátartoznak ahhoz, hogy kialakítsák, vagy tudatosítsák és elmélyítsék azt a keresztény házassági lelkiséget, amely az egész életet osztatlan egységnek tekintve tudatosan lebontja a mesterséges válaszfalakat és egységre törekszik Isten- és emberszeretetben, a házasélet hétköznapjain és ünnepnapjain, testi és lelki szeretetben, a szűkebb család és a nagyobb közösség szolgálatában. — Csak ezen alapvetés után, a következő lelkigyakorlatok tárgyává tehetjük a házasélet bizonyos időszakainak speciális problémáit, amelyek taglalása egy másik tanulmány anyagául kívánkozik.

Módszeri gondolatokat bocsátottunk előre, és egy utolsó ilyennel zárjuk. Az érintett témák különböző jellegét látva érthető, hogy elmélkedéseink különbözően alakulhatnak. Így a bevezető, vagy a szeretetről szóló elmélkedés lehet összefüggő előadás, utána következő csendes elmélkedéssel, legföljebb a fölmerülő problémák esti megbeszélésével. Más, gyakorlati témák megkívánják, hogy kis csoportokban (3-4 házaspár) megbeszéljék, aztán közös vita következik. Bízzunk abban, hogy a Léleknek a házastársak útján is van mondanivalója.

JEGYZETEK

[1] Vö. **Liégé**, A.: Krisztusi élet. Opus Mystici Corporis, Bécs, 1973.

[2] uo. 52sk

[3] se libere Deo committit. Dei Verbum 5.

[4] Az 1. és 3. elmélkedéshez Liégé fent idézett műve, a 2.-hoz pedig J.Cl. **Barreau:** Az Örömhír, Opus Mystici Corporis, Bécs, 1972 bőséges forrásul szolgálhat.

[5] A házasság szentségének teológiáját, az utóbbi évtizedek teológiai irodalmának bőséges és pontos felhasználásával, kitűnő bibliográfiával l. Eduard **Christen:** Ehe als Sakrament — Neue Gesichtspunkte aus Exegese und Dogmatik (Theologische

Berichte 1c. gyűjteménykötet, 11-68.o.) Benziger Verlag, Zürich-Einsiedeln-Köln, 1972. A házasság teológiai irodalmát illetőleg a fenti bibliográfiára utalunk.

[6] Bossuet kifejezése.

[7] Katolikus házaspárok 1970.máj.4-i zarándoklatán tartott beszédben.

[8] Schillebeeckx.

[9] A. **d'Heilly** SJ: Amour et Sacrement. Cerf, Paris, 1970. 64skk

[10] Waldemar **Molinski** szerint a házasság értelme épp „a házastársak kölcsönös kiegészítésében és egymást tökéletesítésében áll, eggyéválásukban, amely szentségi rangra emelésében és kiteljesedésében találja csúcspontját, a testi egyesülésben pedig legerősebb kifejezését. A házasságnak ez az immanens értelme azonban kiutal önmagából annak transzcendens céljára, vagyis az eggyélevésből származó perszonális és fizikai termékenységre, s ezzel általában a közös világszolgálatra, speciálisan pedig az utódok világrahozására és felnevelésére, tehát a családra." Modelle christlicher Ethik heute — Ehe und Familie, a Grünewald Materialbücher, A. Hertz Hrsg.: Moral c. tanulmánygyűjteményben, 196-225. Matthias-Grünewald Verlag, Mainz, 1972.

[11] Gaudium et Spes 50.

[12] Franz **Böckle:** Verantwortliche Elternschaft — Aus katholischer Sicht. Hardegger J.A.szerk. Handbuch der Elternbildung, Benziger 1966, I.k.491sk.

[13] A szó ma — sajnos — kezd elkoptatottá válni. Ettől függetlenül tény, hogy az egzisztenciális és perszonalista filozófia döntő és aligha visszafordítható, kopernikuszi fordulattal megtermékenyítette mind a katolikus, mind az evangélikus teológiát, s épp a házasság szentségi teológiáját (Schillebeeckx, Rahner, Ratzinger, Kasper, Semmelroth) döntően befolyásolta. Igen tanulságos erre vonatkozólag Heinz Horst **Schrey** kitűnő összefoglalása, pontos bibliográfiával: Dialogisches Denken, Wissenschaftliche Buchgemeinschaft, Darmstadt, 1970 („Erträge der Forschung" Bd. 1.) 149 o.

Teológiai továbbképző kurzus az európai magyar papoknak
aug. 20-án estétől 24-én délig
Innsbruck, Haus der Begegnung
Jelentkezés Marosi Lászlónál, Kapelleng. 15, A-9800 Spittal/Drau

Magyar nővérek európai lelkigyakorlata
aug.16-án estétől 25-én du.-ig
Brüsszel, Av. de Lima 20 (Örökimádók)
Részvételi díj: 2000 bFr, 150 gulden, 150 DM
Jelentkezés P. Matyasovich Henriknél, Blijde Inkomststraat 18, B-3000 Leuven

Máriacelli zarándoklat szept. 8-9.

A SZENTATYA BEJELENTI A SZENTÉVET

1973. május 9.

Ma olyasmiről akarunk hírt adni nektek, ami — azt hisszük — jelentős az Egyház lelki életére nézve. És ez a következő: Imádság és meggondolás után úgy döntöttünk, hogy a küszöbön álló 1975-ben szentévet ünnepelünk, aszerint a huszonötéves ritmus szerint, amelyet elődünk, II. Pál, „Ineffabilis Providentia" kezdetű, 1470. ápr. 17-i bullájában meghatározott. A szentév — egyházi nyelven: jubileum — az Ószövetség bibliai hagyományában olyan esztendő volt, amely különleges életmóddal járt az országban: nem végezték a szokásos munkát, visszaállították a földbirtoktulajdon eredeti elosztását, elengedték a még vissza nem fizetett kölcsönöket és felszabadították a zsidó rabszolgákat (vö. Lev 25,8kk). Az Egyház történetében, mint tudjuk, VIII. Bonifác létesítette a jubileumot,1300-ban, de tisztán lelki célzattal: bűnbánó zarándoklatból állt ez Péter és Pál apostol sírjához. Dante is résztvett benne, és leírja, micsoda tömeg fordult meg ekkor Rómában (vö. Inferno 18,28-33). Majd az 1500-as jubileum alkalmával hozzájárult ehhez a szent kapuk megnyitása a meglátogatandó bazilikákban, nemcsak azért, hogy megkönnyítsék a bűnbánó zarándokok bejutását, hanem azért is, hogy ezzel jelképezzék: a jubileumi búcsú megszerzése hozzáférhetőbbé teszi az utat az isteni irgalomhoz.

Azt kérdeztük magunktól: megérdemli-e ez a hagyomány, hogy korunkban is fenntartsuk? A mai idők nagyon különböznek az elmúltaktól, és korunkat egyrészt erősen befolyásolja az a vallásos stílus, amelyet a közelmúlt Zsinat nyomott rá az egyházi életre, másrészt pedig a modern világ nagyrészének gyakorlati érdektelensége más századok rituális megnyilvánulásai iránt. De nyomban igenlő meggyőződésre jutottunk. Mert a Szentév megünneplése nemcsak hogy szervesen belefonódhat a Zsinat lelki vonalába — és ennek hűséges továbbfejlesztése a szívünkön fekszik —, hanem ugyanúgy kiválóan hozzájárulhat az Egyháznak korunk erkölcsi szükségei érdekében kifejtett, fáradhatatlan és szerető erőfeszítéséhez, ahhoz a fáradozáshoz, amellyel mély vágyait értelmezi, és ahhoz a becsületes alkalmazkodáshoz, amellyel elfogadja kedvelt külső kifejezéseinek bizonyos formáit.

Ennek a sokféle célnak az érdekében világossá kell tenni a Szentév lényeges elgondolását, és ez az ember b e n s ő m e g ú j u l á s a. A gondolkodó emberé, aki gondolkodása közben elhibázta az Igazság biztos útját. A dolgozó emberé, aki munkája közben rájön: annyira kifelé fordult, hogy nincs már elég ideje személyes párbeszédre Istennel. Az élvező és szórakozó emberé,

aki annyira halmozza a vidám élményeket izgató eszközök segítségével, hogy hamarosan beleún és csalódottnak érzi magát. Belülről kell újjáalkotni az embert. Ezt hívja az Evangélium megtérésnek, bűnbánatnak, metanoiának. Önmagunk újjászületésének folyamata ez, egyszerű, mint a világos és bátor lelkiismeret ténye, és bonyolult, mint az újjáalakító hosszú pedagógiai nevelés. A kegyelem pillanata, amelyet rendszerint csak lehajtott fejjel lehet elérni. Azt gondoljuk, nem tévedünk, amikor a mai emberben mélységes elégedetlenséget fedezünk fel, nélkülözéssel párosult csömört, boldogtalanságot, amelyet még keserűbbé tesz a hamis boldogságreceptek mérgező hatása, és bámulatot, hogy nem tud örülni annak az ezer élvezetnek, amelyet a civilizáció bőségesen kínál neki. Vagyis szüksége van benső megújulásra, úgy, ahogyan a Zsinat óhajtotta.

Már most a Szentév pontosan erre a személyes, belső és ebből kifolyólag bizonyos megnyilvánulásaiban egyúttal külső megújulásra törekszik. Könnyű és ugyanakkor rendkívüli gyógymód, amelynek minden ember egyéni lelkiismerete számára, s következésképpen legalábbis bizonyos mértékben a társadalom egésze számára is meg kellene hoznia a lelki boldogságot. Ez a most következő Szentév általános eszméje. Egy másik középponti, és már gyakorlati eszmével kifejezve: a k i e n g e s z t e l ő d é s.

A „kiengesztelődés" kifejezése az ellentétes fogalmat idézi gondolatunkba, a szakadását. Milyen szakadást kell rendbehoznunk, hogy elérjük azt a kiengesztelődést, amely az óhajtott jubileumi megújulás föltétele? Milyen szakadást? De hát nem elég kimondanunk így programszerűen a kiengesztelődés szavát, hogy máris észrevegyük: életünket mennyi szakadás, mennyi diszharmónia, mennyi rendetlenség zavarja meg? Ezért nem tudjuk élvezni a személyes és közösségi élet ajándékait úgy, mint eszményi céljukból folynék.

Mindenekelőtt arra van szükségünk, hogy hiteles, életalakító és boldog kapcsolatot állítsunk helyre Istennel, alázatban és szeretetben Övele engesztelődjünk ki, hogy aztán ebből a legelső, alapvető harmóniából merítve egész élményvilágunk kifejezze a kiengesztelődés igényét és megszerezze annak erejét embertársaink iránt, szeretetben és igazságban. Ezzel újra elismerjük őket testvérnek, és így őket is megújítjuk. És így tovább: a kiengesztelődés más, nagykiterjedésű és teljesen valóságos síkokon is megmutatkozik: maga az egyházi közösség, a társadalom, a politika, az ökumenizmus, a béke . . . A Szentévnek — ha Isten megengedi, hogy megünnepeljük — sok mondanivalója lesz nekünk minderről.

Most csak arra szorítkozunk, hogy előre jelezzük a következő Szentév szerkezetének egy fontos vonását. Százados szokás szerint a Szentév gyújtópontja Róma. Az lesz most is, de egy újsággal. Ezúttal a különleges lelki gyümölcsök megszerzésére előírt feltételeket már előre megadjuk a helyi egyházaknak, hogy az egész földön szétszórt Egyház máris kezdhesse élvezni a megújulásnak és kiengesztelődésnek ezt a nagy alkalmát. Így jobban elő tud készülni a tetőpontra, a bezárásra, amelyet 1975-ben Rómában fogunk

megünnepelni, és az apostolok sírjához történő hagyományos zarándoklással biztosítja a szokásos ünnepi jelentőséget azoknak, akik végre tudják és végre akarják hajtani. Ez a fontos és üdvösséges lelki és vezeklő folyamat, amely az egész Egyházat érdekli, különleges búcsúk engedélyezésének kíséretében **Pünkösd** közeledő ünnepén, június 10-én fog megkezdődni. Az előző Szentévekben a kiterjesztés a római ünnepségek után következett; most viszont meg fogja előzni ezeket. Mindenki megértheti: ebben az újításban az a szándék vezetett, hogy még nyilvánvalóbb és hatékonyabb közösség kötelékével tiszteljük meg a helyi egyházakat, Krisztus egyetlen és egyetemes Egyházának eleven tagjait.

Egyelőre elég ennyi. Ha Isten is úgy akarja, lesz még erről sok más mondanivalónk. Legyen mindnyájatokkal apostoli áldásunk.

Lapunk e számának megjelenése idején ünnepeljük VI. Pál pápaságának tizedik évfordulóját. Isten sok kegyelmét kívánjuk és kérjük egyházkormányzó nehéz munkájához.

A HOLLAND PÜSPÖKI KAR PÁSZTORLEVELE SZÜZ MÁRIÁRÓL

Ha ebben a pásztorlevélben úgy szólunk hozzátok, mint fivéreinkhez és nővéreinkhez a hitben, akkor ezeknek a szavaknak talán más jelentősége és csengése van, mint az elmúlt időkben. A változás, az átmenet korát éljük. Sokak számára a hit nem nyugodt birtoklás, egyértelmű biztonság többé. Hitünk támadásoknak van kitéve és hűségünk kemény próbának alávetve.

Martin Buber zsidó filozófus, ez a mélyen hivő ember korunkat az Istenre vonatkozó sötétség korának jellemezte. A kifejezés a napfogyatkozás, a homály képét idézi föl bennünk. Mint kereszténeknek talán a Szentírás szava is eszünkbe jut: „A hatodik órától pedig sötétség támadt a földön egészen a kilencedik óráig, mert a nap elveszítette fényét" (Lk 23,44). Így írja le az evangelista Krisztus halálának óráját. Az apostolok és a tanítványok elmenekültek. Cserben hagyták haldokló Urukat. Sőt egyikük háromszor megtagadta. Ezekben az órákban az emberiség mélységes elhagyatottság és zilálttság áldozata lett. Az Úr meghalt. A kicsiny nyáj szerteszóródott, elveszítette bátorságát. Kétség és bizonytalanság kergette haza a csüggedt tanítványokat.

Mária hite

Egy ember szívében maradt mindenkor eleven és rendíthetetlen a hit: Máriáében. Néhány asszonnyal és a hűséges Jánossal ott állt a kereszt alatt. Hite megerősítette a többiekét. Hiszen az áll írva róla: „minden szót megőrzött szívében".

Ebben a legnehezebb megpróbáltatásban, ezen a lélekjárással teli, de egyben üres szombatéjszakán Mária rendíthetetlen hitben tartott ki. Ezt a csendes szombatot ma nagyszombatnak nevezzük. Már húsvét sugárzásába

tartozik. De akkor lényegében mégis csak sivár és szomorú, üres és vigasztalan nap volt. Mária leghosszabb napja: állhatatos virrasztás a tökéletes ürességben. Óbenne kellett ébren maradnia és kitartania Izrael várakozásának. De Ábrahám e lánya számára ez a reménység minden remény ellenére való volt.

Hitében Ábrahám, a hivők atyja méltó lányának bizonyult. Szeretete erősebb volt, mint a halál. Jó tehát, ha Máriáról szóló elmélkedésünket hitének méltatásával kezdjük.

Senkisem közeledhet hit nélkül Istenhez. És ő, aki minden embernél közelebb állt Hozzá, hitében is sokkal nagyobb volt és nagyobb ma is mindenkinél.

Gondoljunk csak arra a másik pillanatra, amikor hitével személyes titok gyanánt egészen egyedül állt. Mindenestül bensőséges szívbeli élmény volt ez, kettejük közti titok — az isteni üzenetnek az a pillanata, amikor kimondotta: „Legyen". Nem értett meg teljesen mindent, de teret adott Istennek, hogy Isten módjára cselekedhessék — és ez a hit.

Azután következtek a hetek, a hónapok, amikor Isten Fiát a szíve alatt hordotta. Akkor is egyedül volt és méhében ott őrizte Isten Igéjét, aki őbenne és őáltala lett testté, s megtestesülése után az ő méhe és az ő hite gyümölcseként növekedett. Egyedül Istentől foganta az ígéret gyermekét, nem emberi termékenység adott létet neki.

Mária — az Egyház képe

A Második Vatikáni Zsinat felszólít bennünket, hogy így hatoljunk be Mária egyéniségébe: „Isten Anyja az Egyház típusa a hitben, a szeretetben és a Krisztussal való tökéletes egységben" (Konstitúció az Egyházról 63).

Emberi egyház után vágyakozunk, olyan egyház után, amely immár ne mint társaság, mint intézmény lépjen fel. Olyan egyház után, amely lényegében mindazok közössége számunkra, akik a hitben Krisztushoz kapcsolódnak. Ezért nem hagyhat érdektelenül (vagyis mindannyiunk ügye), ha a II. Vatikáni Zsinat az Egyházról szóló fejtegetéseiben Máriáról beszél. Ruusbroec (nagy holland misztikus, 1293-1381) azt mondta Máriáról: „ő az egyetlen emberi tevékenységre vissza nem vezethető vallás szívében a legbensőbb, a szelíd, a nőies és a meleg vonás". Éppen így tiszteljük benne a szilárd erőt és a hűséget is. Így példája annak, amit mi is megkapunk Istentől kegyelmi ajándék gyanánt, de egyben élethossziglani, szilárd hűséget megkövetelő feladatként. Ezért Mária a zarándokútját járó Isten népe számára a remény és a vigasztalás élő jele.

Mária-tisztelet

A II. Vatikáni Zsinat ezért megerősítette, hogy Máriát „joggal tiszteli az Egyház egészen sajátos természetű kultusszal" (Egyházkonstitúció 66). Két

veszélytől óv: mind a túlhajtott és túlzott tisztelettől, mind a hideg vonakodástól, hogy személyesen találkozzunk Isten Anyjával.

Tisztelete tartsa magát az egészséges tanítás határaihoz: „Emlékezzenek meg a hivők, hogy az igazi áhítat sem nem terméketlen, múló érzelmekben, sem nem valamiféle könnyenhivésben áll, hanem az igaz hitből származik: az visz bennünket az Istenanya fönségének elismerésére, az ösztönöz anyánk iránti gyermeki szeretetre és erényeinek követésére" (Egyházkonstitúció 67).

Boldognak mondjuk Máriát, mert nagy dolgokat cselekedett vele a Hatalmas. Mindazt, ami, és mindazt, amit számunkra jelent, az isteni kegyelem túláradó hatalmának köszönheti. De Isten Fiával — mint ahogyan a régi karácsonyi énekben énekeljük: „coom van also Hooghe, van also veer", olyan magasról jön, olyan távolból — úgy áll szemben, mint az, aki a mi nevünkben foganta őt, és akiben mi befogadtuk őt. Mária természetszerűen az emberi teremtmény oldalán áll, és ott az isteni kegyelem bőségét kapta érettünk. Mária kegyelemben részesült, s ezzel egyben megváltásban is. Legelső a kegyelemben, azért legelső a megváltásban is. A hivők mindenkor tudták, hogy Mária nem esik kívül a megváltás rendjén, tehát Ádám bűnös nemzedékén sem. A hivő tudja, hogy ő is benne állt ebben a rendben. De hiszi, hogy életének első pillanatától Krisztus átfogó értelmű megváltásában részesült. Mária megváltása nem utólagos tisztulással történt, ő szeplőtelen fogantatásában minden bűntől ment maradt.

Így a hivő Egyház Mária test szerinti mennybevételében egyben első gyümölcsét, biztosítékát és zálogát látja annak, ami majd elkövetkezik: egész embervoltunk megváltásának a feltámadás által az Úr második eljövetelekor.

Fogantatásától feltámadásáig Mária különleges módon részesült a megváltásban. Erről tanúskodik az Egyház a szeplőtelen fogantatás és Mária test szerinti mennybevétele dogmájában.

Máriát a kegyelem közvetítésében is különös szerep illeti meg. Minden embernek osztályrésze lehet a kegyelem, amennyiben hisz Krisztusban. De Mária az, akiben valamikor befogadtuk Krisztust. Neki is fogannia kellett, mielőtt szült. Így ő „az Egyház ősképe" is.

Mária és az ökuméné

Nekünk katolikusoknak ez is egyik meghatározója annak, ahogyan az Egyházat látjuk. Az Egyház nem csupán a püspökök kollégiuma, amely hivatalból és az Úr megbízásából minden népfaj közül összehozza és Isten országa felé vivő útján vezeti Isten népét. Az Egyház Mária szelíd tevékenysége is, amint ez láthatóvá válik Krisztussal, az ő Fiával és a mi testvérünkkel való személyes találkozásunkban. Meg vagyunk győződve, hogy az Egyháznak napjainkban szüksége van Máriára, mert benne a jósággal és szelídséggel találkozunk. Hiszen az Egyház több, mint csak hivatalos intézmény. Annak is teret kell biztosítania, hogy emberek lehessünk és ehhez méltón élhessünk. „De

Mária anyai feladata az emberek iránt semmiképpen sem homályosítja el vagy csökkenti Krisztus egyedüli közvetítői mivoltát", sőt inkább kiemeli hatásosságát (Egyházkonst. 60). Mária mint élő személy élő feleletet kér. Az ökuménének ebben az idejében nem kell-e inkább összehoznia, mint elválasztania bennünket — neki, a hivő Izrael élcsapatának, neki, a szűkölködő „Jahve szegényének", aki mögött a hivők atyja, Ábrahám tűnik föl, — neki, aki megtanított bennünket „magasztalni az Urat, mert nagy dolgokat cselekedett szolgálóleányával"?

Egymás között és a reformáció tanait valló fivéreinkkel és nővéreinkkel még többet kell gondolkodnunk ezen. Az igazi máriás jámborság ténylegesen önmaga fölé nő, Krisztushoz vezető úttá és a keresztény élet megújulásának forrásává válik. A kánai szolgákhoz Mária így szólt: „Tegyétek meg mindazt, amit nektek mond" (Jn 2,5). Krisztusra mutatott, az Úrra.

Most is őrá mutat, őhozzá utal a hit engedelmességében. „Minden Krisztus-hivő bensőségesen könyörögjön Isten Anyjához és az emberek Anyjához, hogy ő, aki az Egyház kezdetén imáival oldalán állott, most is . . . minden szenttel együtt járjon közben Fiánál, míg csak a népek minden családja — akár keresztény névvel dicsekedhetnek, akár még nem ismerik Megváltójukat, békében és egyetértésben összegyűlve Isten egyetlen boldog népévé válik a szent és oszthatatlan Szentháromság tiszteletére."

Ezekkel a szavakkal végződik az egyházkonstitúció és egyben a Miaszszonyunkról szóló fejezet. Istennek az a szándéka, hogy minden embert egyetlen nagy családban hoz össze, amelyben mindenki testvérként éljen együtt az élet és a szeretet nagy közösségében. Ennek a családnak édesanyát is akart adni: Azt az asszonyt, akit először és mindenekelőtt Fia anyjává tett, választotta ki Isten új népének anyjául is. A hagyomány szívesen gondol itt arra a szóra, amelyet a haldokló Krisztus a hűségesen kitartó Jánoshoz, és egyben minden követőjéhez és tanítványához intézett: „Asszony, íme a te fiad — Íme a te anyád!" Krisztus ettől a földtől voltaképpen csak azt kívánta, amije a legszegényebb embernek is van: édesanyát. De még ezt az egyedülit sem akarta magának tartani, amije e földről volt, hanem szolgálatkész szeretetének nagyszerű jeleként ezt is nekünk adta. Ezért Máriának egyedülálló és változhatatlan helyzete és küldetése van az Egyházban. És illik mindig hálásnak maradnunk Isten iránt azért, ami nagyot Máriában cselekedett, és az Egyházban — amelynek Mária a képe és példaképe — folyvást hatékonyan folytat.

A Mária-tisztelet megnyilvánulásai

Cornelis Broere már több mint száz éve megállapította, hogy sokan „tisztelik" Máriát, de — amint ez a teológus megfogalmazza — ez egészen más, mint „szeretni Máriát".

Úgy gondoljuk, igen sok katolikus érzi ezt a szeretetet az Isten anyjához való személyes viszonyában, akkor is, ha a szeretet kifejezése megváltozott.

Ezért kicsit vonakodunk attól, hogy pontosabban megnevezzük az egyes megnyilvánulásokat. Ez a változás nem egyedülálló. Az anyáknak gyermekeikkel való bánásmódjában is a korábbihoz képest tekintélyes hangsúlyeltolódást figyelhetünk meg.

A gyermekek mások, szabadabbak, önállóbbak, és az ő szeretetük is másképpen nyilvánul meg. Valószínűleg így kell látnunk a Mária-tiszteletben tapasztalható eltolódásokat is. Napnál világosabb, hogy tiszteletében általában változások állapíthatók meg.

Ahelyett hogy azon panaszkodnánk, hogy meghitt gyakorlatok nem használatosak többé, inkább veletek együtt új formákat keresünk: a hitről beszélgetve egyben Mária hitére is gondolunk és önmagunkat az ő hitének tükrében szemléljük; az Eucharisztia ünneplésekor közbenjárását kérjük; gyermekeinknek az ő nevét adjuk. Ezt akkor is megtehetjük, ha ünnepeit talán nem üljük már meg ünnepnapokként, mert a jelenlegi társadalmi életben ez idegen elemmé válhatna, hanem ezeken a napokon esténként jövünk csak össze, hogy az Úr szeretetlakomáját megünnepeljük.

A zarándoklatokat is ugyanebben a megvilágításban láthatjuk. Régi formájukban valószínűleg sokunkra nem hatnak már, világtól idegen érzelgősségük miatt. De aki megtanult úgy nézni az Egyházra, mint Isten úton levő népére, Istennek e világon keresztül zarándokló népére, az csak hálás lehet Istennek azokért a pusztai oázisokért, azokért az elmélkedésre hívogató helyekért, ahol útközben jólesik megpihennünk, ahol az Úr Anyjának közbenjárására elcsitítja a fájdalmakat és erőt ad továbbmenni. Aki ilyen érzülettel indul búcsújárásra, az valószínűleg megtapasztal sajátmagán valamit abból, hogy mi az Egyház: közösség szeretetben és szenvedésben, olyan közösség, amelynek közepén ott él az Úr és a kegyelem csodáit viszi végbe.

Záradék

Befejezésül hadd mondjuk el: egész levelünkben egy személy iránti magatartásunkat kíséreltük meg kifejteni. Nem elvont teológiai tételről van szó, nem teológiai megkülönböztetésekről, hanem inkább eleven találkozásról, vagy elfordulásról.

Mária mint élő személy élő feleletet vár el a kereszténytől, egészen személyes feleletet, ésszel és szívvel adott feleletet.

1968.okt.5.

SZENT IGNÁC LEVELEIBŐL

A coimbrai kollégium kispapjainak 1547.máj.7.

Ha megismeritek Isten iránt tartozó kötelességteket és vágyakoztok dicsőségének gyarapítására szánni életeteket: bizony olyan időben éltek, amikor

szükség van rá, hogy vágyatokat cselekedetekkel mutassátok meg. Nézzetek körül. Hol tisztelik ma az isteni Fölséget? hol hódolnak végtelen nagyságának? hol ismerik igazán bölcsességét, végtelen jóságát? hol engedelmeskednek legszentebb akaratának? Sőt inkább szemléljétek nagy lelki fájdalommal: mennyire nem ismerik, megvetik, káromolják mindenütt az ő szent Nevét, hogyan utasítják el Jézus Krisztus tanítását, merül feledésbe példája, hogyan tesszük a magunk részéről valamiképpen hiábavalóvá drága vérét, a megváltás árát, mert olyan kevesen használják föl.

Nézzétek embertársaitokat is, mint a legfölségesebb Szentháromság képmásait, akik képesek osztozni az egész világ Kormányzójának dicsőségében; nézzétek őket, mint Jézus Krisztus tagjait, akiket annyi fájdalommal, gyalázattal, vére ontásával váltott meg. Nézzétek csak, micsoda nyomorúságban sínylődnek, a tudatlanság milyen mélységes sötétjében, a kapzsi kívánkozás, fölösleges aggodalmak és más szenvedélyek mekkora viharában; nézzétek, mennyi — látható és láthatatlan — ellenség tépi és sodorja veszélybe őket: nem abba a veszélybe, hogy a gazdagságot, vagy az ideigtartó életet veszítik el, hanem az Isten országát, az örök boldogságot, és az örök tűz elviselhetetlen kínjai közé jutnak.

Hogy tehát röviden összefoglaljam, miről van szó: ha figyelmesen átelmélkeditek, mennyire kötelességetek előmozdítani Jézus Krisztus dicsőségét és felebarátaitok üdvösségét, akkor bizonyára belátjátok, milyen igazságos minden munkát készséges szorgalommal vállalni, hogy az isteni kegyelemnek alkalmas eszközei legyetek erre a célra. Annál is inkább, mert oly kevés ma az igaz munkás, aki nem a magáét keresi, hanem Jézus Krisztusét. Ezért annál jobban kell törekednetek, hogy pótoljátok azt, ami másokban hiányzik, hiszen nektek Isten hivatásotokban és szent szándékaitokban egészen különleges kegyelmet ad.

Emmanuel Mionának 1536.nov.16. (Portugál pap, az alcalai egyetemen és Párizsban Ignác gyóntatója. 1544-ben belépett a Jézustársaságba.)

Krisztus Urunk kegyelme és szeretete áldjon és segítsen bennünket mindenkor.

Nagyon vágyakoztam megtudni, mi van Önnel. Ez nem fogja meglepni. Annyira le vagyok kötelezve Önnek lelkiekben, mint gyermek lelkének atyja iránt. Méltányos, hogy viszonozzam azt a szeretetet és jóakaratot, amelyet állandóan rám pazarolt és cselekedeteivel tanúsított irántam. Ami engem illet, nem látok ebben az életben más eszközt tartozásom egy kicsi részének lerovására, mint hogy rábeszélem: végezzen egyhónapos lelkigyakorlatot annak a személynek a vezetése alatt, akit megneveztem Önnek. Egyébként sajátmaga ajánlotta föl, hogy elvégzi. Kérem tehát Istennek, a mi Urunknak szolgálatáért: ha már megtapasztalta és bensőleg megízlelte ezeket a gyakorlatokat, írja meg nekem. Ha még nem történt meg, akkor az Ő szeretetére

és értünk szenvedett kegyetlen és keserves halálára kérem, fogjon bele. Ha megbánja, mérjen reám bármilyen büntetést és én elfogadom; ráadásul pedig tartson olyasvalakinek, aki gúnyt űz olyan lelki személyekből, akiknek mindenével tartozik.

Amikor egynek írtam, mindannyiuknak írtam, ezért mostanáig nem fordultam személyesen Önhöz. Favre tájékoztathatja arról, amit énrólam tudni óhajt; neki írt levelemből megláthatja. De másodszor is, harmadszor is, annyiszor, ahányszor csak képes vagyok, kérem Istennek, a mi Urunknak szolgálatáért: tegye meg, amit mondottam. Nem szeretném, hogy az isteni Fölség végül is számonkérje rajtam, miért nem ösztökéltem minden erőmmel erre. A lelkigyakorlatok minden bizonnyal a legjobb dolog, amit ebben az életben el tudok képzelni, megismerni és megérteni, mind egy ember személyes előhaladására, mind azoknak a gyümölcsöknek, segítségnek és haszonnak a tekintetében, amit sok másnak szerezhet. Ha nem érzi szükségét sajátmaga miatt, meg fogja látni, milyen fölbecsülhetetlen és fölmérhetetlen szolgálatot tesz majd Önnek másokat illetőleg.

Végezetül könyörögve kérem Istennek, a mi Urunknak véghetetlen kegyességét: adja nekünk kegyelmét, hogy megérezzük, mi az ő legszentebb akarata, és azt tökéletesen teljesítsük a kire-kire bízott talentumok szerint. De legalábbis ne mondja nekünk: gonosz szolga, hisz tudtad . . .

Egészen az Öné az Úrban

Inigo

Vasmisék

Kardos Agoston váci megyés ny. plébános febr. 16-án a székesfehérvári papi otthon kápolnájában.

Potyondy Imre nagyprépost márc. 24-én Máriaremetén. Shvoy Lajos halála után mint káptalani helynök 1969.jan.25-ig ő kormányozta az egyházmegyét. Ma is jó egészségnek örvend és fáradhatatlan buzgósággal dolgozik.

KRISZTUS KÖVETÉSE
(Lelkigyakorlatos ima)

Urunk Jézus Krisztus, az élő Isten Fia, valóságos Isten és valóságos ember egy személyben, — Isten öröktől fogva, emberré testesült emberi időnkben, amelyben velünk vagy mindennap az idők végéig: imádunk Téged.

Mindent megosztottál velünk. Te, az Atya dicsőséges fénye és lényegének képmása, a mi életünket élted. Ismered ezt az életet, megtapasztaltad, kiürítetted poharát. Tudod, milyen. Nem mondhatjuk, hogy nem tudnád, mi az: embernek lenni, hogy nem éreznéd át, mit jelent a földnek való kiszolgáltatottság. Magadon tapasztaltad, mi nekünk a test, a bűn és a halál húsa; mit tesz véges voltunkban e világ hatalmai közé zárva lenni: éhség, halál, politika, tudatlanság, nyomorúság, származás, sorsunkat intéző törvények, a megélhetés kényszere, olyan környezet és életkörülmények rabsága, amelyeket nem magunk választunk magunknak. Ember voltál. Így hát bizonyosan értelmes, szép és boldogító embernek lenni. Neked és a Te életednek elhisszük ezt.

Azt is megosztottad velünk, amit magaddal hoztál e földre: Atyád szeretetét, dicsőségét, isteni életét, igazságát, minden igazság igazi magvát. Mindent nekünk adtál, amit az Atya neked adott: az isteni természetben való részesedést, a gyermekséget, a Szentlelket, az örök életet. Elfogadjuk mindezt. Készen állunk arra, hogy végtelenül többek legyünk puszta embernél: az örökkévalóság fiai, Isten gyermekei, az ígéret örökösei, testvéreid, Lelked templomai, királyi papok, akik dicsőítik Atyádat és a világot dicsőítő énekként viszik vissza Teremtőjéhez, szőlőd munkásai, igazságod tanúi, lélekben imádók, a világosság hirdetői, akik apostolod szava szerint csillagként sugároznak a gonosz és romlott nemzedék közepett (Fil 2,15).

Élj tehát mibennünk. Tiéd az életünk és a halálunk. A te élettörvényednek vetjük alá magunkat. Rendelkezzél velünk. Nem akarunk csodálkozni azon, ha folytatod bennünk életedet, a hétköznapi, a mindennapi, a keserű életet, hanem mindenkor beleegyezünk. Az az élet ez, amelynek eledele Atyád akarata. Követni akarunk Téged.

Folytatni akarjuk imádságodat, örök Főpapunk, minden koron át, mindaddig, míg a világ rázendíthet az örökkévalóság dicsőítő imájára, az örök Amen-re mindazért, amit Isten cselekedett. Imádkozni akarunk a mindennapokban éppúgy, mint életünk nagy pillanataiban, a kísértés mélyén, olajfákhegyi óráink tehetetlenségében, szívünk végső magányának óráiban. Azt a kegyelmet kérjük tőled, hogy mindenkor imádkozzunk és bele ne fáradjunk. Szent-

lelkedért könyörgünk hozzád, hogy a szentháromságos életből hozott isteni beszédének szárnyain vigye magával szegény szavainkat e világból a semmi szakadéka fölött az örök Isten végtelenségébe. Hisszük, hogy sohasem imádkozunk egyedül, hanem Te közöttünk, sőt Szentlelkedben bennünk vagy és velünk könyörögsz, akár szent néped gyülekezetében, akár magányos kamránkban imádkozunk. Te lélekben és igazságban imádod Atyádat: imádkozzál bennünk, velünk életünk minden napján.

Tanúid és apostolaid akarunk lenni. Igazságod és szereteted tanúi, küldetésed küldöttjei a világ üdvösségére. Amint az Atya küldött Téged, úgy küldesz Te mindnyájunkat. Küldetésed kemény és nehéz. És mi gyöngék vagyunk, gyávák és kedvetlenek, nyakasok és ügyetlenek. Elég nekünk már önmagunk terhe is. Mégis menni akarunk. Mindig újrakezdeni. Ismét és ismét kereket akarunk majd oldani, fáradtan, nyugalom után kívánkozva. Ne hagyj nyugton bennünket. Rázz föl újra meg újra. Taníts meg, hogy csak mások üdvösségével törődve munkálhatjuk a magunk üdvösségét. Adj éleslátást és fürgeséget az Országodért való munka alkalmaiban. Adj reménységet a remény ellenére, ajándékozd meg erőddel tehetetlenségünket. Adj önzetlen és türelmes, bizakodó és hűséges szeretetet. Ne engedd, hogy apostoli munkánkban éppen a hozzánk legközelebb állókat tévesszük szem elől.

Ha Lelked ott él bennünk és ösztökél, akkor követünk Téged. Akkor bennünk lakozol, és továbbmondod bennünk szavadat, a könyörület szavát, a megváltás művét, a világ üdvözítését. Ha Lelked erejében követünk téged, akkor eljön egy darabka Országodból. Most még hitben és viszontagságok között, kereszted árnyékában. De éppen így jön el aztán a Te igazi országod, az igazság és az élet, a szentség és a kegyelem, az igazságosság, szeretet és béke országa. Add kegyelmedet, hogy hűségesen kövessünk Téged. Amen.

Karl Rahner (A „Gebete der Einkehr" c. kötetből)

A MELBOURNEI EUCHARISZTIKUS KONGRESSZUS

„Amikor föléled közöttük Krisztus valóságos jelenlétének tisztelete, éledjen föl bennük a nemeslelkűség, a hősies erőfeszítés is, hogy fölfedezzék Krisztust a szegények, a szűkölködők, a bevándorlók, a betegek, a haldoklók arcán és szenvedéseiben, és egy szívvel szolgáljanak neki bennük." Így kommentálta a Szentatya az 1973.febr.18-25-ig tartott melbournei kongresszus jelszavát: „Szeressétek egymást, amint én szerettelek titeket."

Az eucharisztikus kongresszusok intézményét Marie Tamisier francia laikusnak köszönhetjük. A sok politikai, orvosi, tudományos kongresszus láttán eszébe jutott: miért ne tarthatnának ilyen összejöveteleket a keresztény élet középpontja, az Oltáriszentség tiszteletére? 1881-ben Lille-ben két püspök 500 hívővel tartotta az elsőt. Most a 40. nemzetközi eucharisztikus kongresszus befejező ünnepségén a melbournei sportpályán (ez volt az

olimpia stadionja is) több mint 120 000 ember vett részt, 18 bíboros és 200 püspök jelenlétében.

A kongresszus lefolyásáról az egyes országok sajtója (a magyar is) részletes tudósításokat hozott. Mi most két olyan jellegzetességét szeretnénk kiemelni, amely magadta saját arcát. Az egyik: az eddig páratlanul álló komoly és alapos e l ő k é s z ü l e t. 1969.dec.3-án jelölték ki Melbournet a következő kongresszus színhelyéül; 1970 tavaszán már minden vasárnap külön előkészítő beszédek hangzottak el. 1972 egészében „a megújulás éve" volt. Családi megbeszéléseken — egy-egy e célra kiadott könyv alapján — három nagy témakört vitattak meg: a keresztények a közösségben (nagyböjtben), munka a világ fejlődéséért (júliusban), Eucharisztia és élet (okt.-nov.). Közel 200 000 ember kapcsolódott bele ebbe a modern népmisszióba. Nemcsak katolikusok: tíz keresztény egyház képviselete közös megállapodást kötött. A főegyházmegye határain túl az egész kontinensre átterjedt a mozgalom. A féléves program fénypontja nov.26-án, Krisztus Király ünnepén a családok közös áldozása volt. James Knox melbournei bíboros a legnagyobb megelégedés és elismerés hangján emlékezett meg ennek a lelki előkészületnek a sikeréről, sokezer hivő őszinte jóakaratáról és aktív részvételéről.

A kongresszus másik jellegzetessége egyedülállóan ö k u m e n i k u s jellege volt. Az ökuménét itt nemcsak az egyes vallások közötti összeműködésre értjük, hanem — a már idézett jelszó értelmében — a tudatos szociális közösségvállalás minden ágára. A rendezésben, minden szín és élénkség mellett, gondosan kerülték a fényűzést. Annál bátrabban fordultak az általános emberi és különlegesen ausztráliai problémák felé. Ausztráliába a 2. világháború óta kb. 2 800 000 ember vándorult be, a földnek szinte minden népéből. Az idegenek 16 káplánja tevékenyen bekapcsolta híveit már az előkészületekbe is. 18-án minden nemzetiségi csoport saját nyelvén, összesen 24 nyelven mondott megnyitó istentiszteletet, 26-án pedig a krikettpályán közös miséjük volt. (Ottani levélből értesülünk, hogy az utóbbin a magyar hívek a felajánlási körmenetben kenyeret és bort ajánlottak föl, mint a magyar föld két legjellegzetesebb termékét.)

Itt átadjuk a szót P. Takács János taiwani misszionáriusnak, aki ott járt a Kongresszuson:

„Melbourne-ben van kb. 30 000 magyar, majdnem mind katolikus. A magyarok kongresszusi miséje a Sz. Tamás-templomban volt délben 12 órakor. A templom előtt találkoztam néhány percig a magyar csoportokkal. Mikor bejutottunk, leültem gyóntatni. Milyen más a magyarok gyónása, mint a kínaiaké! A magyarok őszinték, alázatosak és csakugyan érzik az isteni megbocsátás szükségét; a kínai katolikusok is ilyenek voltak, de nem a taiwaniak.

A misét koncelebráltuk P. Varga Zoltánnal. Nagyon meghatott a magyar miseének, amelyet az egész templom énekelt. Tizenkét ministráns hosszú fehér ruhában, azon meg sárgaszínű skapuláré (mint a bencéseké); 12 leány,

akik az ostyákat hozták fel az oltárhoz. Az oltár két oldalán a magyar kongregáció, cserkészet és plébánia zászlótartói. — P. Varga a prédikáció előtt néhány szóval bemutatott a közösségnek. Aztán prédikáltam. Először életemben magyarul templomban. A nyelv egész könnyedén ment. Mindenki mozdulatlan volt, minden szem rámszögezve. Ketten áldoztattunk. Szentmise befejeztével letérdeltünk az oltár elé, a zászlók meghajoltak, s az egész templom imádkozott Magyarországért és az otthoni magyarokért. A szeretet igazán összekötött bennünket az egész magyarsággal. Állva énekeltük a magyar himnuszt."

A 30 000 bennszülött miséje is sokkal több volt néprajzi érdekességnél vagy liturgikus újdonságnál, — a mögötte álló komoly szándékot mutatja a második napon tartott „bennszülöttek kongresszusa", e nemben az első, ahol sajátos problémáikat beszélték meg egymás között.

Kiemelkedő „tett" volt azonban a kongresszus kifejezetten ökumenikus téren is. Az egyházak viktóriai tanácsa már előzőleg különbizottságot alakított, hogy útbaigazításokat adjon az ökumenikus szervezésben, és felszólította 11 tagegyházát, imádkozzanak a kongresszus sikeréért. A különféle bizottságokban nemkatolikusok is közreműködtek. Sokan, valláskülönbségre való tekintet nélkül, felajánlották vendégszeretetüket a kongresszusra érkezőknek. Willebrands bíboros Woods anglikán prímás személyes vendége volt, és ottartózkodása alatt az anglikán Sz. Pál-katedrálisban beszédet is mondott (ez volt a második alkalom, hogy katolikus pap beszélt ott; különben ezt a székesegyházat is előzékenyen átengedték egyes kongresszusi rendezvényeknek). Az „Eucharisztia, ökumenizmus és közösség" témájával foglalkozó 3 napos ökumenikus kongresszusnak 250 résztvevője volt, előadói: Willebrands, Lukas Vischer, Jürgen Moltmann, Woods prímás és mások. Egy másik megbeszélésen 12 katolikus püspök, pap és laikus az egyházak tanácsának 12 tagjával tárgyalt az együttműködés lehetőségeiről. Minden jel arra mutat, hogy az ötödik kontinens nagyon komolyan vette a Kongresszus kegyelmi idejét és útmutatásait.

Lékai püspök írta a kongresszussal foglalkozó pásztorlevelében: „. . . mi keresztények is milyen sokszor a kereszténység szívverése nélkül nézzük közeli és távoli testvéreink sorsát." A melbournei ünneppel kapcsolatban ez hálistennek nem mondható el: Magyarország szíve „hallhatóan" együtt dobbant a távoli testvérekkel. Ennek apró bizonyságául idézzük egy győri kispap beszámolóját: „Csütörtökön meghitt és szép ünnepünk volt. Szemináriumunkban ezen a napon emlékeztünk meg az Eucharisztikus Kongresszusról. Minden évfolyam vállalt egy óra szentségimádást egy-egy felkért tanár vezetésével, de a programot mi állítottuk össze. Délután 5-6-ig az egyházmegyei papság hódolt kápolnánkban a kitett Oltáriszentség előtt. Ezt is meghallgattuk egypáran és nem bántuk meg. Mindennapi munkájuk nehézségeit ismertük meg benne, de nem kétségbeesett vergődés volt ez, hanem derűs optimizmus. Az egész nap csúcspontja az örök áldozat közösségi megújítása. Püspök

Atya vezetésével tíz pap koncelebrált. A szentmisén két szín alatt áldoztunk. A székesegyház a vasárnap délelőtti szentségimádásban emlékezett a kongresszusról."

A kongresszus lefolyása és a világszerte megmutatkozó testvéri szolidaritás — reméljük — Shehan pápai legátus szavait igazolja: „Nagy életerő jele ez, és azt mutatja, hogy az egyház messze áll a hanyatlástól, inkább képes elindulni az új fejlődés útján, hogy megbirkózzék korunk sajátos szükségleteivel."

VISINSZKIJ BÍBOROS NYILATKOZATA A LENGYEL EGYHÁZRÓL

Rádióriporter: A lengyel katolikus egyház az utóbbi években sok történelmi eseményt élt át, amelyek nagy visszhangot keltettek az egész világegyházban. Ön csaknem 25 év óta szolgálja a lengyel egyházat mint Gnyezno és Varsó metropolita érseke és Lengyelország prímása: mit gondol a lengyel egyház jelenlegi helyzetéről?

Visinszkij: Szent János evangéliumában Jézus azt mondja Pilátusnak: „Az én országom nem e földről való." Krisztusnak ezt a kijelentését szem előtt kell tartanunk, amikor az Egyház helyzetéről beszélünk. Nem határozhatjuk meg külső kategóriák alapján. „Minden dicsősége belül van." Sok jel igazolja a lengyel egyház életerejét és fejlődését. Megerősítik ezt az odalátogató idegenek beszámolói. A papok és szerzetesnők száma állandóan növekszik nálunk. Az idén 500 új papot szenteltünk. Az egyházmegyei nagyszemináriumokban 2981 növendékünk van, a szerzetesiekben pedig 1073. 20 000 papunk nagyon sokat dolgozik, mégsem tudnak megfelelni a hívek minden igényének, nem tudnak eleget tenni minden lelkipásztori és kateketikai kötelességüknek. Egy plébániai lelkésznek átlag heti 20 hittanórája van. A papok igen nagy segítséget találnak a nővérekben és a katolikus világiakban. A plébánosok folyvást új káplánokat, szerzeteseket és laikus hitoktatókat kérnek. Ugyanakkor az új lakónegyedek kialakulásával növekvő szükség van új templomokra, papokra és szerzetesnőkre is.

R.: Bíboros úr, egyesek bizonyos lassúságot vetnek a lengyel püspöki kar szemére a zsinati irányelvek megvalósításában, különösen a liturgikus reform terén. Mit gondol erről?

V.: Ezek a kritikus hangok mindenekelőtt azt bizonyítják, hogy a hivők az egyház kebelében szólásszabadságot élveznek. Elégtétellel, de ugyanakkor bizonyos fenntartással fogadjuk őket. A Zsinat mindenekelőtt azt a célt tűzte ki, hogy előmozdítsa a hit elmélyülését és a hívek fokozatos nevelését. A zsinat szelleméhez való hűség tehát azt kívánja, hogy irány-

elveinek végrehajtását úgy végezzük, hogy közben ne romboljuk le azokat a hagyományokat, amelyek még értéket jelentenek az Egyház életében. Ezt próbáljuk megvalósítani Lengyelországban. A liturgikus konstitúcióval az volt a zsinati atyák szándéka, hogy lehetővé tegyék a hivők nagyobb részvételét az üdvösség misztériumaiban. A Szentszék kívánta liturgikus reformokat a lengyel katolikusok nagyon kedvezően fogadták. E reformok segítették őket, hogy mélyebben megértsék az üdvösség titkait és jobban beléjük hatoljanak. Maga Msgr. Bugnini érsek, az istentiszteleti kongregáció titkára is elismerte ezt lengyelországi látogatásakor, miután különböző templomokban résztvett a húsvéti szertartásokon. A lengyel egyház él és fejlődik, fokozatosan, de okosan valósítgatva a zsinati irányelveket, és mindenkinek a figyelmét állandóan arra a benső kötelékre irányítja, amely Isten népét egyesíti Krisztusban, valamint az egyházi közösség természetfölötti jellegére.

R.: Eminenciád szerint mi a lengyel egyház feladata az egyetemes egyházban?

V.: A múlt évben Rómában lefolyt nemzetközi kateketikai kongresszuson egy lengyel püspök némi irigységgel mondta egy nyugateurópai papnak, a hitoktatási könyvek és segédeszközök gazdag kiállítását járva: „Csodálatosak azok a könyvek és az a hitoktatási anyag, amivel rendelkeztek." A pap így felelt neki: „Igen — nálatok viszont a gyerekek és fiatalok járnak a hittanórákra!" A lengyel egyháznak talán az az egyik feladata, hogy megértesse önmagával is, meg a többiekkel is: a vallásos élet nem az eszközök bőségével arányosan növekszik, hanem sokszor éppen fordítva. A lengyel katolikusok imádkoznak, tudnak áldozatot hozni Isten ügyéért, minden bizalmukat az Egyház Anyjába, Lengyelország Királynőjébe, az üdvösség titkának társába vetik, mert hisznek abban, hogy „népünk védelmére" adatott. A nem könnyű hitnek és a szenvedésnek ez a tanúságtétele, s egyszersmind Krisztus Anyjába vetett teljes bizalmunk, a világegyház sorsának letétele az ő kezébe: talán ez a mi legfőbb feladatunk az egyetemes egyházban. Imánkkal is törekszünk segíteni, mindenekelőtt a Szentatya szándékai szerint, valamint azzal, hogy mindig több misszionáriust és nővért küldünk Afrika, Ázsia, Latinamerika országaiba. Mindazonáltal nem feledjük, hogy Isten országa nem e földről való: ez az Ország a hívek szívében és lelkében él.

(A Vatikáni Rádió bulletinje 1972.dec.29.)

Az árvai esperesi kerületből (Lengyelország) írja Buron József plébános: Május 8-án a krakkói egyházmegyében 50 diákonust szenteltek, ebből öt az árvai részről való. Május 20-án 29 papszentelés lesz, ebből kettő árvai. Itt Lipnicán is lesz primícia. Kerületünkben 19 360 lélek van. Szaporodás 20 %, Lipnicán 27 %. Gyermekeink mind járnak hitoktatásra. Aug. 20-án, mint mindig, az idén is nagy ünnepélyességgel tartjuk meg a Szent István-búcsút.

KELJ FEL ÉS JÁRJ!

1942-ben a franciaországi Verdunben néhány beteg elhatározta, hogy fölkeresi a város más betegeit, rokkantjait. A tennivaló oly soknak bizonyult, hogy a kis csoport együtt maradt és közösen kereste azokat a lehetőségeket, amelyek betegtársaik testi, lelki és szellemi javát, kibontakozását szolgálják. Ez volt a „betegek testvérületének" (Fraternité Catholique des malades et handicapés, Fraternität der Kranken und Behinderten) a kezdete. Az elmúlt három évtized csodálatos kibontakozást eredményezett: a mozgalom eljutott Belgiumba, Svájcba, Spanyolországba, Németországba, Ausztriába, tengerentúlon Madagaszkárra, Kanadába és Peruba. Születőben van Hollandiában, Portugáliában, Angliában és Latinamerikában. Ezekben az országokban már az ökumenizmus jegyeit is magán viseli. Több százezer már az egymással testvéri kapcsolatban lévő betegek és rokkantak, testihibások száma. Statisztikával nem szolgálhatunk, ugyanis legfőbb jellemzője, hogy teljes szabadságon alapul, nem igényel semmiféle hivatalos formát, az egybetartozásnak semmiféle adminisztratív dokumentálását. 1972 áprilisában a római Domus Mariaeben nagy nemzetközi összejövetelt tartottak: mintegy négyszázan. A verduni kerületet egy háromgyermekes családapa képviselte, aki két balesetben elvesztette mindkét lábát; a testvéri közösségek nemzetközi felelőse egy svájci gépírónő, titkára egy gerincsorvadásban szenvedő francia lány. A Szentatya különkihallgatáson fogadta őket és több nyelven szólt hozzájuk a szenvedés értelméről és értékéről.

Henri François atya, a közösség nemzetközi lelkésze és a mozgalom szellemi ihletője (fiatalkorában maga is igen sokat volt beteg) a következőkben foglalja össze célkitűzésüket:

„Ismerik egy beteg vagy rokkant életének nehézségeit? Ha gyermekkorától beteg, már annak a tudatában nőtt fel, hogy ő más, mint a többiek. És mennyit szenved ettől a tudattól . . . Ha felnőtt korban érte utol a betegség, méginkább csökkent értékűnek érzi magát, mint akit már félretettek az útból. Fájdalmas problémákba botlik minden lépése. Ha van is hite, mindez óriási megpróbáltatás a számára. Nagyon gyakran az történik, hogy elkezd kételkedni Isten jóságában. Az egészségesek ápolják, többé-kevésbé mellette állnak, de nem tudnak elhatolni a beteg, vagy a megrokkant igazi egzisztenciájáig. Így a beteg egyedül marad. Az élet margójára kerül. — Úgy gondolom, az tud igazán segíteni testvérének, aki maga is hasonló cipőben jár. Az meg még jobb, mikor egymást is segíteni tudják. Nagyszerű a testvéri szeretet hatalma. Mikor az egyik beteg szeretetével a másik felé fordul, kölcsönösen felfedezik képességeiket. Az ilyen ember újra rájön, mennyi szép élményt tartogat számára az élet, mennyi nagyszerű dolgot tud véghezvinni. Visszatér a bátorsága, megújul az életkedve. Megtanul örülni. Hite megerősödik. Hálával tudatosítja, mennyi mindent akar Isten éppen őáltala megvalósítani! Igen sok beteggel találkoztunk már, akinek megingott a hite, vagy már el is vesz-

tette. Éppen ezekben az esetekben mutatkozik meg a legerőteljesebben és legcsodálatosabban a testvéri szeretet hatalma. Szeretetet, életet adnak egymásnak, együttesen haladnak Isten felé.

Mi társadalmi hovatartozásra és vallási meggyőződésre való tekintet nélkül a testvéri szeretetet építjük a betegek között. Ennek során fedezik fel saját gazdagságukat, az adni-tudás mérhetetlen örömét. Újra beilleszkednek az életbe, valójában új életet kezdenek.

Felelős vezetőik családapák, édesanyák, fiatalok, öregek, magányosok: ezek mindnyájan felelősséget akarnak vállalni a környékükön található betegekért. A helybeli plébános vagy káplán vállalja, hogy segíti őket, hogy az evangélium szellemében tölthessék be missziójukat.

Sokszor ámulva látom, hogy ezek a fizikai erő tekintetében valóban szegény emberek milyen önfeláldozóan szolgálnak másokat. Ismerek fiatal lányokat — van közöttük vak, nyomorék, béna —, akik egy otthonban élve, életüket egészen ennek a betegek között megépítendő testvéri szeretetnek szentelik.

A személyes találkozások után mindig felmerül az igény a szélesebb körű ismeretség iránt. Egy-egy város vagy területegység betegei lassan-lassan megismerik egymást, közösen kirándulnak, szórakoznak, megrendezik a barátság napját, sőt közös lelkigyakorlatot tartanak. A tapasztalat azt bizonyítja, hogy szeretetük kimeríthetetlenül leleményes. Annak a veszélye sem forog fenn, hogy elszigetelődnek az egészségesektől, gettóba zárkóznak. Testvériségüknek éppen az az egyik legfontosabb jellemzője, hogy visszairányítja a betegeket a teljes emberi életbe, megadja nekik a bátorságot, hogy elinduljanak a másik felé, mindenki felé. Tevékenységük valóban bámulatraméltó, akár lelkipásztori, akár szociális, akár kulturális munkáról legyen is szó."

A testvéri közösségek szellemét nemzetközi felelősük, Jacqueline Lateltin néhány mondatával jellemezzük (az említett összejövetel megnyitó beszédéből): „A jelenlevőkkel és a távollevőkkel együtt ünnepeljük azt az örömet, amit Jézus kért számunkra az Atyától. A mi hivatásunk az örömre szól. Köszönjük azt az örömet, hogy nemcsak teremtmények vagyunk, hanem Isten gyermekei is. Köszönjük azt az örömet, hogy a szenvedő és feltámadott Krisztus testvérei lehetünk. Köszönjük, hogy a Szentlélek öröme fűt minket. Életünk kimondhatatlan örömforrása, hogy Isten bennünk él, ha mi igazán befogadjuk Őt. Köszönjük azt az örömet, hogy megismerhettük az evangéliumot, Krisztus örömhírét. Köszönjük az életünk minden pillanatában felénk áradó kegyelmet, energiát. Köszönjük azt az örömet, hogy megtanulhattuk, hogyan ismerhetjük fel Isten hívását a jelen pillanatban, a jelen körülmények között és a minket körülvevő emberekben. Köszönjük a barátság kimeríthetetlen gazdagságának örömét, hogy egymást segíthetjük, hogy előmozdíthatjuk egymás kibontakozását. Krisztus szeretetét szeretnénk nyilvánvalóvá

tenni a világ számára: ez mindnyájunk közös missziója. Kongresszusunk Krisztust akarja ünnepelni és valamennyiünk testvéri barátságát."

Msgr. Henri François címe: F-55 Verdun, 49, rue Saint-Sauveur. Bécsi felelősük: Martha Paster, A-1200 Wien, Jägerstr. 62/1/11.

Magyar Erzsébet

GONDOK, ÖRÖMÖK, IGÉNYEK
a külföldi magyar lelkipásztorkodásban

A közelmúltban széleskörű véleménykutatást végeztem ezzel a témával kapcsolatban. Ennek eredményéből veszem az alábbiakat.

I. A lelkipásztor helyzete

X: (fiatal magyar pap, akinek hívei három megyényi területen élnek szétszórva): „Könnyű a nyugatiaknak" — mondják azok, akik nem ismerik az itteni viszonyokat. Pedig ha tudnák, milyen nehéz két úrnak szolgálni, másképp vélekednének. Ki ez a két úr? Nem azok, akikről a bibliában van szó, hanem a magyar pasztoráció és a „bennszülött" pasztoráció. Egyre több itteni egyházmegye csak abban az esetben alkalmaz magyar papot, mint a magyar hívek lelkészét, ha egyidejűleg a helybeliek lelkigondozásában is vállal munkát. És jön a jó magyar tisztelendő és vállalja mindkettőt. Lakásról maga gondoskodik jó embereknél, akik nemcsak hogy nem kérnek lakbért, de még olykor enni is adnak a maguk módján. A helybeli plébános kiosztja tennivalóját. Jól be van fogva, éppúgy, mint a többi káplán. De neki mégis sokkalta nehezebb, mert nem az anyanyelvén kell beszélnie és prédikálnia, mint a többieknek. Ebből mindjárt kialakul a következő nehézség: az elszigetelődés. Közvetlen elöljárói, bár barátságosak, de nem igen kedvelik, mert idegen, mert nem lehet vele rendelkezni. Másszóval: szívességből végez mindent. Kap egy kis fizetést — úgy, mint a többiek. De mi ez neki, mikor mindent újonnan kell beszereznie. Minthogy más problémái vannak, nem is szólva a nyelvi nehézségekről, kollégái nem veszik be egészen a maguk társaságába.

Ezek után következik különleges elfoglaltságom: 2000 magyar lelki gondozása négy, egymástól 30-50 km távolságra levő városban. A helybeli püspök magára vállalta egy szép „VW 1303 S" vételárának kifizetését. A fogyasztott benzin árát is megtérítik. De az utazásra fordított időt nem lehet megtéríteni.

Nem sokáig bírtam magányomat. Igen sokat szenvedtem kollégáim megnemértése miatt. Ők ugyanazt a munkát várták tőlem, mint amit ők végeznek, és nem látták be, hogy más dolgom is van, nem csekély feladat. Ha 80 km megtétele után hazatértem, esőben, hóban, síkos úton egy beteg-

től, nem tudok rögtön beállni a sorba. Ezért társaságban sem tudok velük összemelegedni. Szörnyű az egyedüllét . . .

(Ugyanez a pap néhány év múlva:)

Már nem vagyok magányos. Sok ide-oda vetődés után rájöttem arra, hogy nem vagyok egyedül. Amit mindenki megtanult a katekizmusból, azt érzem én is. A jó Isten az egyetlen barátom. Ő jelen van mindenütt. Segít nekem, de alaposan. Vele társalgok csaknem állandóan: munka közben, séta közben, autóvezetés közben. Másokat is csak hozzá utasítottam, gyóntatószékben, a hétköznapi életben. Boldoggá tudtam tenni őket így — hisz látom ennyi idő után.

De van még egy másik oldala az én különleges helyzetemnek. Ugyanis hozzám nemcsak a magyar hívek jönnek ügyes-bajos dolgaikkal, hanem a „bennszülöttek" is olyan kérdésekkel, amibe — bármi okból — nem akarják a helybeli papokat beavatni. Nemcsak a gyóntatószékbe, hanem a szentgyónáson kívül is. Hozzám forduk a problematizáló helybeli fiatalság egy része is, az ún. hippik. Nem egyszerű lelkivilágukat megérteni és észre nem venni mosatlan, piszkos, hosszú hajukat. De mégis csak sikerül bennük találni jót, vagy jó szándékot, és azzal meg lehet őket fogni.

A magyar ifjúság? Általában igen tehetséges és törekvő. Előrejutásuknak gyakorlati előfeltétele részben az itteniekkel való kapcsolat. Tehát iskolában, társaságban és templomban is többnyire velük vannak együtt. Templomban is, mert magyar szentmise nincs minden héten minden egyes helyen. És ha van, nem tetszik nekik együtt lenni azzal a sok jó öreg nénivel és bácsival, akik mindig csak a régi jó időkről mesélnek. Elszigeteltségről szó sem lehet. Itt is, meg ott is hallani, hogy kitüntetéssel vizsgázott a Pali is, meg a Peti is. Nem magyar, hanem helybeli lányoknak udvarolnak és ha jó álláshoz jut valamelyik, megnősül. Paliról mondotta professzora, hogy szeretné, ha utóda lenne a tanszéken. Azt nem mondotta, de a jelek szerint úgy látszik gondolta, hogy szeretné, ha elvenné valamelyik leányát. Tehát bekebelezné a családjába. Nagy elismerés ez, bár végeredményben olyan, mint egy halálos ölelés. De tény, hogy nem néznek le minket, hanem egyenrangú félként értékelnek.

Y: A több csoportban, de méginkább a csoporton kívül élő hívek képezik legfőbb gondomat. A legtöbb, amire képes vagyok, a kétszeri szentmise egy hónapban. Sajnos nincs időm rá, vagy csak egészen ritkán, hogy családokat látogathatok és azokkal foglalkozhatom. Még ritkábban az egyes korcsoportokkal. Hogy valamit ezen a téren mégis sikerül elérni, kizárólag önkéntes munkatársaimnak köszönhető. Nagy az aratás — kevés az aratómunkás. Az Úr hív is, meg küld is aratókat, de azok nem jönnek. Elkallódnak. Elmennek a szép és mutatós eredményekkel kecsegtető „bennszülött" lelkipásztorkodásba, ahol már mindent berendeztek a papnak és nem neki kell berendezkednie. Ahol kiszolgálják és nem kell bevásárolnia és a mindennapit megfőznie. Ahol elismerik és megdícsérik eredményeit, nem

úgy mint nálunk, ahol ha valamit hibáztam, rögtön rámkoppintanak. De évek eredményes munkáját nem veszik észre. Magától értetődőnek tekintik. — Mennyi magyar pap van külföldön itteni egyházmegyék szolgálatában! Vehetnék a fáradságot és beállhatnának sorainkba. Ha nem tévedek, őket is elsősorban a magyar hívek lelkigondozására szentelték fel. Jól tennék, ha ezt nem felednék!

II. **Mit vár a hivő papjától?**

A: Magyar papi lelkületet. Igen, ez kell nekünk. Ez az, ami hiányzik némelyik hazánkfia papban. Vagyis legyen egyházias és hazafias, barátságos és szolgálatkész. Egyházias minden pap tud lenni, nemcsak a magyar, de hazafias, pontosabban: nagyrabecsüléssel lenni a magyar haza iránt és azt szívből szeretni, arra csak jellemes magyar pap képes. A barátságosság, magyarosan — lovagiasan, szintén hazánkfiainak speciális tulajdonsága. Ebben benne van már a szolgálatkészség. Tehát ma a lelkületen van a hangsúly. A lélek az, ami áttör a kulisszákon.

B: Várjuk, hogy a pap kiszolgáltassa a szentségeket, ami magátólértetődőnek látszik, pedig nem az. Ha későn érkezik meg a templomba, képtelen lesz gyóntatni, mert már várnak rá a hívek, várják a szentmise kezdetét. Különösen fontos, hogy ami specifikusan magyar, azt ápolja az istentiszteleteken: szentjeink tisztelete, róluk való templomi (és templomon kívüli) beszéd, gyönyörű egyházi énekeinknek szerves beépítése a szentmise liturgiájába. Hisz ezt akarja Róma is.

C: A pap legyen az, akihez tanácsért lehet fordulni. Ez (a már említetteken felül) tudást, tapasztalatot és bölcsességet feltételez. Tudáson jó általános műveltség értendő.

D: Nyújtson szellemi és lelki műveltséget. Ne úgy, mintha ő találta volna fel Kolumbusz tojását, hanem tankoljon fel időnkint. Van folyóirat elég az egyetemi könyvtárban.

E: (többgyermekes családapa): Foglalkozzon a gyerekekkel, hisz mi alig érünk rá erre. Gyűjtse őket össze, tanítsa magyarra és hittanra. Úgyis alig tanulnak valamit az iskolában. Van az atyának szombat-vasárnap ideje erre elegendő. Ha elmarad egy kártyapartiról vagy másról, tartsa magától értetődőnek.

F: Legyen a pap értékes jellem, akire fel lehet nézni, akit nem vagyunk kénytelenek lenézni.

G: Valahol egy pap visszaélésének voltam szem- és fültanúja. Feljelentettük és még csak választ sem kaptunk rá. Akkor mire való az egyházi hatóság?

H: Legyen összekötő a helybeli egyházi és világi hatóságok felé. Ha szükséges, járjon közbe és tolmácsolja azt, amit mi mondani akarunk.

I: Specializálja magát az öregekre. Hisz az emigráció megvénült.

J: Ne legyen hírharang, aki mindenáron új hírekkel akarja magát érdekessé tenni.

K: Imádkozzék értünk. Mielőtt meghalnánk, kell, hogy valaki kiengesztelje Istent, hogy bevezessen az új honba.

L: Elsősorban jó példát várunk a paptól és személyes erőt. Ez utóbbi a keresztény bölcsesség egy derivátuma. A karitatív beállítottság ma már csak igen másodlagos.

M: Toleranciát várok tőle. Ne élezze ki az ellentéteket sohasem. Kerülje az elszigeteltséget. Legyen megtalálható, ha szükség van rá, akár telefonon, akár személyesen keresők részére. Legyen kedve és ideje magyar hívekkel foglalkozni, ne csak úgy félkézről. Akceptálja a fiatalság újszerű szokásait és felfogását.

N: Nem helyes az, ha a pap elhagyja „bűnös" hívei zömét és jámbor asszonyokat szelídíteni elvonul egy lelkigyakorlatos házba, ahelyett, hogy kötelességét teljesítené állomáshelyén. — Az Úr Jézus nem a tévelygő bárányokat hagyta ott az akolban levők miatt.

O: A mi papunk is magyar ember és elvárom, hogy mintaszerű életet éljen, mint az Isten és sokat szenvedett hazánk képviselője, hogy felnézhessen rá az ember. Lássam, hogy alázatos, hogy nem foglalkozása a papság, hanem hivatása. Fogja össze a híveket párttól, vallástól és fajtól függetlenül: az ökuméné szellemében. Legyen tanácsadó jogi, szociális és kivándorlási kérdésekben. Követeljen jogokat magyarjainak, de ne hirdessen szupremáciát más nemzetekhez tartozókkal szemben. A kis magyarság mindenkor rá lesz utalva a szomszédaival való együttműködésre a keresztény szeretet jegyében.

P: Ha egy papnak van papi lelkülete, hamarosan megtalálja, hogy mi a dolga. Természetesen hibázik is, de épp papi lelkülete által legyen elég alázatos, hogy tanuljon belőle és jóvátegye. Ne szólja le kollégáit úgy, mintha ő jobb lenne. Ha elöljáróit leszólja, azzal saját magának árt legjobban.

Dr. Gróh Béla

OROSZ LÁSZLÓ LEVELE PARAGUAYBÓL

A nagy magyar jezsuita misszionárius halálának 200. évfordulóján megemlékezésül közöljük ezt az érdekes levelét. A levél címzettje J.B.Urbani gráci főiskolai teológiatanár. Korabeli német kiadásból fordítottuk.

Tisztelendő Atyám Krisztusban! P.C.

Annál nagyobb okom van megköszönni Tisztelendőségednek az európai újságokkal hozzám juttatott levelét, mert ez a legelső, amit Európából kaptam. Úgy tetszett Istennek, hogy még szorosabban lekötelezzen annak, akinek már úgyis annyi jóval adósa vagyok. Most néhány magamra és Paraguay-ra vonatkozó hírrel viszonzom az európaiakat, amelyekkel megörvendeztetett. Ami engem illet, Tucuman tartomány Corduba nevű városának főkollégiumában lakom, és szégyenemre be kell ismernem, hogy

(kétség nélkül Isten sújtó végzéséből, aki ezzel bünteti bűneimet) a filozófia előadására vagyok kárhoztatva. Hát érdemes volt ezer életveszély között átkelni a tengeren, azzal a reménnyel, hogy megkapom a mártírok koronáját, azzal a vággyal, hogy hirdessem az evangéliumot a pogányoknak és azzal a kívánsággal, hogy a szent apostolokat kövessem életükben és halálukban — azért, hogy itt Krisztus helyett Aristotelest hirdessem az iskolában? Elképzelem, hogy Tisztelendőséged nevet ezen; én viszont sírok. Mégis újból földerül a kedélyem, ha megfontolom, hogy egyfelől semmivel sem lehetek jobban ő szent Felségének tetszésére, mint az engedelmességgel, másfelől pedig filozófiatanításom mellett nem mulasztom el az alkalmat az apostoli buzgóságra és a felebarát lelki üdvösségének művelésére.

Útitársaimat Guarania ország népeihez küldték, és olyan hamar megtanulták az ottani nyelvet, hogy máris tanítják ezeket a népeket keresztény tanítással és prédikációval, gyóntatnak is, és kiszolgáltatják a szentségeket, Jobb dolguk van, mint a legtöbb más misszionáriusnak, mert a nép nagyon hajlandó hozzájuk, gyengéden szereti őket és mindenben engedelmeskedik nekik, s nemcsak minden szükségükről gondoskodik, de még — amennyire lehetséges — kényelmükről is. Kevés gyermeket lehet találni, aki oly teljes engedelmességgel, szeretettel és tisztelettel lenne szülei iránt, mint ezek az indiánok a mi papjaink iránt. Állandóan keményen dolgoznak, de amellett olyan szép rendet tartanak dolgaikban, hogy sohasem unatkoznak, hanem — akárcsak a noviciusoknak — nagyon is gyorsan telik az idejük. Minden népnél két-két misszionárius él, és ha az egyik pár nincs nagyon messzire a másiktól, időnként meglátogatják egymást. Mihelyt Európából vagy máshonnét valami újság híre jön, sietve közöljük innen velük.

A chiquiták ezidőszerint vigasz és segítség nélkül élnek, mert Cordubától, a paraguayi provincia szívétől túlságosan távol esnek, és országuk minden évben a folyó áradása miatt hat hónapig víz alatt áll, úgyhogy e nyomorúságos viszonyok miatt nem tud misszionárius odajutni. De P. Castannares Rafael, akinek fáradhatatlan buzgalma nem ismer korlátokat, most teljes erejéből azon fáradozik, hogy a szívükből megtért szamukákat a kellő rendbe hozza, utána pedig az uguarániakat fogja teljesen eligazítani a kereszténységben, és ezzel a két nép területén át biztos utat nyit a délfelé elterülő pusztaságba, ahol többek között a chiquiták is tartózkodnak.

Hogy röviden összefoglaljam: papjaink mindenfelé serényen igyekszenek a pogányok megvilágosítására, különösen a Picolmajo folyó két partján, ahol a vad tsákok laknak. Ha ez a terv megvalósul, misszióik bizonyára semmiben sem maradnának a guaranai keresztények mögött.

Egy hosszantartó nátha úgy megtompította a tollamat és az eszemet, hogy most felgyógyulásom után alig van időm, és a jelen levélnél sem időzhetem tovább, mert közben munkám igen felszaporodott. Ó, mennyire szégyellem a „misszionárius" dicsőséges címét, amikor a valóságban nem apostol vagyok, hanem filozófus! Emlékezzék meg rólam Tisztelendőséged szünet nélkül a legszentebb oltáráldozatban és imájában, hogy ne játsszam el itt hivatásomat és ne szenvedjek kárt üdvösségemben. Maradok Tisztelendőségednek szolgája Krisztusban

Corduba, Tucuman, 1730.nov.17.

Ladislaus Oros

ÖKUMENIKUS TALÁLKOZÁS

Egyedülálló ünnepségen vehettünk részt közvetlenül karácsony előtt. Ti. itt Eichgrabenben van három református nővérnek egy kis háza szép kápolnával. Néhány év óta eljönnek hozzánk az imanyolcad egyik napján a kápolnába a szentségi áldásra. Utána együtt vacsoráztunk. Őt ismeretségben vannak P. Foucauld „kis nővéreivel". Most értesítettek minket, hogy ádvent utolsó vasárnapján 6 órakor azok eljönnek az ő kápolnájukba ádventi ájtatosságot tartani, amire minket is meghívnak. Elmentünk

nyolcan a mi kis „Volkswagenunkkal". Plébániánk káplánja is eljött, a plébános úr beteg lévén. Nagy szívélyességgel fogadott minket a nyolc „kis nővér" és a három protestáns nővér az ő papjukkal együtt.

Kedves kis kápolnájukban az oltár előtt feküdt egy kis jászolban a Kisjézus. Egyik oldalán egy égő gyertya állt, a másikon hat kisnővér telepedett le a földre, a másik kettő pedig gyönyörű vetített képeket mutatott: a próféták jóslatait és Sz. Pál leveleiben azok beteljesülését, azután pedig a jelen időkre vonatkozását. A kápolna tömve volt, úgyszintén a nagy kórus is. A megkezdés előtt a református lelkész mondott néhány üdvözlő szót a gyülekezetnek. Ezután a kis nővérek kicsit halkan, de nagy lelkesedéssel megkezdték a képeket kísérő éneket. Bámulatos biztonsággal énekeltek egészen különböző nyelveken: német, francia, angol, olasz, spanyol, görög és egy szláv nyelven is, amelyet nem ismerek. Volt vagy öt furulyájuk, egy kis dob és egy cimbalom a kísérethez. Minthogy a pásztor megkérte a jelenlevőket, hogy az ismert énekeket énekeljük együtt a kórussal, a többinek pedig a refrénjét, ezt lelkesen megcsináltuk. Igazi vallási élmény volt, de nagy művészi értékkel. Amikor végetért, a lelkész megkérte a mi káplánunkat, hogy mondjon néhány befejező szót. Ezután a lelkész adta az áldást a gyülekezetnek, ugyanazokkal a szavakkal és gesztussal, mint a katolikusoknál.

Amikor a gyülekezet szétoszlott, a református nővérek meghívtak minket az ő kis ebédlőjükbe, amely egyben dolgozószobájuk is. Természetesen nagyon szűken voltunk: húsz nővér és a lelkész a feleségével, de a szeretet kicsivé csinált minket. A nővérek megható szeretettel kiszolgáltak minket teával és egy nagy tál finom szendviccsel és kitűnő süteménnyel, amit ők maguk csináltak ez alkalomra. Igazi agapé volt, és olyan jól éreztük magunkat együtt. Bárcsak úgy lenne a különböző egyházakkal, amint mi együtt voltunk!

Nagyon épültünk a kis nővérek egyszerű és szerény életén. Egyszerű, sötét mosóruhájuk volt bőrövvel és nagy kereszttel a mellükön, úgy mint P. Foucauld-nak, a hideg ellen egy nagy, nehéz gallér kapucnival. Volt köztük 3 német, egy osztrák, két francia, egy belga és egy olasz nővér. Ez a trubadúr-csoport két hónapot utazgat különböző országokban. Kis vándorkocsijukban járnak (amilyen a cigányoknak van) és néha ott is alszanak, ha nincs más helyük; bizonyára nem valami kényelmesen, hiszen a hangszerükkel együtt ülni is alig tudnak benne. Egy jó órát együtt maradtunk. Nyolckor a kis nővérek visszautaztak Bécsbe.

Lépes Marietta f.m.m.

MAGYAR NŐVÉREK A NAGYVILÁGBAN

Trappista nővér, Igny (Franciaország):

Az igazat megvallva, a mi életünket könnyebb élni, mint beszélni róla. A kontempláló életről sokat beszéltek, színesen vázolják a vázolhatókat, mert csak külső keretekről írnak, néha hajmeresztő históriákat. Hát hogyne találnának ki regéket! A kontempláló élet nem külsőség, minden szépsége „belül van".

19 éve léptem be a Trappe-ba. Egy tanítórendből léptem át. Csak hálával tudok gondolni a Rendre, amelyben első szerzetesi kiképzésemet kaptam. „Vagy fent, vagy lent, élőn, vagy holtra-váltan, Jaj, csak ne felemásan, felemásan!" (Reményik S.) Amikor az ember Istennek szenteli magát, csak két út van: vagy-vagy. A hivatás ez: találkozni Vele, beleszeretni és Rajta kívül semmit, senkit nem kívánni. Természetesen a kontempláló szerzetesi életet csak hivatással lehet élni. Másoknak ez vagy csodálatos, érthetetlen valami, vagy bolondság, hasznot nem hajtó életpazarolás. Alapja a H i t. Találkoztunk valakivel, akit JÉZUSnak, az Isten egyszülött Fiának neveznek — és követtük oda, „ahol lakik", ami végső fokon annyit jelent, hogy az

Atya kebelébe. Nálunk vagy szent lesz, vagyis Jézussá válik az ember, vagy jámbor „vénkisasszony" lesz belőle. Jézussá válni: ez annyit jelent, hogy teljesen kiüresedjen, vagyis hagyja magát kiüresíteni az Isten akarata által, az ő elgondolása szerint — és az ő gondolata nem a mi gondolatunk, az ő útjai nem a mi útjaink.

Külső életformánk egyhangú. Munka és ima tölti be a napot. Valójában életünk állandó imádság. Mert Isten jelenlétében élve minden dícséret és imádás. Tehát akár munkaköpenyben, gumicsizmában szántjuk a kertet, akár trágyát hányunk szét, vagy a sajtüzemben, cukorkaüzemben dolgozunk, vagy a konyhában az éhes népnek készítjük a meleg ételt, vagy a kórusban zsolozsmázunk, vagy lelkiolvasmányt végzünk: mind nem más, mint az a „jelen pillanat", amelyben a Barát barátjára vár. Csak a külső díszlet változik, a lényeg, hogy ne mulasszuk el a találkát.

A szegénységet először is úgy gyakoroljuk, hogy a magunk kezemunkájával keressük meg betevő falatunkat, továbbá segítjük a rászorulókat. Advent és nagyböjt alatt a böjtöléssel megtakarított pénzt nekik juttatjuk. Végzünk többletmunkát és annak órabéréből is a rászorulók veszik ki részüket. Az apátnő névnapjára (jan.12) pl. sokan dolgoztak szabadidejük alatt: horgoltak, kötöttek a szegényeknek. Mindent, amit nélkülözni tudunk, Pierre atya „Emmausz" társulatának küldünk el, ők a lakástalanok, hontalan csavargók fölsegítésén dolgoznak. „És szívünkben nótát fakaszt az Úr." Egy szemlélődő szerzetesnő az Úr szerelmese és „megváltó", Megváltó Jegyesével együtt. Az életünk nem önző, magunkkal törődő tépelődés. „Bennünket az Úr ragadott magához" és Vele, Általa, Benne átöleljük a világot, élve, szenvedve minden pillanatot, szeretetből az ő nagyobb dicsőségére és a lelkek üdvösségére. Annak ellenére, hogy a világtól távol élünk, magunkévá tesszük embertársaink örömét, bánatát, erőfeszítéseit, mert imádkozunk — nem helyettük, hanem velük és mindenkit szívünkbe zárunk. Az igazi istenszeretet szükségképpen egyben emberszeretet is. (A fordítottja nem mindig igaz.) Minden officium végén, vagyis hétszer napjában imádkozunk minden emberért, a távollevőkért, az elhúnytakért. A szentmisében ismét csak értük és magunkért, bűnösökért kérjük az egek Urát.

Aszkézisünk a modern ember aszkézise: szelíden úrrá lenni a „cselekvési" lázon, hogy „lenni" tudjunk. Élni a jelen pillanatot, kellemetlenségeivel, kötelezettségeivel együtt, a tőlünk telhető legnagyobb szeretettel, a Lélek vezetésére hagyatkozva. Csendünk nem üresség, hanem a — külső és belső — haszontalan lárma elhallgattatása, hogy jobban halljuk az Ő szavát. Magányunk? Egyedüllét az Egyedülivel, aki azt mondta: „Én nem vagyok soha egyedül, mert az Atya mindig velem van."

Mindez nem könnyű az emberi természetnek. De gyümölcs csak akkor terem, ha a földbevetett mag beleegyezik a meghalásba. Éljük — igyekszünk élni — az Evangéliumot 100 %-ig. És ez boldog, örvendező élet. Közös, testvéri szeretetben való élet. Természetesen minden közös életnek megvannak a nehézségei, próbakövei: de „ubi amatur, non laboratur" (a szeretetnek semmi sem nehéz — Sz. Ágoston).

Ferences misszionárius nővér, Les Châtelets (Franciaország):

A múlt évben a Szolgálatból tudtam meg, hogy Pannonhalmán hatvan éves papi jubileumát ünnepelte az én gyermekkoromtóli lelkivezetőm, aki hivatásomban irányított. Nem tudtam róla, mióta eljöttem otthonról Ausztriába 1929-ben mint szerzetesnő. Kijelöltek a misszióba, de beteg lettem. 1933-ban jöttem Franciaországba, Berckbe hátgerincsorvadással, hogy meggyógyuljak. 19 évet töltöttem ott, majd itt Bretagne-ban 20 évet. Mindig beteg vagyok, ez az én misszióm. Ez a jó Isten szent akarata: bele vagyok nyugodva. A jó Isten iránt való szeretetét látom mindenben. A kápolnába mindig el tudok menni a szentmisére, szentáldozásra és a legfölségesebb Oltáriszentség imádására, amely ki van téve mindennap a szentmise után este 5 óráig, akkor van az áldás. Mindig imádkozni kötelességemnek tartom minden szándékaikért, szükségleteikért.

Szociális testvér, Kanada:

A jó Isten készséges eszközei kívánunk lenni. Az nagy előny, hogy a jó Isten megengedte, hogy mi is átmehettünk a kezdet és az átültetés nehézségein. Ez olyan tudást ad, amit könyvből nem lehet megtanulni, viszont megadja a kulcsot az emberek szívéhez, — aminek megértés a neve.

Orsolyita nővér, India:

Odile rendtársunk, aki itt a missziónkban öt évig vezette még az állami kórházat is Ranchiban, most meg az egyik kórházunkat vezette, engedélyt kért, hogy belépheszen az újonnan épített szigorú kármelita rendházba. Ez az aktív missziós élete is már olyan tartalmas volt. Mindent elkövetett a szegény betegekért. Igen népszerű, és a hindu orvosok mindig készséggel teljesítették irányítását a betegek ügyében. Odile nővér mindent kitalált és megtanította a hindu orvosokat ingyen, szeretetből szolgálni a szegény betegeket. Nem hiába hívták a betegek édesanyjának. Mindenki siratja, hogy elvonul és többé nem fogják látni. Csendben, engeszteléssel akarja befejezni a missziós életét, pedig már 65 éves. Az érsekünk megadta neki az engedélyt, az általános főnöknőnk is. Ha esetleg nem bírná ki, az egyességünk az, hogy mindig visszajöhet közénk. Igazán csodálatos a hivatás misztériuma.

Ranchiban szeminárium volt. Egy jezsuita és egy szerzetesnő tartotta. Témánk most ez volt: „Egy jobb világért". Kiemelték, hogy a papok és szerzetesek az Egyház hőmérője, és a szeretetszolgálat életünk ideálja. Az ima és a párbeszéd által sok problémát megoldhatnánk. A főnöknő is akkor boldogulhat rendtársai között, amikor az alázatos Krisztust követi az Evangélium szerint.

A jezsuiták megkezdték vidékünkön a „moziapostolságot". Teljesen fel vannak szerelve, vetítőgéppel, nagyon szép filmekkel és egyik missziótól a másikig mennek. Ez igen szép nevelő hatással van a lelkekre. Ilyen elmaradott vidéken, ahol még villanyt sem ismernek, egy mozielőadás kész csoda. Így minden vallásút vonz. Nálunk a rózsafűzér titkait mutatták. 3 óráig tartott, közben mindannyian mondtuk a rózsafűzért. Rengeteg nép jött össze. Csak gyakrabban lenne ilyen film a missziókban. Egy kis életet hoz nekünk az őserdők mellett.

Nagyböjt alatt szokás szerint a missziós atyák látogatják a falvakat és elvégzik a pasztorális munkát. 1-2 napot töltenek a falvakban. Ellátják a híveket szentségekkel és a nép megbeszélheti velük gondjait. Ez a kapcsolat nagyon jelentős. A nemkeresztény családok is elvárják, hogy a missziós atya őket is meglátogassa és megáldja kis lakásukat és gyermekeiket. Készülünk húsvétra. Mint karácsonykor is, a húsvéti szertartások az indus liturgia szerint a sok résztvevő miatt a szabad ég alatt lesznek, persze éjjel. Nem ritkaság, hogy ilyenkor 1-2 ezer ember vesz részt a szentmisén és áldozik. A liturgia hindi nyelven van.

Ismét éhínség előtt állnak India milliói, különösen a Maharashtra tartományban. 5 millió ember elhagyta lakóhelyét és vándorol élelem után. A szárazság miatt már 3 éve nem volt termés. Még ivóvizük sincs. Az élelmiszert külföldről szállítják be az állami támogatáshoz. Nálunk sem volt jó termés. Sok családban már csak egyszer jut rizs napjában szegényeknek. Az új termés csak november-decemberben van.
(N.B. Bécsben az ezévi farsangi operabálon egy páholy ára 32 000 schilling, egy üveg pezsgő 400 schilling volt. Zsúfolt teremben! Szerk.)

Ferencrendi misszionárius nővér, Sidney, Ausztrália:

A Szolgálat, meg a többi folyóirat, amit kapok, tartja bennem a kis magyarul tudást. Már 36 éve, hogy elhagytam Magyarországot. Előbb Ceylonban voltam 27 évig és ott egyáltalán nem hallottam magyar szót. De itt Ausztráliában minden nagyobb

városban van magyar közösség. Brisbane-ban Miklós István tiszt. atya vezetésével van egy szép kis magyar közösség vasárnapi szentmisével és magyar szentbeszéddel. Örömet szerez az itteni idősebb magyaroknak, akik nem tudják az angol nyelvet elsajátítani. Engem most helyeztek át Sidneybe. Itt van egy otthon az öregek részére, meg egy kórház-rész, és most én itt ápolom a betegeket. Kb. 300 öreg nénike van itt. 75-en a kórházban feküsznek. Nem messze innen van egy magyar Szent Erzsébet-otthon a magyar öregek részére. Ezt az otthont tisztelendő Fazokas atya vezeti és egy magyar nővér segít a gondozásban. 25-30 kis öreg van elhelyezve itt és ők igazán örülnek, mert mindennap van magyar szentmiséjük, magyar koszt és magyar beszéd. P. Fazokas tartja össze a magyar közösséget is, kint a városban különböző helyeken mond magyar misét vasárnaponként. Ő domonkosrendi és nagyon szívén hordja a lelkek gondozását. Sajnos az itteni rendházunkban csak én egyedül vagyok magyar, pedig sok a tennivaló a magyarok között. És nincs sok remény a jövőben sem, mert a hivatás nagyon szegény mindenütt. De azért ráhagyatkozunk az isteni Gondviselésre. Bécsben is van zárdánk, Kloster St. Leopold Engelsplatz 24, ott több magyar nővér dolgozik.

F. D. C. nővér, Bécs:

A mi kongregációnkból egyedül vagyok Ausztriában. Itt ebédlős vagyok. Ez a munka nem nehéz, de időt kíván. A közbeeső kis szabad időt jól fel kell használnom, hogy imára, írásra, varrásra is jusson. Mindent megbeszélek reggel az Úr Jézussal, hogy aznap mit tegyek, így az Ő irányításával és szent áldásával jól megy minden. Szívesen apostolkodom, az én tehetségemnek és körülményeimnek megfelelően. Úgy kérem mindig az Úr Jézust, ne engedjen ellustulni. Mindennap kérem az aratás Urát, hogy áldja, védje meg munkásait és küldjön újakat. A napi teljes rózsafűzéremből a fájdalmas olvasót mindig a papságért imádkozom.

Magyarország:

A jelen idők mást diktálnak és kívánnak az embertől. Bár az életből nem sok lehet számunkra, mert az idő rohan. Kibontakozik egy teljesen új világ. Isten keze lerombolta a régit, hogy újat, megújhodottat építsen fel. A nagy igazságok új köntösben, új formában jelentkeznek számunkra. Ha nem is vagyunk fiatalok, mégis nagyon szívesen vesszük.

ÚJABB LELKIGYAKORLATOS IRODALOM

A) *Szentignáci lelkigyakorlatok*

Szövegkiadás: Exercitia Spiritualia, ed. Calveras-Dalmases, Roma (MHSJ 100) 1969, XLVII+801 o.
Directoria Exercitiorum Spiritualium (1540-1599), ed. Iparraguirre, Roma 1955 (MHSJ 76) XII+870 o.

Fordítások: Német: *H.U.v.Balthasar* (Einsiedeln [3]1969), *A. Haas* (Herder-Bücherei 276, 1967). — Francia: *Fr. Courel* (Collection Christus 1960). — Angol: *Louis J. Puhl* (The Newman Press Westminster, Maryland [2]1963).

Kommentárok:

Német: *E. Przywara*, Deus semper maior. Theologie der Exerzitien. 2 k. Herold, Wien-München [2]1964, 526, 414 o.
K. Rahner, Betrachtungen zum ignatianischen Exerzitienbuch. Kösel, München 1965, 304 o.
K. Rahner, Einübung priesterlicher Existenz. Herder 1970, 304 o.
Francia: *G. Longhaye*, Retraits annuels de 8 jours. Castelman, Tournai [2]1945, 744 o.
I. Laplace, Exercices spirituels. Dix jours. Manrése, Clamart é.n. 147 o. 4° — Németül 1966, litogr.
A. Ravier, En retrait chez soi. Initiation à l'oraison et à l'engagement évangéliques. Guy-Victor, Paris 1968, 277 o.
L. Verny, Spiritualité et engagement. Un retrait de trente jours. Varillon, Paris 1962, 330 o.
Spanyol: *J. Casanovas*, Commentario y explanación de los ejercicios. 6 k. Barcelona 1954-1956.

Tanulmányok:

L. Bakker, Freiheit und Erfahrung. Ignatius von Loyola. Redaktionsgeschichtliche Untersuchungen über die Entscheidung der Geister bei Ignatius von Loyola. Echter, Würzburg 1970, 364 o.
G. Fessard, La dialectique des Exercices spirituels de Ignace de Loyola. Aubier, Paris 1956, 367 o.
Cusson, S. Ignace. — Les Exercices spirituels. Dictionnaire de spiritualité. Paris VII(1972), col. 1306-1318.
A. Görres, Ein existentielles Experiment. Zur Psychologie der Exerzitien. Festschrift Guardini, Würzburg 1965, 497-517.
I. Iparraguirre, Historia de los Ejercicios espirituales de S. Ignacio. 3 k. Roma 1946, 1955, 1972.
P. de Leturia, Estudios Ignacianos II. (Roma 1957) 3-186.
F. Marxer, Die inneren geistlichen Sinne. Ein Beitrag zur Deutung ignatianischer Mystik. Herder 1963.
H. Rahner, Ignatius von Loyola und das geschichtliche Werden seiner Frömmigkeit. Graz [2]1949, 125 o.

H. Rahner, Ignatius von Loyola als Mensch und Theologe. Herder 1964, 558 o. (főleg 13-16.fej.)
J. Sudbrack, Fragestellung und Infragestellung der ignatianischen Exerzitien. Geist und Leben 43(1970) 206-223.
Folyóiratok: Korrespondenz zur Spiritualität der Exerzitien (Augsburg) **Manresa (Madrid)**

B) *Modern utak és formák:*

H. Lasalle-Enomyia SJ, Zen-Meditation für Christen. Weilheim (Barth) 1969, 208 o.
La Vie Spirituelle 1972 szept.-okt.száma (Zen)
J.M.Déchanet OSB, Yogin du Christ. La voie du Silence. Bruges [3]1959. — Yoga für Christen. Räber, Luzern 1959, 262 o.
K. Dürckheim, Zen und wir. Weilheim 1961.
K. Dürckheim, Der Alltag als Übung. Huber, Stuttgart [3]1970, 131 o.
A. Rosenberg, Die christliche Bildmeditation. Stuttgart 1955, 302 o.
Kl. Tilmann, Die Führung zur Meditation I. Benziger [2]1972, 352 o.
O. Betz, Das Leben meditieren. München 1970, 208 o.
Ph. Dessauer, Die naturale Meditation. München 1961.
Deichgräber-Hanssen, Leben heißt sehen. Anleitung zur Meditation. Vandenhoeck u. Ruprecht, Göttingen, 1968. (Evangélikus szerző)
Friso Melzer, Innerung, Stufen und Wege der Meditation. Stauda, Kassel 1968, 214 o. (Evang., gazdag bibliográfia)
Dr.med.G.Volk, Entspannung, Sammlung, Meditation. Grünewald, Mainz 1970, 100 o.
S. Zedda, Incontro con Dio nel Nuovo Testamento. Corso di esercizi spirituali biblici. Trevigliana, Treviso 1968.
J. Enn, Heilige Schrift und Exerzitien. Innsbruck 1963 (olasz ford. Ancora, Milano 1966).
J. Garcia-Cascales CMF, Zertretene Millionen. Wien (Arbeitsgemeinschaft der Cursillo) [4]1971, 319 o. 4°
J. Garcia-Cascales CMF, Das Zeugnis des Cursillos. Wien é.n. 128 o.
R. Lombardi, Per vivere il Concilio. Ancora, Milano [2]1969. — Kirche hat Zukunft. Das Konzil leben. Übungskurs für die christliche Gemeinschaft. Rottweil 1972, 672 o.

Ő.M. — Sz.F.

Jacques Loew: Christusmeditationen. Herder [4]1973. 212 o. (Eredeti: Ce Jésus qu'on apelle Christ. Fayard, Párizs 1970.)

Különös figyelemmel vesszük kézbe ezt a lelkigyakorlatos előadássorozatot szerzője, meg hallgatósága miatt is. Jacques Loew fiatalkorában hitetlen, 24 évvel megtér, belép a domonkosokhoz, majd 13 évig munkáspap: dokkmunkás Marseille-ben. 1955-ben megalapítja a „Péter és Pál munkásmissziót", amelyet tíz év múlva Róma jóváhagyott. 1969-ben René Voillaume-mal, a kistestvérek vezetőjével a svájci Fribourg-ban „evangelizációs iskolát" hoz létre, ahol szerzetesek és laikusok a „harmadik világ" és a szegények közötti működésre készülhetnek. Itt éri 1970 januárjában a pápa meghívása, hogy tartsa meg nagyböjtben a Vatikán évi lelkigyakorlatát. Könyvében minden változtatás nélkül, még a sajátos „ad hoc" utalásokat is meghagyva adta ki előadásai szövegét. Ez máris friss közvetlenséget biztosít.

A témát a pápa személyesen adta meg: Krisztus és az egyház. P. Loew felépítésében az „és" eltűnt. (Zseniálisnak kellene mondanunk ezt az ötletet, ha nem lenne olyan végtelenül természetes.) A lelkigyakorlat egyetlen témája: Krisztus, a maga mindent átfogó hármas „dimenziójában". Az első az ószövetség, amely előkészíti: Abrahámtól és Izsáktól Mózesig, a pászkabáránytól a szenvedő Szolgáig, „aki egy-

szerre a száműzött Izrael, a Názáreti Jézus, és az Egyház: Jézus ma", „a prófétákban és az írásokban" (Lk 24,27) mindenütt Ő van már jelen. A kereszténységet ettől az „előtörténetétől" megfosztani Loew szerint annyi, mint vérszegénnyé és felszínessé tenni. A második Jézus földi élete, mint a Szűz fiáé, mint emberé az emberek között, mindvégig-való szeretetével, a szenvedés mélyébe való fölfoghatatlan lemerülésével, halálával és feltámadásával. És most a lineáris dimenzióból átlépünk a globális kiterjedésbe; ez az a „titok", amelyről Pál olyan szívesen beszél: a Titokzatos Test, a „Jézus-Egyház", az istenségében és emberségében közöttünk, bennünk továbbélő Krisztus. Loew nem idealista. Látja és bőrén érzi az egyháztörténelem és a jelen minden emberi gyöngéjét, bűnét, nehézségét. De mert hisz, tudja, hogy „csak az Egyház elég nagy, hogy nyomorúsága ellenére hordozni tudja a maga nagyságát" és nekünk adja a csorbítatlan evangéliumot; nélküle „remetepatkány lennék kontemplációsajtomban, vagy szüntelenül hajszolt nyúl". — De ezzel a gondolatmenettel a lelkigyakorlatnak nemcsak hossz-, hanem keresztmetszetét is megadtuk. Szinte nincs olyan lap, ahol ne szerepelne mind a három „dimenzió": az első kettő egy minden lélegzetvételével a Szentírásból élő ember állandó egybelátásával, önkéntelen asszociációival (és itt mutatkozik meg igazán, mennyire egyetlen igazi tápláléka, elmélkedési anyaga, „lehetősége" a keresztségnek a könyvek Könyve!), a harmadik pedig egy nyitott szemmel végigjárt hosszú élet érett alázatban, imádságos meggondolásban feldolgozott változatos tapasztalatai alapján, földrajzilag Brazíliától Marseille-ig és Varsóig, szellemileg a szociológiától a teológiáig, lelkileg az ateizmustól Krisztusig. Egy példa: „Sem Jósiás, sem a II. Vatikáni Zsinat esetében nem szabad a békés aggiornamento lehetőségében hinnünk. Jósiás aggiornamentója a száműzetéssel végződött, de a szolga szenvedése által valami olyat valósított meg, ami tovább vitt minden előrelátható aggiornamentónál . . . Isten mindig messzebb megy nálunk, ha elindulunk vele, és az ő útja a keresztút. Ezért olyan fontos ma nekünk, hogy az Egyház aggiornamentóját a szenvedő Szolga, Jézus világosságánál nézzük. Arra hív, hogy necsak a szolga szolgálatát osszuk meg, hanem szenvedését is. Nem szabad felednünk: az aggiornamento nem a liturgiába, vagy a tanulmányi reformba, a fejlődő népek segítésébe vagy társadalmi változásokba torkollik, hanem elsősorban Jézussal a keresztbe, és majd csak azután az ő megdicsőülésébe" (131).

Hogy ez a kiegyensúlyozott hit és ez a szentírási légkör mennyire igénye ma az embereknek, azt a könyv sorsa igazolja: hazájában egy év alatt 45 000 példányban fogyott el, a német fordítás ugyanennyi idő óta 4 kiadást ért, lefordították olaszra, spanyolra, portugálra, angolra, hollandra (és bár minél előbb magyarul is üdvözölhetnénk).

„Nem úgy kell megismernünk Krisztust, hogy tudjuk azt, amit a könyvek és a kommentátorok írtak róla, hanem abban az élő megismerésben, amely minden ismeretet meghalad, ha nem is becsüli le a könyvekből merített tudást" (154). „A kegyelmek kegyelme: úgy szeretni Jézust, ahogyan egy élő embert szeretünk, akinek az életünket szenteltük, ahogyan egy férfit vagy egy asszonyt szeretünk, akivel testestől-lelkestől összetartozunk" (144). P. Loew könyve ennek a kegyelemnek hathatós eszköze lehet a jóakaratú lelkekben.

S.M.

Dörnyei István, Gergye Győző és Csőgl János: Szentmiseáldozat és Oltáriszentség. Budapest, Szent István Társulat, 1971. 296 o.

„Ez a kis írás Jézus jegyajándékáról kíván elmélkedni. Arról az ajándékról, amelyet az örökre szóló eljegyzés vacsoráján adott át az isteni Vőlegény menyasszonyának, az Egyháznak, mint a köztük levő egység jelét, zálogát, valósítóját és tökéletesítőjét". A könyv első két mondatát idéztük, hogy témáját, alapfelfogását megjelöljük és stílusát is érzékeltessük. Amit a bevezető fejezet végén (22-23) olvasunk, az még inkább alkalmas a könyv jellemzésére. „A következő lapok nem tudományos ismertetést akarnak adni. Inkább igehirdetés szeretnének lenni. Ahhoz igyekeznek segit-

séget nyujtani Isten népének, hogy mindaz, amit az Egyház jelenleg tud az eukarisztiáról és a szentmiséről, mindennapi életté váljék. A Jézusba szerelmes szív kíváncsiságát óhajtjuk felkelteni, hogy az itt felhozott gondolatok alapján ki-ki minél tovább jusson a szent titkok megismerésében és helyes gyakorlásában. Arra fel kell készülnünk, hogy roppant gazdag világba lépünk. Könnyű benne eltévedni vagy egyoldalúvá válni. Különösen nagy a veszély akkor, ha nagyon megtetszik egyik vagy másik gondolat, és annyira megtetszik, hogy mást nem is akarunk látni. Súlyos hiba lenne! A hivő lélek kell, hogy mindig a teljességre törekedjék. Egy valaminek a túlhangsúlyozása a teljes valóság rovására megy, meghamisítja a tant is, a gyakorlatot is". A könyv tehát gazdagságot, változatosságot, kiegyensúlyozottságot ígér, és ígéretét meg is tartja.

Ami a módszert illeti, elmélkedő és kérügmatikus teológiát ad. Ehhez a ponthoz kapcsolódik egy olvasás közben tett észrevételünk. A könyvet nem lehet gyorsan olvasni, és mint valami regényt, vagy akár szakteológiai munkát is, rövid idő leforgása alatt (egy-két nap alatt) végigvenni, mert ilyen módszerű olvasással fárasztóvá és egyhangúvá válik. A könyv elmélkedve íródott, és úgy is kell olvasni.

Első négy fejezete az eucharisztia dogmatikáját bontakoztatja ki, koncentrikus körökben, egyszerű alapszerkezettel és igen sok részletgazdagsággal. A négy fejezet címe: „ünneplő emlékezés", „jelenbe hozó emlékezés", „önátadó emlékezés", „gyümölcsöző emlékezés". A három utolsó fejezet az eucharisztikus élet és lelkipásztorkodás kérdéseit tárgyalja: a megünneplés liturgiáját, a szentségimádást, és három lelkipásztori feladatot.

Az eucharisztikus Krisztus „emlékezésre alkalmas jelenlétét" magyarázva a könyv, úgy látszik, nem fogalmaz elég pontosan, és nem határolja el magát egy lehetséges tévedéstől vagy félreértéstől. „A megdicsőült Jézus egész élete örökké vált, mégpedig azért, mert Jézus minden tette a Fiúisten cselekedete, hiszen Jézus egyetlen személy, a Fiúisten; így Jézus minden cselekedete részesül az isteni örök mostban. Tehát ha jelen van Jézus, benne örök mostban jelen van az egész élete. Mégpedig nemcsak elmúlt élete, hanem a jövő is, mert az isteni örök mostban nincs jelen, múlt és jövő, csak örök jelen, örök most van" (89). Ezt a magyarázatot csak úgy lehet helyesen érteni, hogy Jézus emberségének örök mostja nem az Isten örök mostjával azonos, hanem a benne való legmagasabb rendű teremtményi részesedés (elgondolhatatlanul magasabb rendű pl. az örök életet élvező angyalok és emberek örök mostjánál).

A könyv három szerző nevét viseli. Felépítése és stílusa azonban teljesen egységes; az embernek az a benyomása támad, hogy majdnem 300 lapja szinte egyetlen lélegzetre (persze többéves lélegzetre) íródott. Az a szerző, aki a könyvet írta vagy legalábbis az összegyűjtött anyagot végső formába öntötte, kétségtelenül a legnagyobb magyar teológusok közé tartozik. Naggyá teszi anyagismerete, szintézisalkotó képessége, mély hite, elmélkedő lelkülete, tiszta és szép fogalmazása. A könyv mögött ott áll, egészen közel hozzánk és mégis névtelenségbe burkolva magát, egy markáns nagy hittudós. Az olvasót jóleső érzéssel tölti el az a biztonság és a biztonsággal csodálatosan párosuló szerénység, amellyel a mysterium fidei-t, hitünk szent titkát feltárja. „A könyv olvasásakor úgy éreztem — vallja be az előszóban Cserháti József püspök —, íróinak sikerült valamit visszahozniok a keresztény ősközösség és a patrisztikus kor teológiájából, ugyanakkor a mai igényeknek megfelelő könyvet írtak".

Nagy Ferenc

Gál Ferenc: Jézus Krisztus, a Megváltó. Szent István Társulat, Budapest, 1972. 228 o.

Az ismert magyar teológus itt folytatja azt a vállalkozást, amelynek két előző állomását az „Istenről beszélünk" (1969) és „A teremtett és megváltott ember" (1970) c. munkái jelzik. Legújabb kötete Krisztust, az Istenembert és a megváltás művét

mutatja be. Módszere lényegében azonos: tengelyét az üdvösségtörténet adja; a mai exegézis legjobb eredményeit elfogadja (nem mélyed el exegétikai problémákba) és a biblikus teológiából kiindulva fejti ki az egyház mai tanítását. Vitás kérdésekben jelzi az egyes teológusok vagy irányzatok eltérő véleményeit.

A krisztológia első része (A Jézus Krisztusba vetett hit megalapozása) foglalkozik apologetikai és módszertani problémákkal; nevezetesen rövid áttekintést nyújt a „történeti Jézus — a hit Krisztusa" témakörről, valamint a krisztológiákban követhető szempontokról (már az újszövetségben is többféle krisztológiát találhatunk: más a szinoptikusok, más Sz. Pál és Sz. János krisztológiája . . .) Gál új könyvének törzsét — a II. és III. részt — Jézus életének misztériumai képezik. Nem Jézus-életrajzról van szó természetesen, hanem a megváltás művének és az Istenember személyének teológiai bemutatásáról. Ebben a könyvében is sokat merít a Feiner-M.Löhrer által szerkesztett „Mysterium salutis" monográfiáiból: annak III/2 kötetében jelentős helyet foglal el Jézus életmisztériumainak teológiai elemzése. Egyesek vitatják ezt a módszert. Mások, mint pl. a francia domonkos Ch. Dequoc, kombinálják ezt a szemléletet és azt a másikat, amely Krisztus címeit elemzi (vö. pl. Cullmann, Christologie des N.Testaments). Gál helyesen jegyzi meg (52.o.), hogy a teljesebb kép kedvéért jobb az egyes módszerek együttes alkalmazása, kombinálása. Részben ezt követi ő maga, amikor az életmisztériumok kapcsán foglalja össze a klasszikus krisztológia bizonyos tételeit (pl. Jézus istenemberi öntudata). Egységet ad az egész munkának az, hogy mindig szemmel tartja és megvilágítja a Szentháromság belső életének és a megváltás művének kapcsolatát, tehát a Fiú küldetését; továbbá Jézus földi életének mozzanatait is húsvét fényében szemléli, amint ezt az evangéliumok és az ősegyház is tették. (Egyébként az újabb exegéták és teológusok, pl. Schnackenburg, Pannenberg, hangsúlyozzák, hogy húsvét misztériuma a kiindulópont és a támpont a krisztológiában.) Idézzük magát Gált: „(Az apostoloknál) az igehirdetés tárgya nem a Szentlélek eljövetele, hanem Krisztus feltámadása. A fordulópontot eddig is húsvét jelentette. A nagypénteken szétszóródott csoportot a megjelenések gyűjtik újra össze. Kialakul egy közösség, amely az Isten új népének tudja magát. Meg van győződve, hogy a Jézus nevében felvett keresztség megtisztítja a bűntől, s hogy joga van a Szentlélek ajándékaihoz. Krisztusban úgy hisznek, mint Isten Fiában, aki vállalta a Megváltó szerepét. Az apostoli igehirdetés ebből a hitből tekint vissza Jézus nyilvános működésére" (53.o.). Ez tehát a történeti kiindulás. Gál ezt a szempontot mindig figyelembe veszi Jézus életmisztériumainak elemzésénél. Exegézise kiegyensúlyozottnak tűnik. Csak örülhetünk annak, hogy a mai katolikus exegézis „mérsékelten haladó" szárnyának véleményét Magyarországon is megismertette, és hogy krisztológiájában bemutatta az újabb tendenciákat: Krisztus küldetését elemezve a Fiú személyére összpontosítja a figyelmet, a megtestesülést úgy értelmezi, mint a belső szentháromsági élet külső megnyilvánulását; érzékelteti a kenózis állapotát és Krisztusnak az emberekkel való szolidaritását új fénybe állítja, stb. (Ezekről egyébként külön is tárgyal az utolsó, IV. részben.) Így kiegészíti a klasszikus krisztológia elvontan sematikus értelmezéseit, beépítve az üdvtörténeti szemléletet és a funkcionális krisztológia elfogadható eredményeit, anélkül, hogy azokhoz a téves elhajlásokhoz csatlakoznék, amelyek teljesen elvetik a kalkedoni modellt és végül tagadják Krisztus istenségét. Kalkedon nem határkő, hanem kiindulópont. Helyesen írja Gál: „A kalkedoni dogma Krisztus létét világította meg. De hozzá kell tennünk, hogy Krisztus nemcsak létével, hanem elsősorban emberi viselkedésén keresztül akarta az Isten dicsőségét, hatalmát, szentségét, irgalmát és szeretetét kinyilatkoztatni. Tehát mindig szem előtt kell tartanunk az életében megnyilvánuló dinamizmust. Ezzel pedig szorosan összefügg a történeti struktúra. Amit Krisztus hoz, azt emberi életén keresztül juttatja kifejezésre. Élete igazi történés: fejlődés és kibontakozás" (197.o.). Egyszóval Gál Ferenc új könyve szerencsésen kidomborítja Jézus Krisztus igazi emberségét, és egyszersmind rávilágít a Fiú, az örök Ige isteni életének misztériumára is.

Szabó Ferenc

F.-J. Steinmetz — J. Sudbrack — F. Wulf: Verantworteter Glaube (Felelős hit). Meditationen zum christlichen Bekenntnis. Echter Verlag Würzburg, 1971. 126 o.

A „Geist und Leben" c. ismert lelkiéleti folyóirat szerkesztőcsoportja ezt az elmélkedés-sorozatot rádióbeszédek formájában készítette el: innen a kiszabott időre szánt arányos terjedelem. Kilenc alapvető elmélkedésben iparkodtak a mai ember nyelvén elmondani, megváltozott körülményeinek megfelelő módon „megtestesíteni", azaz modern tapasztalati keretben eléjük elmélkedni azokat a kérdéseket és kétségeket, azokat a reménységeket és alapigazságokat, amelyek elsősorban foglalkoztatják, gyötrik vagy biztatják a híveket is. A három szerző pluralizmusába egységet hoz a Krisztus-kérdés központi szerepe és az Egyház, mint hitünk és szeretetünk tárgya.

A tárgyalás nyelve mindig élénk és érthető. De nem hiányzik az alaposság, a komoly mélységekbe hatolás sem; nem kapunk üres beszédet.

Hogyan beszéljünk ma az Istenről, hogy necsak szavakat mondjunk, hanem adjunk is valamit? És ha a régi istenérvek nem hatnak a modern emberre, milyen utakonmódokon találkozhatik Istennel, Aki számára is alap és cél, a lét központja, és legmélyebb igényeire válasz? (1. és 2. elmélkedés.)

A Biblia, Isten Igéje, hogyan lesz újra és újra erősítő táplálék, ha helyesen és hittel olvassuk, s hogyan találhatja meg ott mindenki — a változatos Krisztus-képekben — a nekivalót, hogy Vele személyes kapcsolatba léphessen? (3. és 4.)

A különböző egyházképekben megtalálni a hivők közösségét és még jogos kritikával is mindig építeni és szeretni, megvalósítva benne az egység és a sokféleség ma annyit hangoztatott követelményét éppen a közös Lakoma, az „egység kapcsa" által: íme a nagyszerű 5. és 6. fejezet.

A remény döntő szerepéről és ott a gyarló, legjobb törekvése ellenére is csetlőbotló embert megértő, védő, támogató pap szerepéről beszél Steinmetz a 7. és 8. elmélkedésben.

Az egész könyv koronája kétségtelenül az utolsó elmélkedés, ahol Wulf a szeretet Istenéről beszél. Őszintén feltárja, milyen nehéz a modern embernek sokszor az Isten szeretetében hinni. Milyen döntő itt az életünkbe belépő, sorsunkat vállaló Krisztus szerepe és mennyire egyetlen hiteles tanúságtétel legtöbb modern ember számára, amikor látja hozzá hasonló gyarló emberekben a szolgáló és önzetlen szeretetet.

Csak a témák felsorolása is bizonyítja, milyen aktuális, mindenkit érdeklő kérdések képezik a 9 elmélkedés anyagát. A három szerző gyakorlott konferenciázó, lelkigyakorlat-adó és szerkesztő, ezért oldják meg olyan sikerrel feladatukat. Nekünk beszélnek, mai embereknek, a mi nyelvünkön. Elmélkedési anyagnak, lelkiolvasmánynak haszonnal forgathatjuk, nyugodtan adhatjuk intelligens hivők és főleg fiatalok kezébe. A könyv végén fejezetenként megadott további irodalom is továbbsegíthet értékes elmélkedési, olvasási anyag tekintetében.

Békési István

P.-A. Liégé: Krisztusi élet (Vivre en chrétien). Wien OMC 1973. 125 o. Fordította: Bernáth Ferenc.

Az OMC kiadó rövid időn belül már a második művet teszi közzé magyarul Pierre-André Liégé francia domonkos, kateketikai professzor, zsinati teológus szakértő tollából. (Az első volt 1970-ben a Tanúim lesztek c.) Szerencsés választás. Ezeket a kiegyensúlyozott világnézetű írásokat főleg két okból vesszük szívesen kézbe. Az egyik: Liégé kitűnően ért az érdekes, lendületes írás művészetéhez. A legjobb francia hagyományok folytatója ebben. A nem egy szerzőnél olyan sajnálatosan száraznak ható vallási igazságok nála mindenestül beépülnek az életbe — az emberi és az isteni életbe —, és ezzel személyesen jelentőssé, izgalmassá válnak. A magyar fordítás szépen tolmácsolja a stílusnak ezt az elevenségét. A másik ok: írásainak egészséges optimizmusa. Reális keresztény optimizmust értünk ezen, amely nem húny

szemet a nehézségek elől, hanem éppen azokból nő ki. Mind a két érintett sajátság különösképpen fiatalok számára teheti rokonszenvessé Liégé atya könyveit.

Ez a műve tulajdonképpen modern erkölcstan. Már legelső lapján a keresztény erkölcs szívébe vezet: „Krisztus élt. Húsvét és Pünkösd eseményei megtörténtek . . . Kereszténynek lenni annyi, mint egész életünkkel beleállni ebbe az áramlásba, engedni, hogy erői ránktaláljanak és vezessenek, hogy dinamizmusa érvényesüljön bennünk." Miután két fejezetben (A keresztény egzisztencia pere; Lehet Isten nélkül is keresztény módon élni?) eloszlatja a keresztény erkölccsel kapcsolatos leggyakoribb nehézségeket és félreértéseket, elvezet a keresztény egzisztencia forrásához: Istenhez, pontosabban ahhoz az Istenhez, akit Jézus Krisztus nyilatkoztatott ki nekünk. A leghosszabb fejezet a keresztény élet döntő mozzanatának: a megtérésnek alapos és életszerű taglalása. Ezután sorraveszi a Krisztus-követés nagy tényeit: engedelmesség a parancsoknak, imádság, aszkézis. Beszél a bűnről, a keresztény felelősségről, a világgal való viszonyunkról, végül pedig az Egyházról, mint a keresztény szentség életteréről.

A könyvhöz a kiadó szerencsés ötletéből a magyar Gánóczy Sándor, Liégé volt tanártársa írt magvas ajánlást. Így jellemzi benne a szerzőt és művét: „Azt az ideált, amelyet ebben a könyvben leír, elsősorban maga éli . . . Nem a mindent-jobban-tudó tanár jelenik meg előttünk, hanem a minden emberiért érdeklődő, táglátókörű szellem . . . Aki ezt a könyvet írta, olyan tudós, aki ismerője és szolgája a valóságos, modern életnek. Ezért szavahihető, amikor a keresztény hit gyakorlati követelményeiről ír."

S.M.

H. Schwendenwein: Priesterbildung im Umbruch des Kirchenrechtes. (Papképzés az alakuló egyházjog idején.) Die „Institutio Sacerdotalis" in der vom II. Vatikanum geprägten Rechtslage. Herder, Wien 1970. XXII+256 o.

A szerző 1966 óta jogtanácsosa az osztrák szerzeteselöljárók konferenciájának, Grácban a Pasztorálteol. Intézet asszisztense. Könyvével 1969-ben habilitált egyházjogból, doktorátusát Rómában az Angelicumon szerezte. A munka a Kirche und Recht sorozat 9. köteteként jelent meg.

Talán Garrone bíboros fejezte ki legtömörebben 1969-ben, miért van a sok vita, eszmecsere, cikkezés és tárgyalás a papságról, napilapokban és a püspöki zsinatokon is: „A papság kérdése ma elméleti kérdés. Nem azt kérdezzük, mit kell a papnak tennie, mi a feladata, hanem: ki a pap, miben áll a papság lényege."

A szerző könyve ebben a zsinat utáni bizonytalanságban akar építő szándékkal beleszólni a vitákba. Lényegileg sokkal többet ad, mint amit a cím után várnánk. Minden szakszerűsége mellett a gyakorlati megoldások felé akar segíteni. Több, mint az Optatam Totius dokumentum kommentárja, bár ebben a nagyon rövid, mégis alapos és forradalmi aktában tisztán látja jogi felfogásunk változását: a sztatikus jogi gondolkodás helyet kell hogy adjon egy dinamikus iránynak.

Azok a fejezetek, amelyek a Kúria döntéseinek és a püspökkari konferenciák hatáskörének kérdésével foglalkoznak, ahol a kisszemináriumok tekintetében érvényesülő új zsinati felfogásról beszél, majd az újfajta szemináriumi irányítás („die Mitbestimmung der Alumnen") kérdését, a nagyobb szemináriumi közösségek helyett a kisebb csoportok ügyét mérlegeli, a nem szakemberek figyelmét is felkeltik. Nem mindennapi erudíció és korszerűség a szerző sajátos érdeme, és könyve nyereség ennek az égetően fontos és annyi szenvedéllyel tárgyalt kérdésnek higgadt felmérésére és építő továbbviteléhez.

A könyv megjelenéséig elérhető anyagot hűségesen regisztrálja, bírálja. A mai meggyorsult életiramban persze sokszor már messze túljutottunk próbálkozásban a szerző anyagán és tanácsain. De megalapozott, komoly szempontjait igen hasznos lesz a jövőben is újra meg újra elővenni és megfontolni.

Békési István

Adenauer, Paul (kiadó): Ehe und Familie (Házasság és család). Ein pastorales Werkbuch. Matthias-Grünewald-V. Mainz, 1972, 376 o.

A családi lelkipásztorkodás nélkülözhetetlen kézikönyve ez a 34 tanulmányt és részletes irodalmi tájékoztatót tartalmazó vaskos kötet. A mű két főbb részre oszlik. Az első rész a családi lelkipásztorkodás elvi kérdéseivel foglalkozik, éspedig két kérdéscsoportban: 1) Házasság és család az új mai életkörülmények között (szociális, orvosi-antropológiai, pszichológiai és pasztorális szempontú tanulmányok). A szerzők közül kiemeljük J. Köhne és G. Scherer nevét. — 2) Házasság és család a zsinat után. D. Arenhoevel a Szentírás idevonatkozó kijelentéseit foglalja össze, F. Böckle a normák történeti fejlődésével, A. Müller a házasélet mai értékeivel és normáival foglalkozik, M. Dirks tanulmánya a családot az egyház megjelenítőjeként jellemzi a világban. — E rész zárótanulmánya (W. Lohff) a házasság és család evangélikus szemléletét tárja elénk.

A mű második része a házassági és családi lelkipásztorkodás praktikus útjait mutatja be, öt tanulmánycsoportban: 1) Házasság és család a lelkipásztorkodás különféle (városi, falusi, stb.) struktúráiban. 2) Házastársak és szülők mint lelkipásztorok. Ebben a különösen kiemelendő csoportban G. Scherer általában a házassági lelkiségről ír, A. Becker a család imaéletéről, M. Dirks a családban folyó hivő párbeszédről, végül a Strätling-házaspár a szülőkről, mint lelkipásztorokról. — 3) A családi lelkipásztorkodás speciálisan papi feladatai kérdéscsoportjában L.M. Weber, H. Fleckenstein, J. Bommer és M. Jilesen tanulmányait találjuk a pap képesítéséről e feladatokra, az igehirdetés lehetőségeiről és a liturgia alakításáról tekintettel a családra, végül a házasságkötés és keresztség kapcsán való párbeszédről. 4) A pap mint partner az egyházi családmunkában. E tanulmányok részben ugyan a sajátos német helyzetre vonatkoznak, mégis mindenütt érvényes emberi szempontokat is tartalmaznak. 5) Újra külön érdeklődésünkre tarthat számot a különleges csoportok lelkipásztorkodásáról szóló tanulmánysorozat. (R. Rüberg a fiatalkori és R. Lawetzki a diákházasságokról, P. Adenauer a vegyes vallású házasságokról, H. Kremer az érvénytelen és E. Blunschy-Steiner a gyermektelen házasságokról közöl érdekes tanulmányt.) A függelékben N. Bosbach a házasság teológiájáról szóló újabb irodalmat közli. — A felsoroláshoz önként kínálkozik a standard-mű nyomatékos ajánlása szemináriumok könyvtársai és papi továbbképző kurzusok rendezői számára.

Török Jenő

Dr. Eugen Kovács: Gedanken zum Markus-Evangelium. Homilien-Betrachtungen. Szerző kiadása: A-4300 St.Valentin-Erla. Wien 1973, 284 o.

Elismeréssel üdvözöljük a szorgalmas szerző újabb beszédsorozatát. A vasárnapi szakaszokat feldolgozó négy kötete után ez az ötödik az év minden vasárnapjára és ünnepére ad beszédet, jó elmélkedési anyagot (és pontos utalást ott, ahol a témát már feldolgozta előző köteteiben). Lukácsról és Mátéról tervez még két kötetet, de úgy, hogy a hét kötet egységet alkosson. A lelkiélet ápolásában akar segíteni, világnézetünket formálni, Jézus szavai alapján, nem pedig — mint mondja — „a racionalizmustól inspirált, vagy terrorizált" szakemberek szerint. — A homíliákhoz két keresztelési, két esketési és temetési beszéd és a termésbetakarítás utáni hálaadó elmélkedés csatlakozik.

Érdeklődők forduljanak közvetlenül a szerzőhöz a fenti címen.

B.I.

HALOTTAINK

Gyenge Gergely ferences testvér 1972.dec.13-án Körösbányán

Dr. György M. Antal egyházgellei plébános 1973.jan.31-én (59,34)

Vissi Gyula esperes, ny.plébános febr. 23-án Budapesten (84,61)

Dr. Bodor Sándor pápai kamarás, harkácsi plébános márc. 5-én. Ipolybolykon temették (70,42)

Dr. Papp Antal ny.főszentszéki jegyző, p. tanácsos, csanádegyházmegyei, márc. 8-án Esztergomban. Türelemmel viselt súlyos szenvedését mindkét egyházmegyéjéért felajánlotta. Első kápláni helyén, Nagykamaráson temették márc. 12-én.

Miklósi László ny.esperes, főegyházm. tanácsos márc.8-án Balassagyarmaton (63,39)

Troll József ny.plébános, főegyházm. tanácsos márc.10-én ugyanott (61,35)

Kocsis László pécsi olvasókanonok, költő márc.9-én (82,57)

Lakossy Kálmán ny. hitoktató márc.14-én váratlanul elhúnyt (63,39)

Medve Károly bánhorváti plébános márc.18-án (64,34)

Veress Ernő pápai prelátus, ny.teol.tanár márc.16-án. Székelyudvarhelyen temették (82)

Dr. Hites Ignác budai c. prépost, ny.Bp.-erzsébetvárosi plébános márc.17-én (79,55)

Dr. Oszvald Arisztid Ferenc jászóvári premontrei kanonok márc.17-én Pannonhalmán. Gödöllőn temették (83,63,58)

Dr. Zemplén György Zoltán arénai c. püspök, az esztergomi főegyházmegye segédpüspöke, a budapesti Központi Szeminárium rektora márc.20-én a Széher-úti kórházban (68,44,5)

Szíves Béla áldozópap. Pusztadoboson temették (70)

Kohányi István áldozópap. Mátészalkán temették (74)

Kulcsár László ny. lelkész Kóspallagon (65,40)

Kukoda Miklós taranyi esperesplébános ápr.1-én Zircen (62,38)

Belley Béla tarnamérai plébános ápr.3-án (56,33)

Bognár Zénó esperes, nyúli plébános ápr.5-én a győri kórházban (59,35)

Faddy József főegyházmegyei tanácsos, uszódi plébános ápr.6-án hivatása teljesítése közben a templomban (54,28)

Pataki Ferenc Tarzícius ferences ápr.6-án Lupcsán (Szlovákia) (62,38)

Vajay József c. prépost, balatonkereszturi plébános ápr.7-én a kaposvári kórházban (71,47)

Dr. Brückner József apost. protonotárius, kanonok, nagyprépositelyettes gázmérgezésben. Ápr.13-án temették a szentgyörgymezői temetőben (79,54)

Kisznyér Kálmán ny.plébános, püspöki tanácsos Kiskunfélegyházán, ahol 20 esztendeje vakon szolgálta az óplébánia híveit, különösen a gyóntatószékben. Ugyanaznap: ápr.20-án, nagypénteken húnyt el Franciska testvére, aki gondot viselt rá. Ápr.25-én temették őket 58 pap és többezer hivő jelenlétében (87)

Szentmihályi Ferenc c.apát, ny.plébános Székesfehérvárott ápr.27-én (76,52)

Dr. Hóka Imre érseki tanácsos, plébános máj.1-én Budapesten. Rákospalotán temették (72,48)

Dr. Ohmacht Nándor aranymisés piarista máj.3-án Budapesten (82,63,58)

Tóth Péter p. tanácsos, ny.plébános Tiszaszigeten (88)

Horváth Árpád ny.plébános Balatonszemesen (64)

Hegedűs László ny.plébános. Székesfehérvárott temették (80)

Simon Imre plébános máj. 9-én. Egerben temették (60)

Bagaméri József SJ volt gimn.tanár, mezőnagymihályi lelkész máj. 30-án Miskolcon (71,47,40)

Longauer Imre c.prépost, püspöki tanácsos, ker. esperes, ajkai plébános máj.20-án. Pestlőrincen temették (68,45)

Elhúnyt papjainkat foglaljuk mementóinkba!

+

ZEMPLÉN GYÖRGY püspök

(Sajnos az állandó olasz postasztrájk miatt a rendtársától kért megemlékezés még nem érkezett meg. Karácsonyi számunkra marad.)

HÁSZ ISTVÁN surai tit. püspök
(1884 — 1973)

Kisbéren született 1884.szept. 22-én. A győri bencés gimnáziumban érettségizett kitüntetéssel, majd a győri teológián készül papi hivatására. Gr. Széchenyi Miklós püspök azonban innen hamarosan a bécsi Pázmáneumba küldi a tehetséges kispapot. 1908.júl.14-én szentelik pappá. A királygyűrűs fiatal pap egy évig szanyi káplán, utána Győrbe kerül teológiai tanárnak. 1929-ben tábori püspökké nevezik ki és ápr. 28-án megtörténik a püspökszentelés. A háború vihara őt is kisodorja az országból, s ettől kezdve csendes visszavonultságban élt a svájci Unteraegeriben.

Gyermeki lelkületével, örökké mosolygó arcával a kis helységben olyan közkedveltté lett, hogy díszpolgárukká választották. Szinte sohasem lehetett lehangoltan, elkeseredetten látni. Örök optimizmus sugárzott belőle. Az okozott neki legtöbb örömet, ha a baseli püspök egyszer-egyszer felkérte bérmálásra, vagy a közeli Einsiedelnben az apát meghívta, hogy szerzeteseit ő szentelje pappá. Kis könyvtárában szívesen mélyedt el a klasszikusokban, mert a történelem és irodalom igen érdekelte. 27 éven át az ingenbohli keresztes nővérek gondozták, nemcsak az egészség és derű napjaiban, hanem kétéves kórházi tartózkodása alatt is.

1973.jan.27-én reggel $^1/_2$ 7-kor halt meg, és febr. 1-én temették. Az unteraegeriek díszpolgáruknak a temető legszebb helyén, a nagy kőkereszt tövében adtak sírhelyet. Amikor templomba mennek, ott haladnak el mellette.

M.L.

EGY MAGYAR PAP HALÁLA

Gyula bácsi — Éber Alán Gyula, a kántorkodásból korán nyugalomba vonult ciszterci; így szólítottuk, jóllehet még csak 55 éves volt — nyáron Balatonfenyvesen tartózkodott kis villájában, ahová nyaralókat is befogadott. Egy öreg papnak is gondját viselte, aki testileg-lelkileg nagyon elesett volt. Meg is halt szépen és Gyula bácsi a sírját is hűségesen gondozta. Neki magának is sokféle baja volt, pl. gyermekparalízisből kifolyólag az egyik lábán visszamaradt valami, úgyhogy azon ortopéd cipőt hordott. De főleg súlyos szívbaja adott okot komoly aggodalomra. Másoknak. Mert Gyula bácsi soha nem kímélte magát, ha arról volt szó, hogy segíthet valamiben.

1971.aug.29-én este búcsúztatás volt, mert egy ott nyaraló fiatal házaspár másnap utazott el. Ő egy kicsit később jött, mert kocsijával még körüljárt és értesített néhány hívőt, hogy másnap reggel mikor jöjjenek a miséjére. (Mindennap misézett, bár nem ugyanabban az órában.) Ezen a napon — hétfő volt — 36 éves szerzetesi jubileumát ünnepelte. A búcsúesten igen jól érezte magát, még énekelgetett is; egy kis bort hoztak, abból is iszogatott pár kortyot. Német vendégek is énekeltek, aztán a magyarok, külön-külön. Ő indítványozta, hogy vegyünk sorra egy balatoni nótát is: Széles a Balaton vize . . . Így este későn feküdtünk le, és reggel egy kicsit tovább aludt. De előzőleg délután még a temetőben is kint jártunk, a már említett öreg pap sírjánál imádkoztunk. A fiatalasszony könnyezett, mert az édesanyja temetésén volt utoljára temetőben. Akkor én vigasztalásul idéztem neki Sík Sándor versét:

A halál is csak ennyi:
— Ne félj elébe menni —
Édesapád az Isten,
Röpül eléd, ölelni. (Ne félj)

Nagyon tetszett ez Gyula bácsinak. Elmondatta többször is, mert panaszkodott, hogy egy kicsit nehezen fog a feje. Még este is elmondtam neki egynéhányszor és megígértem, hogy majd elküldöm neki az egész verset.

Másnap reggel szépen megmisézett, utána jóízűen megreggelizett. Indítványomra tojást evett (mert mint afféle magányos, nem sok gondja volt a saját ellátására és elég egyhangú koszton élt). Ebéd előtt megvarrta a szobámban egy széken állva a leszakadt függöny hevederét. Én meg közben mondogattam neki: „Atya, így nem lehet élni ilyen beteg szívvel, ilyen keveset pihenni, ennyit szaladgálni, nem enni rendesen . . . Hisz megtette, hogy egy pokróccal a kocsijában aludt, mert valakit hajnalban a vasúthoz kellett vinnie, és már este odament." Ő ezt csendesen elhallgatta és azt mondta rá, hogy igen, igazam van.

Délben lement a vízre a csónakjával. Engem is hívott, de mondtam, hogy majd később megyek. A háznál nyaraló nyolcéves kislány pedig már bent lubickolt a vízben, így azt sem vitte, pedig máskor gyakran vele szokott lenni. Aztán le is mentem, de Gyula bácsit sehol sem láttam. Délután egyre nyugtalanabb lettem, hogy mégsem jön. De a fiatalok vigasztaltak: mondta, hogy ne várják ebédre, lehet, hogy nem jön haza, kicsit egyedül akar lenni az Istennel. Mégsem tetszett nekem, hogy a csendes vizen seholsem lehetett látni a szép nagy német gyártmányú csónakot. A fiatalok messze bementek a vízre, de nem találták. Egymásra néztünk Gyula bácsi nővérével: „Ha eddig nem jött haza, akkor most már nem is jön." — „De akkor gyönyörű halála volt."

Estefelé mentünk a rendőrségre bejelenteni. Sötétedett, vihar is ígérkezett. Kezdték keresni, de éjjel a vihar miatt nem tudták. Reggel a tanácstitkár jött jelenteni, hogy megtalálták a csónakot: nem volt más benne, csak a két evező, a napkalapja, a szemüvege, a breviáriuma és két törülköző. Tudtuk, hogy a nádas körül szokott egy kicsit mosakodni. Csak csütörtökön találták meg ott a testét. Nyilvánvalóan szívgörcsöt kapott abban a pillanatban, amikor kilépett a csónakból, hogy megmosdjék. Mindig attól féltettük, hogy a volán mellett kap görcsöt és baleset éri. Ehelyett

ilyen szép halált adott neki a jó Isten: itt a csendes vizen lépett eléje, hogy magához ölelje.

Egy nyaralója

Dr. PAMMER ODILÓ OSB
(1891 — 1972)

Győrött született 1891.febr.20-án hatgyermekes korcsmáros családból. Ott is érettségizett már mint novícius. 1910-15-ig az innsbrucki egyetemen végezte a teológiát, ugyanitt doktorált 1917-ben. 1915-19-ig hittanár volt a soproni bencés gimnáziumban, majd 9 évig plébános Ravazdon. Ezután kezdődik hittanári és teológiai tanári pályafutása, felváltva Győrött és Pannonhalmán, közben különböző rendi hivatalokat is viselt. 1959-ben nyugalomba vonult és átköltözött a Szociális Otthonba. 1972.dec. 15-én halt meg; Győrött a bencés templom szentélye alatti kriptában temettük el.

Hagyatékában van egy kéziratos Curriculum vitae, s ennek mellékleteként az az Életrend, amelyet magiszterének, Ruzicska Aurélnak tanácsára készített és évenkint lelkigyakorlatkor végigmeditált, hogy ellenőrizze, hű maradt-e jó feltételei megvalósításában. E két dokumentum alapján azok is hiteles képet nyerhetnek róla, akik személyesen nem ismerték. És egy nagyon vonzó jellemű embert, szerzetest, papot, lelkipásztort és lelkiatyát ismernek meg benne.

A hivatásához szükséges lelkületet családjának mélyen vallásos légköre alakította ki. „Apám mély érzésű, kevés beszédű, hallgatag ember volt; anyám élénk, praktikus érzékű, kitűnő gazda." A szülők sohasem mentek ki a hálószobából anélkül, hogy az ott féltve őrzött Szentcsalád kápolnácska előtt ne imádkoztak volna. Anyja nagyon szerette a szegényeket, fia is örökölte a kisemberekhez való vonzódását. A családnál 40 évig dolgozó öreg szolgát magával vitte ravazdi plébániájára, ott is halt meg nála.

A kocsmai környezet nem hat rá károsan, inkább a részvét érzését ébreszti fel benne a magukról megfeledkező felnőttek iránt: szelíden figyelmezteti a káromkodókat, hazavezeti a megnyerő külsejű kisfiúnak készségesen engedelmeskedő részegeket. Buzgó ministráns. Szent Benedek szellemét főleg osztályfőnökének, Tell Anasztáznak személyén és Saly Brunó exhortációin keresztül szereti meg. Az előbbinek bátorítására folyamodik Pannonhalmára is felvételért. Magisztere, tanárai meg vannak vele elégedve, társai szeretik, boldognak érzi magát a közösségben. Nem hittudós kíván lenni, hanem lelkipásztor. Az innsbrucki Canisianumban töltött termékeny évek során a szentignáci lelkigyakorlatok életreszóló kegyelmi indításai edzik kész férfiúvá.

Működése kezdettől fogva áldásos. Mint hittanár a tekintélyi elv egyeduralma helyett a bizalom alapján kerül közel a diákok szívéhez; sokat gyóntat, exhortációi hatásosak. Tapasztalatokban, emberismeretben gazdagodva kezdi meg Ravazdon plébánosi működését. Szüleivel együtt jön ide. Az édesanya, akit még most is „nagyasszony"-ként emlegetnek — mindenkinek mindene volt. Szülei mentesítik a gazdálkodás gondjaitól, pannonhalmi rendtársai szívesen segítik az ünnepek előtt egyre nagyobb arányú gyóntatásokban és élvezik édesanyjától irányított vendégszeretetét. Mintaszerű, élénk Mária-kongregációt alapít és vezet; az egykori tagok, mint nagymamák ma is nagy szeretettel emlegetik. A templom fazsindelyét cseréptetőre javíttatja, új harangot vesz, a plébániát renováltatja. Sőt korát megelőzve napközi otthont hoz létre a nyári időben, s erre a célra átadja a plébániakert szép árnyas, pataktól átszelt területét. Fogyasztási szövetkezetet szervez, minden vonatkozásban korszerű pasztorációt végez. Kapcsolata Ravazddal egészen halálig megmarad, ha tehette, évenként többször is ellátogatott ide.

Mint gimnáziumi és főiskolai tanárt egyaránt a liturgia személyes, bensőséges átélésére való nevelés jellemezte, amit személyiségének vonzó példája hitelesített, és mint fáradhatatlan gyóntató is elősegített. Nagy része van abban, hogy a győri bencés templom híveinek száma jelentősen megnövekedett. Főapáti titkársága, majd

későbbi hivatali tisztségei inkább terhet jelentettek számára, mintsem örömet: elvonták igazi munkaterétől és nem egyszer lelki fájdalmak okozóivá lettek, mert szinte túlfinomultan érzékeny lélek volt, és mélyen megsebezte minden félreértés. Szerénységétől távol állt bármiféle érvényesülési ösztön, mindennemű anyagiasság. „Filius Dei det nobis sensum, ut cognoscamus verum Deum" (Isten Fia adja meg nekünk az érzéket az igaz Isten megismerésére) — szokta kérni a breviáriummal. Mert akiből ez az érzék hiányzik, azon nem segít a tudomány. Csodálatosan megvolt benne ez a minden szép és jó iránti fogékonyság. Ezt lehetett megérezni lelkigyakorlatain, liturgikus és egyéb tárgyú előadásain, cikkeiben és szentbeszédeiben.

Fogadalmai szellemében élő, igénytelen, alázatos, engedelmes szerzetes volt. Finom, udvarias, előzékeny modora a Szociális Otthonban, és krisztocentrikus keresztviseléssel vállalt betegsége alatt is példás hatással volt a közösségre. „Bona facere et mala pati", jót tenni és a rosszat elviselni — volt egyik jeligéje. Szent Benedek, Szent Bernát és Loyola Szent Ignác lelkiségéből ötvöződött szerencsés egységbe szeretetreméltó egyénisége. Mint hittanár és lelkipásztor: világított és melegített.

Dr. Bánhegyi Jób — Borbély Ignác

LŐRINCZ ZOLTÁN SJ
(1917 — 1973)

Stílusosabb jelmondatot nemigen olvastunk még gyászjelentésen, mint az övén: „A buzgóság emésztett el házadért" (Jn 2,17). Ez volt a gyászmisén tartott és a temetési beszéd mottója is.

1917.jan.14-én született Nagyváradon, régvárt elsőszülöttként. Apja villanyszerelő, majd Püspökladányban (ahová vagonlakókként kerültek) mozdonyvezető lett, végül pedig, 50 éves kora után leérettségizve, MÁV műszaki főellenőr. Négyen voltak testvérek, egyikük korán meghalt. Testvéreinek mentora volt, kissé felcseperedve szülei mellett támaszként, társként állott. Vidám, készséges volt mindig. Egyetemista korában is segített édesanyjának a piaci áruk hazaszállításában; akkor inkább letette az egyetemi sapkát. Szülei harmonikus családi életet éltek, tőlük és nagyszüleitől csak jóságot tanulhatott és tanult is. 1927.aug.1-én apját Pécsre helyezték. Így került Zoltán a Pius-gimnáziumba, ott érettségizett is.

14 éves korában szólt először, hogy pap kíván lenni. Apja premontreinek szerette volna. Érettségi után viszont nem jelentkezett, hanem beiratkozott jogra. Közben végleg megérlelődött benne a gondolat, hogy a Jézustársaságba lép. „Haláláig ízigvérig hősként élt hivatásának és fogadalmának" — írja egyik testvére. Pedig már az elején sem volt könnyű dolga: egyik filozófiatanára olyan keményen bánt a kisebb képességűekkel, hogy távozásukat kívánta. 1937.aug.14-én lépett be. Filozófiát Kassán, teológiát Szegeden végzett. 1946.júl.26-án szentelték. 3. próbaévét a Manrézában végezte. A következő két évet Kaposvárott töltötte P. Kerkai mellett mint gondnok, templomi lelkipásztor, szerte a megyében mint népmissziós.

Élénk, lelkes egyéniségével lelke volt a kommunitásnak, életet, derűt, vidámságot öntött társaiba, mindamellett szerény és imádságos volt. Mindenkihez volt kedves szava, és akik ingadoztak hivatásukban, azokban újra fel tudta szítani a kedvet.

1950 után a kábelfektető vállalatnál helyezkedett el mint raktáros és munkás. Szentmiséit gyakran éjszaka mondta egy szerszámos-kuckóban. Nemsokára meghívást kapott, hogy Bonyhádon vállalja a sekrestyés munkáját. Itt bontakozott ki festőkészsége. Azóta is híres volt arról, hogy igen ügyes plakátokat készített hitoktatáshoz, faliújsághoz, fáradságot nem kímélve, akkor is, ha tudta, hogy csak öten látják. Jézus Szíve és a Szűzanya ünnepein ő díszítette szobraikat, képeiket drapériákkal, rajzokkal, festésekkel. Volt a Balaton melletti szőlőkben kapás is.

Hamvas Endre püspök egyházmegyéjébe hívta. Első állomása kápláni beosztás volt Derecskén. Kemény iskola. Sok elődjének a bicskája beletörött már. Lőrincz atya

kedves egyéniségével itt is boldogult. Néhány év múlva főpásztora kihelyezte az egyházmegye újonnan szervezett lelkészségére, a hajdúk hajdani fővárosába, most azonban az egyik legelhanyagoltabb határmenti községbe, Kismarjára (régi nevén Kismária). Nyomorult paraszthházban lakott, csak meghajolva lehetett szobájába belépni; kápolnája egy másik parasztház volt. Hívei több községben és településen voltak szétszórva, de azok sem sokan: a vidék református. Kápolnáját remekül fölszerelte, sőt az egyik filiában kápolnát is létesített. Ekkor átkerült Kóróssszigetre, vagyis a Körösök hajdani szigetére. Rendezettebb település volt ez, és emberségesebb körülmények között élhetett. De nagy távolság választotta el paptársaitól, az anyaközségtől (Csökmő). A maroknyi kis hely a feltételes buszmegállótól még kilométernyi gyalogút. Több elődje innen valósággal megszökött. Lőrincz atya azonban szívósan és buzgón gondozta kislétszámú híveit. A Zsinat idején kétszer hetenként miséjével kapcsolatban zsinati beszámolót tartott nekik, amire a reformátusok is szívesen jöttek. Egyik ismerőse évek múlva is megindultan emlegette nála tett látogatását: sugárzott belőle az öröm és a hála, hogy lelkek pásztora lehet, látszott, hogy egyáltalán nem a „mennyiségre" néz.

A volt csökmői református lelkész írja részvétlevelében: „Mély megrendüléssel vettük a hírt, hogy Lőrincz Zoltán kedves Barátunk és Testvérünk eltávozott az élők földjéről. Újévre kaptunk tőle üdvözlő lapot, amelyben nagyon boldog újévet kívánt. Én Zoltán-napra készültem, hogy írok neki egy köszöntő levelet. De ez már nem lehetséges, mert Ő már elment. Mint kóróssszigeti plébános Csökmőn a református gyülekezeti teremben tartotta minden vasárnap a misét, az ottani néhány szem / volt úgy, hogy csak egy néni! / katolikus atyafinak megszégyenítő hűséggel. Jött motoron, szekeren, kerékpáron, gyalog, télben, hóban és sárban, hogy a szolgálatot ellássa."

Hogy meleg, dinamikus természetével mennyit szenvedhetett ebben a szinte hermetikus lelki és szellemi magányban, annak csak Isten volt a tanúja. Nyári vakációi kárpótolták egy kicsit: ilyenkor járta az országot keresztül-kasul, és „tankolt". Egyszer egy dunántúli ismerőshöz vetődött be a szülők távollétében. Pár perc alatt a földön körülötte ült mind az öt gyerek, és hallgatták. „Ez az atya a munkájáról beszélt, nem saját magáról" — számolt be aztán élesszeműen az egyik anyjának. Hűséges, ragaszkodó szeretettel volt mindvégig barátai, s főleg rendtársai iránt. Egyikük gyémántmiséje után írta: „Azzal jöttem haza: érdemes szeretni az Úr Jézus Szívét, meg a Szűz Anya szívét, mert már itt a földön is milyen jó azokkal e g y lenni, akik ő k e t szeretik."

Igen jól, lendületesen, színesen beszélt, azért sok lelkigyakorlatra hívták meg. „Mindenkit szentté szeretett volna tenni. Sokat dolgozott és sokat imádkozott" — írja róla valaki. Sohasem kímélte magát, fáradságot nem ismert. Lelkigyakorlatai gyújtottak, bár néha túlsokat követelt és kissé erőszakosan. De mindenki érezte, hogy amit ajánl, azt ő is csinálja. És amilyen hajlíthatatlan volt az igazság hirdetésében, ugyanolyan megértő tudott lenni az emberi gyöngeségekkel szemben. A szeretetet nem egyszer hősi fokban gyakorolta. Húga írja róla: „Sokszor lángolt, de sohasem égetett. Túlfűtöttsége néha fárasztó volt és tudott lenni a környezetére, de elég volt egyetlen őszinte, tapintatos hang, és tudta, hogy határvonalhoz ért. Akik megértették és akikkel hangot talált, azok felismerték komoly, mélyreható értékeit. Tovább tudott adni, és vonzani tudott embereket egy szebb, tisztább, nemesebb cél érdekében. Tanított és tanult mindig, mindenütt és mindenkitől, ha lehetett és érdemesnek tartotta."

Két évvel ezelőtt is sok lelkigyakorlatot vállalt. A sok munka felőrölte erejét és nagyhétre, amikor a főpásztor Gádorosra nevezte ki plébánosnak, megrokkant. Belsőleg sokat küszködve, de végül is türelmesen viselte sorsát, megtörtségét, kimerültségét. Őszinte, mély hite és engedelmessége segítette ebben. P.Orosz halála után fáradtan, csendesen vállalta Verőcén a nővérek között a szerény munkát. Hálás volt állapotának minden kis javulásáért, sietett közölni ezt barátaival, s közben készséggel elfogadta

Isten kezéből elméjének esetleges teljes elborulását is. Az Úr beérte a felajánlással. Senkisem gondolt arra, hogy lényegében szívével van baj. Utolsó hetében igen mozgalmas életet élt, de febr. 3-án, szombaton mintha kicserélték volna, nagyon meghiggadt, kedvesen, ellentmondás nélkül elbeszélgetett, bocsánatot kért hibáiért, — és éjszaka 4 óra körül szívinfarktusban meghalt. Reggel hiába várták misére. Írógépében ott volt elkezdve beszédének szövege: „Anna és Simeon szava nekünk is figyelmeztetés: ‚Nyugodtan halok meg, mert láttam a Messiást.' Ennek a verőcei Otthonnak is egyetlen célja erre a találkozásra készülni. Ők imával készültek, tegyük meg mi is." — A szöveg nem folytatódik. De Istenhez készülő lelke utolsó sóhajtását megőrizte az a papírlap, amelyre végső erejével, már a halál érintésétől eltorzuló vonásokkal ezt írta: „†! Köszönök mindent! Főleg a J.T.-nak. Utolsó óhajom: Pannonhalmán temessenek el. Isten velük! Mindenkitől bocsánatot kérek. Lőrincz Z. SJ".

Nyolcan koncelebráltak érte. A temetést Pataky Kornél csanádi nagyprépost végezte a főpásztor képviseletében. Hívei messzi vidékről sereglettek össze.

„Tüzet jöttem hozni a földre" — mondta a Mester. P.Lőrincz ezt a tüzet vette át és vált benne egészen elégő áldozattá Istenért és a lelkekért. Egyetlen nagy aggodalma volt, hogy áldozata hibátlan legyen.

(Több ismerős adatai nyomán: a szerkesztőség)

MIKLÓSI LÁSZLÓ és TROLL JÓZSEF

Március 15-én a balassagyarmati temetőben egyszerre két paptestvér koporsóját állták körül az esztergomi egyházmegye papjai Kisberk Imre püspökkel élükön, közel ezer hívővel együtt. Érdekes, hogy mindkettő ugyanabból a faluból, Felsőgalláról (ma Tatabánya) indult is el, két esztendő különbséggel, a papi élet útjára. Haláluk idejében is csak egy nap különbség volt a gyarmati kórházban. A két sok áldozattal teli papi életút itt találkozott újra. Nemcsak az oltár áldozatát mutatták be, hanem saját, egyéni életáldozatukat is, hiszen mindketten magukban hordozták a betegséget különböző formában. Ez tette széppé, igazivá papi életüket, amely reméljük most elnyerte koronáját az irgalmas Istennél — mondotta beszédében a főpásztor.

Miklósi László 39 éves papi szolgálata alatt volt káplán Budapesten, vidéken, majd plébános Leányváron, Dömösön, aztán a palócföldön, Karancsságon. Legutolsó állomáshelye szülőföldjéhez közel a komárommegyei Tarján volt, innen ment nyugdíjba. Pihenésének éveit rokonsága körében, Balassagyarmaton kívánta eltölteni, de az isteni Gondviselés ezt az időt nagyon rövidre szabta számára. Papi munkálkodásának helyein mindig a kitartó, csendes tevékenység embere volt. Nyugodt és kiegyensúlyozott természete így hozta magával, de betegsége is megkívánta. A fiatalabb paptestvérekhez megértő, kedves volt és sohasem éreztette az idősebbet megillető tiszteletet igényét. Talán éppen ezért adta meg mindenki neki a tiszteletet és szeretetet.

Troll József 35 éves szolgálatot teljesített Krisztus papságában. Az a fajta papi egyéniség volt, aki válogatás nélkül tud kedves lenni mindenkihez. Természetességéért becsülték minden működési helyén papok, hívek, egyaránt. Nem volt haragosa. Működésének színhelye a háború előtt főleg a Felvidék volt, utána pedig, négy évet leszámítva, a Palócföld. Ezért is kísérték utolsó útján annyian erről a vidékről. Sok paptársa választotta szívesen gyóntatójának. Betegsége 60 éves korára már nyugdíjba kényszerítette, de még egy év sem telt bele, el is vitte. Betegen sem akart távol maradni a papi közösségtől: minden korónán, rekollekción, lelkigyakorlaton, stb. igyekezett ott lenni, ha tehette.

Amikor a környék legfiatalabb hat káplánja vállára vette először az egyik, majd a másik paptestvér koporsóját, lélekben mindannyian azért imádkoztunk: Adj, Uram, sok fiatal, erős és bátor papot Egyházadnak, akik majd ugyanúgy tudják a papi élet és az egyéni áldozat keresztjét viselni egészen a sírig, ahogyan ők ketten viselték.

Dr. Elzer Ferenc

Dr. KERKAI JÓZSEF piarista
(1895 — 1972)

A kolozsvári és budapesti egyetemen végezte tanulmányait latin-görög szakon. Gyorsírástanítói és kántori oklevelet is szerzett. Léván, Szegeden, Nagykanizsán, Kecskeméten és Kolozsvárott tanított rendjének gimnáziumaiban.

Szuggesztív hatású, nem átlagos tanár-egyéniség volt. A mennyiség helyett minőségre törekedett. Mindenhez kedvet tudott kelteni neveltjeiben. Sajátos, impulzív és sodró karakterén kívül egyéni módszereivel, rögtönzéseivel kötötte le, sőt bűvölte el tanítványait. Sokat és gyorsan dolgozott. Rendkívül sokoldalú volt. Zeneileg is nagyon képzett. Énekkart, zenekart vezetett, maga is játszott gordonkán és hegedűn, gyorsírást tanított. Az emberekkel való érintkezésben — akár diákok, akár felnőttek voltak azok — mindig friss, talpraesett, vonzó és szellemes tudott lenni.

Nagykanizsán egy évig a Notre Dame leánylíceum igazgatója is volt a harmincas évek közepén. Ekkor fordult élete és tevékenységének iránya befelé. Az eucharisztikus bensőség kiművelése önmagában és sugárzása kifelé lett minden ambíciója. Sodró, szenvedélyes egyénisége ettől kezdve lett fényforrás sokak számára — egészen élete végéig.

A negyvenes évek elején Nagykárolyban találjuk mint gimnáziumi igazgatót. 1945 után rövid ideig kisegítő a Kada-utcai lelkészségen, majd önálló lelkész Becsvölgyén. A következő két évben a rendtartomány vezetőségének tagja. 1947/48-ban a váci gimnázium igazgatója.

1948-tól egymásután: segédlelkész a tripoliszi (külső Váci-úti) plébánián, kántor Szakáldon, Moharán, Kisorosziban. 1952/53-ban Galgagyörkön, majd Kistarcsán tartózkodik. Utána ismét kántor Kistarcsán, Hodászon, Mérkvállajon és Tápiógyörgyén, majd Nógrádverőcén kántor, sekrestyés és kisegítő. Hat évig (1958-1964) a budapesti Szent Béla plébánián kántor. 1964-től haláláig a budapesti rendházban élt mint nyugdíjas.

Nagy pasztorációs munkát végzett és sok lelkigyakorlatot vezetett Budapesten is, vidéken is. Mindenütt nagy hatással volt az emberekre. Lelki gyermekei „nyugalmi" éveiben is gyakran felkeresték — egészen a kórházakig és a sírig. A természetfölöttivel átitatott különös és szenvedélyes nyugtalansága, belső zelus-a tovább élt a piarista kápolnában kifejtett sajátos pasztorációjában. Korán kelt és reggel öt órai miséjén éveken át mindennap prédikált.

Sok elmélkedést, aszketikai utasítást írt lelki gyermekei és — fiókja számára. Öregkorában még a héber nyelvbe is belekóstolt. A nagy belső tüzet, életet és lendületet csak lassanként tudta meghódítani a halál. De megnyugodva és szent vágyakozással lépte át annak kapuját.

Kincs Lajos

Dr. SZABÓ JÁNOS
(1906 — 1972)

1972.dec.28-án temették Nagyszalontán, ahol esperesplébánosként működött. Perjámoson született 1906.márc.6-án. Mint váradi kispapot főpásztora a bécsi Pázmáneumba küldte. Az egyetemen az akkori ószövetségi professzornak, Döller Jánosnak kedvelt növendéke lett. Doktori értekezését is ő fogadta el dícsérettel. A bécsi Szent István-dómban szentelték pappá 1929.jún.29-én. Első állomáshelye a békéscsaba-belvárosi plébánia volt; innen 1931-ben Gyulára került át a józseívárosi templomba, ahol báró Apor Vilmos mellett mint német káplán működött. 1936-ban főpásztora Lindenberger János ap. kormányzó mellé rendelte Debrecenbe, és megbízta a Svetits-intézeti leánygimnáziumban a hittan tanításával. Irodalmi munkásságot is fejtett ki; kis hitbuzgalmi kiadványaival szép sikert ért el. Majd ugyanott a Katolikus Figyelő szerkesztője lett. 1942-ben került a későbbi Bánáss püspök közvetlen utódaként Arany János szülőhelyére, s csakhamar átvette a tenkei esperesi kerület vezetését

is. Élete végéig megszakítás nélkül vezette a nagyszalontai plébániát. A vége felé megrokkant egészséggel, de töretlen, mosolygós papi lelkülettel teljesítette lelkipásztori szolgálatát. 1971. márciusában történt nyugdíjaztatása után is tovább működött, egészen haláláig.

GYENGE GERGELY ferences laikus testvér

Szerény lelkű, jó testvér volt, éveken át sekrestyés, kántor, mindenes a plébánián. Legutóbb Angi Csaba OFM szalárdi, majd zsibói plébános mellé került Zsibón. Áldásos munkásságát megakasztotta súlyos vesebaja. Egy ideig Körösbányán pihent a testvéri közösségben. Jobban is lett, visszament Zsibóra — de olyan legyengülten, hogy már nem tudott tovább dolgozni. Visszatért Körösbányára és ott is halt meg 1972.dec. 13-án. Már november végén érezte közeledni a Halál nővért, és meghatóan szép, komoly lelkiséget sugárzó levélben vett búcsút szeretett egyházmegyéjétől, ahol öt évet és öt hónapot töltött. Imádkozzunk hozzá hasonló hűséges, igazlelkű segítőkért a papok számára — nagy szükség lenne rájuk!

(Megyés paptestvér)

VERESS ERNŐ pápai prelátus
(1891 — 1973)

Márc. 16-án az erdélyi magyar katolikus egyház egyik vezető egyénisége távozott az élők sorából. Mint az erdélyi paptestvérek írják: meghalt az egyházmegye szentje. Évtizedekig volt a diocezis lelke, mint lapszerkesztő, spirituális, teológiai tanár és plébános.

Csíkszentimrén született 1891-ben sokgyermekes földműves családból. Tanulmányait Csíksomlyón, majd Gyulafehérvárott végezte. Brassóban, Gyulafehérvárott, Kolozsvárott működött. Szerkesztette az erdélyi katolikusok művelődésügyi folyóiratát, a Közművelődést, majd a Brassói Tudósítót, amely később Erdélyi Tudósító címen az erdélyi katolikus élet fontos lapja lett. Ő adta ki 1933-ban az Erdélyi Tudósító Almanachját. Állandó munkatársa volt az Erdélyi Iskolának, a Vasárnapnak, a Pásztortűznek és a Hírnöknek. Többször kiadták szép művét, az Erdélyi Imádságos Könyvet és a Praeorator szertartáskönyvét.

Temetéséhez hasonlót még nem igen látott az erdélyi egyházmegye. Székelyudvarhelyen temették márc. 20-án. Ott volt az egyházmegye mindkét püspöke és kb. 150 pap.

Mély lelkisége, csendes humora mindenkit lenyűgözött. Akivel csak valaha is összehozta a sors, jó emlékkel van róla. Utolsó éveit parajdi magányában töltötte.

M.L.

Dr. OSZVALD ARISZTID FERENC O.Praem
(1890 — 1973)

Ő volt a nagyváradi premontrei gimnázium igazgatója, mikor mint fiatal pap az egyházmegye Szent József Fiúnevelő Intézetében prefektusként működtem. Nem győztem csodálni azt a végtelen szeretetet és türelmet, amellyel az ifjúsággal foglalkozott. A gyengéket nem engedte lemorzsolódni, hanem délutánonként berendelve külön foglalkozott velük. A latin miatt nem is igen maradt ki a gimnáziumból senki. Annyi év után visszagondolva rá azt mondhatom: az életben nem igen találkoztam tanárral, aki annyira hivatásának magaslatán állott, mint ő. Meg is látszott ez gödöllői temetésén, mert márc. 26-án koporsója köré sereglettek messze földről is tanítványai, munkatársai.

1890.jan.24-én született Bándon (Vas m.). 1910-ben lépett a rendbe, 1915 júniusában tette le az ünnepélyes fogadalmat és szentelték pappá. Kassán, Nagyváradon,

Gödöllőn tanárkodik. Majd 1940-44-ig Nagyváradon gimn. igazgató és házfőnök. Azután 1960-ig levéltári kutatóként működik. 33 éves pedagógiai működés és 60 éves történeti kutatás életének kerete. A magyar középkor feltárása és rendjének története volt a munkaterülete. Egykori tanítványa, Fábián Árpád püspök, szombathelyi apostoli kormányzó temette. A történész munkatársak nevében dr. Mezey László professzor búcsúztatta, hangsúlyozva, hogy történeti munkálkodása az egyház- és rendtörténet mellett a magyar művelődéstörténetnek is nagy szolgálatot tett. „Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates" (Dan 12,3).

M.L.

SZELECZ ARNOLD OSB
(1900 — 1972)

Pér községben (Győr m.) született szegény zsellércsaládból. A középiskola padjaiból hívták be katonának az olasz frontra. A háború után 1920-ban belépett a pannonhalmi bencésekhez. 1931 márciusában érkezett Sao Pauloba (Brazília), mint az itt élő magyarok első hivatalos lelkipásztora. Papi, szerzetesi munkáját mindig nagy lelkesedéssel, sokszor szinte túlzott energiapazarlással végezte. Nem volt órája a napnak, hogy ne keresztelt, vagy ne fogadott volna valakit. Nála nem volt hivatalos óra. Így szétforgácsolódott ideje, egészsége, idegei. Hihetetlen munkát végzett: összegyűjtötte híveit, megtanította őket közösen imádkozni és énekelni. Reggeltől késő estig járta a különböző városrészeket, évente többször meglátogatta az itteni magyarokat: keresztelt, misézett, prédikált, tanított, temetett, gyűjtötte össze templomnak, nemzetnek a magyarságot. Újságot szerkesztett, könyveket adott ki, iskolában tanított. Hogy mi itteni magyarok tudunk ma még közösen imádkozni és énekelni magyarul, neki köszönhetjük.

1938-ban, több rendtársa segítségével, felépült Vila Anastación a rendi székház, egy kis kápolna, majd később ennek helyén a mai templom. Ettől az időtől fogva hivatalosan már nem ő a magyarok lelkipásztora, hanem Vila Anastació plébánosa, de honfitársai azért mindig számíthatnak rá: segít lelkileg-anyagilag, tanácsot ad, irányít, állást szerez . . .

1951-től kezdve lelkesen és nagy fölkészültséggel végzi tanári munkáját a rendtársai alapította Szent Imre kollégiumban. 15 évig tanított itt, hetenként többször téve meg a hosszú utat az iskoláig. Soha nem mulasztott, el nem késett egyetlen órájáról sem.

Itt én vagyok az, aki a legrégibb idő óta ismertem: 1929.aug.1-én ő fogadott Pannonhalmán, mint leendő prefektusom. Azonkívül tanárom volt a gimnázium két utolsó osztályában addig a pillanatig, amíg ideutazott. Később pedig itt találkoztunk és dolgoztunk egyideig együtt. Mint prefektus maga volt a megtestesült aszkézis, elsősorban önmagával szemben, de velünk is. Kirándulásaink alkalmával egész közvetlenül tudott társalogni, de egy óra múlva dombról le, dombra fel úgy megfuttatott, hogy lógott a nyelvünk, s a végén még dalolva kellett masíroznunk, mint a katonáknak.

Utolsó utazása a buenos-airesi euch. kongresszus alkalmával volt. Kértük, menjen el vakációra, helyettesítjük. Nem, nem . . . Jöjjön le tengerparti házunkba egy kicsit pihenni. Nem, nem . . . Esténként Anastación (ezt egy kis magyar falucskának képzeljük el, ahol azonban még vagy 14 nemzetiség él, jóval többen, mint a magyarok) egy öreg magyar családhoz ment el beszélgetni, televíziót nézni. De legkésőbb 10 órára otthon volt. Reggel 6-kor volt az első miséje, akkor is, ha ketten voltak csak ott. De néhányan munkába menés előtt még áldozni akartak, ezért megtette. Haszontalan emigránsok gyakran visszaéltek jószívével. Sosem volt szinte egy fillérje sem.

Az újabb teológiai irodalom is érdekelte: egy-két órával operációja előtt még egy éppen megjelent teológiai könyvről kérdezősködött. Nagyon szerette a szépirodalmat; ő maga is írogatott. Halála után én raktam össze hagyatékát, amelyet őrzünk.

1972. márciusától nyugalomba vonult a morumbii kolostorba. Ez nem tudta teljesen kielégíteni: dolgozni akart, úgy, mint egész életében tette. Boldog volt, ha valamit

kértek tőle. Szent István ünnepére a perjel kívánságára elkészítette a breviáriumi olvasmányt. A lekcióból konferencia lett a havi rekollekción. Aug. 27-én olvasta fel rendtársainak: egész lelkét adta az előadásba, mikor plébániája védőszentjéről beszélt. Két nap múlva, aug. 29-én szállították be a helybeli kórházba. Egyik orvosa, iskolánk régi diákja akkor szerzett tudomást egy megdöbbentő méretekben kifejlődött sérvről, ami járását is láthatóan megnehezítette az utóbbi években. 15-16 évvel ezelőtt szerezhette a templom restaurálásakor. Megoperálták. Nehéz műtét volt, de úgy látszott, túl van a veszélyen. Mégis komplikációk léptek föl. Halála előtti napon is voltam nála, beszélgettem vele, nyugtatgattam. S ekkor látom, hogy keresi a kezemet. Azt hittem, kezet akar fogni velem. Megfogom a kezét, ő az enyémet, s hirtelen megcsókolta. Nem tudtam megakadályozni. A nővér mondta másnap: így búcsúzott el főtisztelendő úrtól. Halála előtt lázasan, emlékezetből elmondott még egy misét, még kedves énekét is elénekelte olyan erős hangon, hogy a nővér intette: nem tudnak a szomszéd szobában pihenni a betegek. A végén elénekelte a Salve Reginát, utána agonizálni kezdett, s egy óra múlva meghalt.

Érdekes, de igaz papi egyéniség volt.

Kerényi Olaf OSB

MARKÓ GYULA
(1892 — 1972)

1972.dec.21-én húnyt el a budapesti Ferenc-kórházban.

1892-ben született a sopronmegyei Röjtökmuzsaj községben. Pozsonyban szentelték áldozópappá s szülőfalujában mondotta el első szentmiséjét. Talán mondhatnám azt is róla, hogy „paptermő" vidéken született, és így könnyen ráébredt hivatására. Nagyon sok papot adtak onnan a hazának. Az onnan származókat a mai napig is valami érdekes erő tartja össze.

Igazi magyaros, vendégszerető pap volt. Pénzt, vagyont soha nem gyűjtött és mégis mindig tudott adni és sohasem kéregetett. Nagyon szerették hívei. Megmutatkozott ez akkor is, amikor 80. születésnapját ünnepelte. Víg volt, de már szinte készült a halálára. Sokat voltam a közelében és láttam hitét, amint búcsúzott az őt köszöntőktől. Mikor én eljutottam a szemináriumba, azt mondta: „Most már nyugodtan halok meg, mert állítottam valakit a nyomdokomba." Mindig tudott reménykedni Istenben és nem esett kétségbe, amikor nyugdíjazták, pedig még legalább 9-10 évig tudott volna tevékenyen szolgálni Isten szőlejében. Jött a váltás, és ő átadta helyét. Ettől kezdve Te Deumot zengett házi kápolnájában, holtakat és élőket imáiba foglalva.

Barna kámzsában kezdte pályafutását, de ha azt fel is cserélte feketére, a vidám szentferenci lelkületet nem vetette le, az végigkísérte életét.

A nagyvárosok embere, papja volt. Szombathelyen, Nagykanizsán, Székesfehérvárott és Csepelen működött. Itt a semmiből alapította meg a Csepel II. kerületi lelkészséget. Három évig egy szegényes óvodában dolgozott, míg felépítette templomát. Annak felszentelésekor lett püspöki tanácsos.

Pályáját Nagytétényben fejezte be. 1935-ben került ide és 1963-ig, nyugdíjazásáig itt élt. Egy kivándorlótól szoba-konyhás lakást kapott. Ide elkísérte házvezetőnője is, Gizike. Nagy szorgalommal látta el a háztartást és haláláig ápolta plébánosát. (Érdekes, hogy ő is sopronmegyei, Vitnyédről való.) Isten áldja meg hűségéért és fáradozásáért!

Itt sem tudott pihenni. Felépítette a plébániát, ami ma is áll.

Temetése 1973.jan.3-án Budafokon volt. Kisberk Imre püspök végezte. A koncelebrációs szentmisét az ő vezetésével 14 paptestvér mutatta be Nagytétényben.

Gyula bácsi egyszer így jellemezte magát: „Szememben tűz lángol és valóban nyugtalan ember vagyok. A kisemberek dolgát szolgáltam, ebben a munkában telt legigazibb örömöm. Mindig tevékenykedtem, mert csak a munka boldogít."

Igazi pap volt, megérdemelte ezt a szép kort. Bárcsak mi is tudnánk úgy élni, ahogy ő élt! Köszönjük példádat!

M.F.